

İSTİKLAL CADDESİ VE MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM: HAN YAPILARI

SİNEM KOÇ

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2019

İSTİKLAL CADDESİ VE MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM: HAN YAPILARI

SİNEM KOÇ

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimarlık Yüksek Lisans Programı,
2019

Bu tez, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA) derecesi
için sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2019

İŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTİKLAL CADDESİ VE MEKANSAL DÖNÜŞÜM: HAN YAPILARI

Sinem KOÇ

ONAYLAYANLAR:

Doç. Dr. Serpil ÖZKER
(Tez Danışmanı)

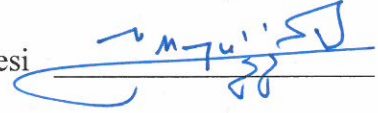
Işık Üniversitesi

Dr.Öğr.Ü. H. Birol KÖSEOĞLU Işık Üniversitesi

Doç. Dr. Umut TUĞLU KARSLI Doğu Üniversitesi

Onay Tarihi: 15.05.2019

ABSTRACT

Beyoğlu district of Istanbul from past to present has continuously maintained its identity as a central region because of the change and transformation of the 19th century reforms. Beyoğlu and İstiklal Avenue have a very different view compared to other districts with their economic, social and cultural life. Beyoğlu is not only a place for modern stores, but also a region with hotels, restaurants, cafes and theaters. A spot that comes to mind first when speaking of Beyoğlu is İstiklal Avenue. İstiklal Avenue today is the most crowded street of Istanbul that entertains people from every walk of life. This street carries on its popularity today as the case was the same in the past.

Beyoğlu has emerged and developed as a result of the Ottomans leaving the maritime and trade in the hands of foreign minorities for centuries. It has been a region distant and antipathetic to Turkish people with its Christian people living in the region, non-Turkish speakers, churches, foreign schools and hospitals, spectacular buildings, Christmas and Easter masses. Beyoğlu region is a small European city that existed in the middle of Istanbul. With its stores, restaurants, pastry shops, pasajés and hans, theaters and residences filled with merchandise from Europe, it has been architecturally the most striking region of Istanbul. The phenomenon of westernization brought with it the physical transformation of Istanbul. Population has increased and many buildings have been constructed with new architectural styles. The sultans and other prominent figures of the Ottoman Empire also built palaces, summer palaces, mansions, mosques, and preferred them being built in the architectural styles then common in Europe. As a result of economic and political developments, facts such as increasing need for production and consumption and changing consumption patterns enabled emergence of Han structures. Accommodation and trade have been principal activities in such Han structures. In the Beyoğlu region as a trade center, many stores, restaurants and cafes operated in these Han structures. Hans have a great commercial and architectural importance in Beyoğlu region. Hans which are one of the important elements of our bazaar culture are among the important buildings of Istanbul.

The Hans in Beyoğlu region were also used as hotels and residences in addition to being places where goods were stored and their values were determined and sold. It is important to learn the architectural features of the Hans which have been witnessed with the commercial and social life on İstiklal Avenue and information about the past and present commercial activities. İstiklal

Avenue is also an important city center particularly with its houses, Hans, Pasajes, hotels and religious buildings. In this context, the change of the Hans on İstiklal Avenue from the past to the present day is discussed. In the 19th century, a new trade structure called Pasaj emerged. The passages were built based on their examples in Europe, especially in Paris. However, in the commercial centers of Istanbul, in addition to office buildings, Pasaj buildings and passages, the classical Ottoman Hans of the 19th century and before carried on their functions in the past in some places and continued to maintain their existence until now by also undertaking the functions we have seen in office buildings in other places. The expansion of the Hans in Istanbul is associated with, beside the needs, the fact that the city has been familiar to trade center and Han concept for centuries.

In this sense, the historical and architectural developments of Beyoğlu and İstiklal Avenue, the spatial transformation of the past and present of the Hans on Istiklal Avenue are studied. Today, there are a total of 34 Han structures on Istiklal Avenue. While some of these Hans are not active, some others are used as residence, hotel, business place, office and store. In this study, the conditions of 10 out of 34 Han structures are examined and it was aimed to determine their current situation. As a result, it is examined how the original use of the Hans on İstiklal Avenue transformed into their use today within the historical development. In addition, the values added by these Hans to İstiklal Avenue are determined and their importance is investigated.

Key Words: Beyoğlu, Pera, Galata, İstiklal Avenue, İstiklal Avenue Commercial Buildings.

ÖZET

Geçmişten günümüze İstanbul'un Beyoğlu semti, 19.yüzyıl reformlarının değişim ve dönüşümü nedeniyle merkezi bölge olma özelliğini sürekli korumuştur. Beyoğlu ve İstiklal Caddesi ekonomik, sosyal, kültürel hayatıyla diğer semtlerden oldukça farklı bir görünüm çizmektedir. Beyoğlu, sadece modern mağazaların olduğu bir yer değil aynı zamanda otel, restoran, kafe ve tiyatroların bulunduğu bir bölgedir. Beyoğlu denilince ilk akla gelen yerlerden biri de İstiklal Caddesidir. İstiklal Caddesi bugün İstanbul'un her kesimden insanı ağırlayan en yoğun caddesidir. Bu cadde, sadece geçmişte değil, günümüzde de popülerliğini sürdürmektedir.

Beyoğlu, Osmanlının yüzyıllar boyunca denizcilik ve ticareti yabancı azınlıkların eline bırakmış olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bölgede yaşayan Hıristiyan halkı, Türkçe konuşmaması, kiliseleri, yabancı okul ve hastaneleri, görkemli binaları, Noel ve Paskalya ayinleri ile Türk halkına hem uzak hem de soğuk bir kitle olmuştur. Beyoğlu bölgesi, İstanbul'un ortasında var olmuş küçük bir Avrupa kentidir. Avrupa'dan getirilen mallarla dolu mağazaları, lokantaları, pastaneleri, pasajları ve hanları, tiyatroları, konutları ile İstanbul'un mimari açıdan en dikkat çeken bölgesidir. Ekonomik ve siyasi gelişmeler sonucunda üretim ve tüketim ihtiyacının artması, tüketim kalıplarının değişmesi gibi olgular Han yapılarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu han yapılarında konaklama ve ticaret ön plandadır. Ticaretin ön planda olduğu Beyoğlu bölgesinde birçok mağaza, lokanta ve kafeler han yapılarında faaliyet göstermiştir. Çarşı kültürümüzün önemli unsurlarından olan hanlar, İstanbul'un önemli yapılarından. Beyoğlu bölgesinde bulunan Hanlar, ticari malların depolandığı, değerlerinin belirlendiği ve satışının yapıldığı yerler olması dışında, otel ve konut olarak da kullanılmıştır.

Hanlar, 19.yüzyılda Pasaj olarak adlandırılan yeni bir ticaret yapısı olarak ortaya çıkmıştır. Pasajlar, Avrupa'daki, özellikle de Paris'teki örneklerinden yola çıkılarak yapılmışlardır. Ancak, İstanbul'un ticaret merkezlerinde büro hanı, geçiş hanı ve pasajların yanı sıra, 19.yy ve öncesine ait klasik Osmanlı ticaret hanları eski işlevlerini sürdürerek, yer yer büro hanlarında gördüğümüz fonksiyonları da üstlenerek varlıklarını günümüze değin sürdürmeye devam etmiştir. Hanların İstanbul'da yaygınlaşması ihtiyaçların yanı sıra, ticaret merkezi ve han olgusuna şehrin yüzyıllardır aşına olmasıyla ilişkilidir. Geçmişte ve günümüzde İstiklal caddesi, özellikle konutları, hanları, pasajları, otelleri ve dini yapıları ile önemli bir kent

merkezi olarak da yerini almıştır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında İstiklal Caddesindeki hanların geçmişten günümüze geçirdikleri değişim ele alınmıştır.

Bu anlamda, Beyoğlu ve İstiklal Caddesinin, tarihsel ve mimari gelişimleri, İstiklal Caddesinde bulunan Hanların dünü ve bugününün mekânsal dönüşümü irdelenmiştir. İstiklal Caddesinde toplam 34 adet Han yapısı bulunmaktadır. Bu hanların bir kısmı aktif durumda değilken bir kısmı konut, otel, iş yeri, ofis ve mağaza olarak kullanılmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, 34 han yapısından 10 adedinin durumları incelenmiş, güncel durumlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Sonuç olarak tarihsel gelişim içerisinde İstiklal Caddesinde bulunan hanların ilk kullanımından günümüzdeki kullanımına dönüşümünün nasıl olduğu incelemiştir. Ayrıca bu hanların İstiklal Caddesine kattığı değerler tespit edilip önemi araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beyoğlu, Pera, Galata, İstiklal Caddesi, İstiklal Caddesi Hanları.

TEŞEKKÜR

“İstiklal Caddesi ve Mekânsal Dönüşüm: Han Yapıları” başlıklı tez çalışmamda bana her konuda yardımcı olan, tüm çalışmalarımda beni yönlendiren, tez çalışmam süresince öneri, eleştiri ve desteğini esirgemeyen Tez Danışmanım Sayın Doç.Dr. Serpil Özker’e katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi tez çalışmam süresince de benden hoşgörü ve desteğini esirgemeyen babam İbrahim sevgili aileme, her koşulda yanımda olan sevgili eşim Eren Koç’a çok teşekkür ederim.

Sinem KOÇ

Mayıs, 2019

ÖNSÖZ

Tarih boyunca İstanbul; Fenikeliler, Yunanlılar, Persler, Bizanslılar, Venedikliler, Cenevizler ve Türkler gibi birçok din, dil ve ırktan insanın yerleştiği ve yaşadığı bir dünya kenti olarak adlandırılmıştır. Özellikle İstanbul'un Beyoğlu semti, uzun seneler batıya açılan bir kapı olmuştur. Bunun önemli nedenlerinden biri Galata ve Pera bölgesinin Batılı tüccarlara ev sahipliği yaparak Batılılaşma adımlarını ortaya çıkarmasıdır. Batılılaşma hareketlerinin en önemli yansıması batılı anlamda gelişen yapılaşmadır. İlk belediye, tiyatro, otel, restoran, pasaj, iş hanları, geleneksel düzenin dışındaki ilk konut uygulamaları da buradadır. Bu anlamda çalışmada, öncelikle Beyoğlu ve İstiklal Caddesi'nin tarihi gelişimi araştırılmış, 19. yüzyıldaki mekânsal değişimi ve güncel durumları özellikle İstiklal Caddesinde bulunan Hanların değişim ve dönüşümü irdelenmiştir. Bu kapsamda, "İstiklal Caddesi ve Mekânsal Dönüşüm: Han Yapıları" konulu tez çalışmasında araştırma analiz ve örneklerle desteklenerek çalışmanın içeriği oluşturulmuştur. Bu doğrultuda, çalışma alanı olarak seçilen İstanbul metropolünün çekirdeği olan Beyoğlu-İstiklal Caddesi'nin mimari ve toplumsal yapısı araştırılmıştır. Tezin odağını İstiklal Caddesi'ndeki Hanlar oluşturmaktadır. Bu mekânsal dönüşüm incelemesinde, farklılıkları içinde barındıran İstiklal Caddesi ve yakın çevresindeki toplumsal yapı ve kentsel dönüşüm, tarih ve ekonomik değişimlerle ilişkilendirilerek incelenmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiii

1.GİRİŞ.....	1
--------------	---

2. BEYOĞLU VE İSTİKLAL CADDESİNİN TARİHSEL VE MİMARİ GELİŞİMİ

2.1. Beyoğlu Bölgesinin Tarihsel Gelişimi ve Mimari Özellikleri.....	4
2.1.1. Beyoğlu'nun Tarihi Gelişimi.....	6
2.1.2. Bölgenin Anlam Ve Kimliği.....	7
2.1.3. Bölgenin Mimari Özellikleri.....	8
2.1.4. Bölgenin Güncel Durumu.....	10
2.2. İstiklal Caddesi'nin Tarihsel Gelişimi Ve Mimari Özellikleri.....	11
2.2.1. İstiklal Caddesinin Tarihi Gelişimi.....	12
2.2.2. Bölgenin Anlam Ve Kimliği.....	13
2.2.3. Bölgenin Mimari Özellikleri.....	14
2.2.4. Bölgenin Güncel Durumu.....	15
2.3. Bölüm Değerlendirmesi.....	16

3. İSTİKLAL CADDESİ'NİN MİMARİ YAPILARI

3.1. İstiklal Caddesi'nin Mimari Yapıları.....	19
3.1.1. Hanlar.....	20
3.1.2. Pasajlar.....	23
3.1.3. Oteller.....	25
3.1.4. Dini Yapılar.....	27
3.1.5. Konutlar.....	30

3.2. Bölüm Değerlendirmesi.....	33
4. İSTİKLAL CADDESİ VE MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM: HAN YAPILARI	
4.1. İstiklal Caddesindeki Han Yapıları.....	36
4.2. Hanlar Ve Mekânsal Dönüşüm.....	37
4.2.1. Narmanlı Han.....	40
4.2.2. Halep Han.....	43
4.2.3. Elhamra Han.....	47
4.2.4. Anadolu Han.....	50
4.2.5. Tokatlıyan Han.....	53
4.2.6. Rumeli Han.....	56
4.2.7. Afrika Han.....	59
4.2.8. Hazzopulo Pasajı.....	62
4.2.9. Santa Maria Han.....	66
4.2.10. Metro Han.....	69
4.3. Bölüm Değerlendirmesi.....	72
SONUÇ.....	85
KAYNAKLAR.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	75

KISALTMALAR LİSTESİ

VB: Ve Benzeri

Y.Y: Yüzyıl

İETT: İstanbul Elektrik Tramway ve Tünel İşletmeleri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. İstiklal Caddesi Han Yapıları Analizi.....	82
--	----

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1	16.Yüzyıl'da Galata ve Beyoğlu.....	4
Resim 2.2	2018 yılı Beyoğlu.....	10
Resim 2.3	1900'lü yılların başlarında İstiklal Caddesi'nden bir görünüm.....	12
Resim 2.4	İstiklal Caddesi Sokak Planı.....	14
Resim 2.5-6	İstiklal Caddesinin Güncel Durumu.....	16
Resim 3.1	19.Yy İstiklal Caddesinin Görünümü.....	18
Resim 3.2	1850 Yılı Kervansaray Avlusu.....	20
Resim 3.3	Tokatlıyan Han.....	21
Resim 3.4-5	Beyoğlu Avrupa Pasajı.....	23
Resim 3.6-7	Pera Palas Oteli.....	25
Resim 3.8	20.yy başında Aya Tria Rum Ortodoks Kilisesi.....	27
Resim 3.9-10	Aya Tria Rum Ortodoks Klisesi.....	27
Resim 3.11-12-13	Hüseyin Ağa Cami.....	28
Resim 3.14-15	Beyoğlu Mısır Apartmanı.....	29
Resim 3.16-17	İstiklal Caddesi Rumeli Han.....	30
Resim 3.18	İstiklal Caddesi Aznavur Pasajı.....	31
Resim 3.19	İstiklal Caddesi Çiçek Pasajı.....	31
Resim 3.20	İstiklal Caddesi Mim Han.....	31
Resim 4.1	Han Planına Bir Örnek.....	37
Resim 4.2	Atlas Pasajı.....	38
Resim 4.3	Atlas Pasajı.....	38
Resim 4.4	Suriye Pasajı.....	38
Resim 4.5	Çiçek Pasajı.....	38
Resim 4.6	Narmanlı Han.....	41
Resim 4.7	Narmanlı Han.....	41
Resim 4.8	Narmanlı Han.....	41
Resim 4.9	Narmanlı Han.....	41
Resim 4.10	Narmanlı Han.....	41
Resim 4.11	Narmanlı Han.....	41
Resim 4.13	Narmanlı Han.....	41
Resim 4.14	Halep Han.....	45
Resim 4.15	Halep Han.....	45

Resim 4.16 Halep Han.....	45
Resim 4.17 Halep Han.....	45
Resim 4.18 Halep Han.....	45
Resim 4.19 Halep Han.....	45
Resim 4.20 Halep Han.....	46
Resim 4.21 Halep Han.....	46
Resim 4.22 Elhamra Han.....	49
Resim 4.23 Elhamra Han.....	49
Resim 4.24 Elhamra Han.....	49
Resim 4.25 Elhamra Han.....	49
Resim 4.26 Elhamra Han.....	49
Resim 4.27 Elhamra Han.....	49
Resim 4.28 Elhamra Han.....	50
Resim 4.29 Elhamra Han.....	50
Resim 4.30 Anadolu Han.....	53
Resim 4.31 Anadolu Han.....	53
Resim 4.32 Anadolu Han.....	53
Resim 4.33 Anadolu Han.....	53
Resim 4.34 Anadolu Han.....	53
Resim 4.35 Anadolu Han.....	53
Resim 4.36 Tokatlıyan Han.....	57
Resim 4.37 Tokatlıyan Han.....	57
Resim 4.38 Tokatlıyan Han.....	57
Resim 4.39 Tokatlıyan Han.....	57
Resim 4.40 Tokatlıyan Han.....	57
Resim 4.41 Tokatlıyan Han.....	57
Resim 4.42 Tokatlıyan Han.....	57
Resim 4.43 Tokatlıyan Han.....	57
Resim 4.44 Rumeli Han.....	61
Resim 4.45 Rumeli Han.....	61
Resim 4.46 Rumeli Han.....	61
Resim 4.47 Rumeli Han.....	61
Resim 4.48 Rumeli Han.....	61
Resim 4.49 Rumeli Han.....	61

Resim 4.50 Rumeli Han.....	62
Resim 4.51 Rumeli Han.....	62
Resim 4.52 Afrika Han.....	65
Resim 4.53 Afrika Han.....	65
Resim 4.54 Afrika Han.....	65
Resim 4.55 Hazzopulo Han.....	69
Resim 4.56 Hazzopulo Han.....	69
Resim 4.57 Hazzopulo Han.....	69
Resim 4.58 Hazzopulo Han.....	69
Resim 4.59 Hazzopulo Han.....	69
Resim 4.60 Hazzopulo Han.....	69
Resim 4.61 Hazzopulo Han.....	70
Resim 4.62 Hazzopulo Han.....	70
Resim 4.63 Santa Maria Han.....	73
Resim 4.64 Santa Maria Han.....	73
Resim 4.65 Santa Maria Han.....	73
Resim 4.66 Santa Maria Han.....	73
Resim 4.67 Santa Maria Han.....	73
Resim 4.68 Santa Maria Han.....	73
Resim 4.69 Metro Han.....	77
Resim 4.70 Metro Han.....	77
Resim 4.71 Metro Han.....	77
Resim 4.72 Metro Han.....	77
Resim 4.73 Metro Han.....	77
Resim 4.74 Metro Han.....	77
Resim 4.75 Metro Han.....	77
Resim 4.76 Metro Han.....	77

1.GİRİŞ

İstanbul, ilk dönemlerinden günümüze birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir kenttir. Her uygarlık, İstanbul'u kendi bilişsel, görüşsel, duygusal vb. algıları doğrultusunda düzenleme yoluna gitmiştir. "M.Ö. 7. yüzyılda yaşamın temellerinin atıldığı kentte, M.S. 4. yüzyılda İmparator Constantin tarafından kent yeniden inşa edilip, başkent yapılmış; o günden sonra Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde önemli bir kent olma özelliğini devam ettirmiştir" (Tekeli, 2016).

İstanbul, coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca önemli bir şehir olma özelliğini korumuştur. İstanbul'un, Osmanlı egemenliğine geçtiği 1453 tarihi, aynı zamanda Ortaçağ'ın sonu, Yeniçağın başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Kuban, 2004). İlk zamanlar su kenti, sonrasında kıyı ve kara kenti olarak dönüşüm geçiren İstanbul denizi, Boğazları, kültürel ve tarihi dokusu ile yüzyıllardır önemli kentlerden biridir. Galata ve Beyoğlu, 19.yüzyıl reformlarının, değişim ve dönüşüm çabalarının en açık şekliyle görüldüğü bölge olması nedeniyle her dönem ön planda olmuştur. Galata'nın uluslararası öneme sahip bir liman kenti olması, Beyoğlu'nda ilk elçiliklerin kurulması ile değişen silueti, bölgenin önemini arttırmıştır. Bölgenin fiziki konumundan kaynaklanan etnik ve sosyal yapısı kenti daha da merkezi hale getirmiştir. Batılılaşma dönemiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu, yeniliklere ve değişimlere ayak uyduramamış, halkına ticareti yasaklamış, ticaretin yasaklanması ile birlikte gayrimüslimler ticarete söz sahibi olmaya başlamıştır. Yeni malzeme, üretim teknikleri getirilmiş, yabancılarla ticaret artmış, Galata ve Pera önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir (Özker, 2011). Ticaret alanı, konumu ve liman kenti olması Galata'nın işlevsel bir semt olmasını sağlamıştır. Galata'da yoğunlaşan ticaret han, ticarethane, pasaj, depo, büro ve dükkânların yoğunlaşmasına yol açmıştır. Galata, İstiklal ve Pera'da ticaret, kültür ve finans sayesinde beraberinde Batılı yaşam biçiminin de temelleri atılmaya başlamıştır.

Galata en parlak dönemini 1839 Tanzimat Dönemi ile yaşamıştır. Yabancılarla tanınan ayrıcalıklarla elçilikler, kiliseler, ardından konutlar, alışveriş merkezleri, eğlence yerleri ve kültür merkezleriyle bölgede yaşam hız kazanmıştır. Levantenler sayesinde sosyal ilişkiler gelişmiş, nüfus artmış, yaşam standartları yükselmiştir. Levantenlerin Pera olarak adlandırdığı bölge, önemli bir ticaret ve finans merkezi olmasının yanı sıra Batılı yaşam tarzının, yemenin, içmenin giyinip kuşanmanın, eğlenmenin de merkezi olmuştur (Özker, 2011). Beyoğlu ise 16.

yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamıştır. Elçiliklerin bu bölgeye yerleşmeleri, bölgenin gelişiminde en önemli etkidir. 18.yüzyıl başlarına kadar Beyoğlu, bağ ve meyve bahçeleriyle kaplı konumda iken ticaret ve batılılaşma sayesinde sosyal kültürel gelişime kapılarını açmıştır. (Cezar, 1991). 1950 ve 1960'lı yıllarda Beyoğlu semtinin popülerliğini arttıran bir başka etken ise İstiklal Caddesi'dir. İstiklal Caddesi, modern mağazaları, otelleri, lüks lokantaları, tiyatro ve sinemaları ile önemli bir semt olmuştur. 19.yüzyılda Beyoğlu'nda, Batılı yaşam beraberinde yeni mimari oluşumları da ortaya çıkarmıştır. Batı ile ilişkilerin artması 18.yüzyılda başlayan dış alımların gelen taleplere karşı artarak sürmesi, ulaşımın teknik kolaylıklarla hızlanması ve ticari hayata pazarlamanın girmesi, malların depolanacağı hanların olmasını da gerektirmiştir. Ticari hayatın gelişmesi ürünlerin depolanacağı, satılacağı aynı zamanda konaklamanın yapılacağı yapılara ihtiyaç duyulması sonucunda hanlar ortaya çıkmıştır.

Han kelimesi Farsçadaki haneden (ev) anlamına gelmektedir. İlk Han yapımı, Suriye'de, 1213 tarihinde inşa edilen Han al-Akaba'dır (Gülenaz, 2010). Han kelimesi işlev ve mimari açıdan aralarında farklılıklar bulunmasına rağmen kervansaray ve şehir hanları için kullanılmıştır. Birincisi Menzil Hanları (Kervansaray), şehirlerarasındaki önemli yollarda özellikle ticaret ve hac kervanlarının ücretsiz konaklamaları için yapılmıştır. Geceye kalmadan bir gün içerisinde varılabilecek şekilde (30-40 km mesafelerde) kurulmuştur (Gülenaz, 2010). Dükkan, imalathane, depo, büro hizmeti için de yapılmış konaklama hizmeti vermeyen çok sayıda şehir hanları da bulunmaktadır. Başta İstanbul olmak üzere çok sayıda kentte kitle, hacim, plan, örtü sistemi ve yapı malzemeleriyle benzer özelliklere sahip çok sayıda han yapılmış, bu hanlar ticaret hanı olarak tanımlanmıştır. Zamanla dışa kapalı olan zemin katlar, dükkânlarla dışa açılmış, cepheler hareketlenmiş ve alan kısıtlılığı nedeniyle kat sayısı arttırılmış, planlarında bozulmalar meydana gelmiştir. İstanbul'daki han yapıları sadece ticari yönden değil, kültür bakımından da şehrin tarihinde önemli rol oynamıştır. Örneğin; eskiden beri matbaaların büyük kısmı hanlarda faaliyet göstermiş, bazı Ermeni aydınları, okula gidememiş gençlere hanlarda muhtelif dallarda ders vermişlerdir (Pamukciyan, 1868). Beyoğlu ve İstiklal Caddesi, fiziksel çevresi, kentsel yapısı ve mekânsal kullanımları açısından bir Batı kenti olarak gelişmiştir. Kentsel doku, sıkışık binaların birleşerek oluşturduğu büyük adalardan, bu adaların ortasından geçen ve sokakları birbirine bağlayan hanlardan oluşmuştur.

Bu anlamda çalışmada, Beyoğlu, İstiklal Caddesinde bulunan Hanların geçmişten günümüze mekânsal dönüşümü irdelenmiştir. Birinci bölümde; Beyoğlu ve İstiklal Caddesi'nin tarihsel, mimari gelişimi, bölgenin kimliği, mimari özellikleri, güncel durumu, ikinci bölümde; istiklal

caddesi ve mimari yapıları, üçüncü bölümde; istiklal caddesi ve mekânsal dönüşüm: han yapıları olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda, İstiklal Caddesi'ndeki hanların işlevlerini, yeni ekonomik sektörlerle olan bağıını ve dönemin ticari hayat içindeki yerini değişen ve dönüşen kent içinde ele alıp, toplumsal hayata katkılarının ne yönde olduğunun saptanması amaçlanmıştır.

Han yapılarındaki mekânsal dönüşüm, toplumun amaçları, ihtiyaçlarını en iyi yansıtan modellerden biri olması nedeniyle günümüzde İstiklal Caddesi ve Han yapıları önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Han yapılarının geçmişten günümüze mekânsal dönüşümünü irdelenmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu kapsamda Beyoğlu İstiklal Caddesi ve Han yapıları ile ilgili araştırma yapılmış, yapıların mekânsal dönüşümleri incelenip; sosyal ve ticari hayatı üzerinde durulmuştur. Han yapılarının geçmiş dönem kullanımındaki sorunlarının belirlenmesi, mevcut durum değerlendirmesinin yapılması, tüm bu değerlendirmelerin sonucunda Hanların mevcut durumları ve var olan sorunların çözümlerine yönelik önerilerde bulunulmuştur. İlgili literatür, kaynaklar araştırılmış, görüşme, gözlem yaparak çalışmanın yöntemi belirlenmiştir. Bu doğrultuda yöntem çerçevesinde öne çıkan problem başlıkları şu şekildedir:

- Beyoğlu tarihsel gelişimi ve mimari yapıları
- İstiklal Caddesi tarihsel gelişimi ve mimari yapıları
- Hanlar, Pasajlar, Oteller, Dini yapılar ve mimari özellikleri
- Mekansal Dönüşüm: Hanlar

“İstiklal Caddesi ve Mekânsal Dönüşüm: Han Yapıları” başlıklı bu tez çalışmasında, ilgili literatür, arşiv, resmi daireler, internet ortamında araştırma, ilgili kişiler ve yerinde görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda, mekânsal dönüşümün hanlar üzerindeki etkileri ve kullanım durumları örnekler aracılığıyla incelenmiştir. Çalışma örneğini oluşturan Hanlar, geçmiş ve mevcut durumlarına göre analizleri yapılmıştır. Sonuç olarak, yapılan analizlerde Hanların bir bölümü mevcut durumunu korurken bir bölümünün ise yeni bir işlev kazandırıldığı tespit edilmiştir. Bir kısım Han yapısı ise bakımsızlıktan yıkılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada İstiklal Caddesi'nde bulunan Hanların ilk kullanımından günümüzdeki kullanımına değişim ve dönüşümünün irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda İstiklal Caddesinde bulunan 10 tane Han yapısının mekânsal dönüşümleri araştırılmıştır. Bu anlamda, İstiklal Caddesinde bulunan

“konut, han, pasaj, otel, dini” mimari yapıları ele alınmış, özellikle Han yapılarının durumu incelenmiştir. İstiklal Caddesinde bir kısmı aktif durumda olmayan bir kısmı ise konut, otel, iş yeri, ofis, mağaza olarak kullanılan 34 adet Han yapısı bulunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, İstiklal Caddesinde bulunan 34 han yapısından 10 adedinin durumları incelenmiş, güncel durumlarının tespit edilmiştir.

2. BEYOĞLU VE İSTİKLAL CADDESİ'NİN TARİHSEL VE MİMARİ GELİŞİMİ

2.1. Beyoğlu Bölgesinin Tarihsel Gelişimi ve Mimari Özellikleri

Beyoğlu, kültür, sanat, eğlence, iş gibi birçok işlevi bünyesinde barındıran İstanbul'un merkez semti konumundadır. Beyoğlu, Galata'nın üst bölümünde, bugünkü Tünel-Taksim arasında uzanan İstiklal Caddesi ve ona açılan sokakların belirlediği bölgenin adıdır (Eyice, 1994). Tünel-Taksim arasında uzanan İstiklal Caddesi'ne önceleri "Pera" da denilmiştir (İstanbul Ansiklopedisi, 1994). 1923 yılında, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, Beyoğlu adı resmen tanınmış ve Pera adı kullanımdan kaldırılmıştır (Duhani, 1990). 15.yüzyılda Venedik Cumhuriyetinin elçisi, zengin tüccar Andrea Gritti'nin, Venedik'te kabul görmeyen Osmanlı Sarayına yakınlığıyla bilinen oğullarından Alvise Gritti'nin Pera sirtlarında bulunan konağı bulunduğu bölgeye adını vermiştir (Beyoğlu150, 2008). Beyoğlu'nun nüfusunu, Levantenler Rum, Ermeni, Yahudi ve Türkler oluşturmuştur. Levantenler ve diğer gayrimüslimler Taksim-Tünel arasındaki bölgede Türkler ise genellikle Tophane ve Azap kapı bölgelerinde oturmuşlardır (Tekin, 2005).

Bölgede yaşayan Avrupalılar sayesinde kültürel etkileşimin sonucu en güçlü biçimde Beyoğlu'nda kendini göstermiştir. Beyoğlu, 18. yüzyıl ve sonrasında diplomat aileleri ve varlıklı tüccarların yaşadığı bir bölge olmuştur. Beyoğlu'nu İstanbul'un farklı bir semti yapan Avrupa tarzı giyim, yemek yeme, konuşma ve eğitimidir. Bu Avrupalı yaşam tarzı doğal olarak yerleşmenin fizik mekânını da doğrudan etkilemiş, ekonomik gücün bir göstergesi olarak saraylar, konaklar, tiyatrolar, operalar, okullar açılmıştır.

Resim 2.1 16. Yüzyıl'da Galata ve Beyoğlu

Beyoğlu ve Galata'nın 19.yüzyıldaki görünümü, fiziki ve sosyal yapısı, kültürel ortamı İstanbul'u ziyaret eden yabancılar tarafından da kaleme alınmıştır. Bu yabancılardan biri olan İtalyan yazar Amicis gözlemlerini şöyle yazmaktadır;

“Burası İstanbul'un merkezidir. Hemen hemen bütün sokakları dar ve dolambaçlıdır, Londra'nın kenar mahalleleri gibi loş, rutubetli ve vicık vicık çamurludur. Aceleci, telaşlı bir kalabalık, hamallara, arabalara, eşeklere, atlı tramvaylara yol vere vere sokaklarda koşup durur. İstanbul'da hemen hemen bütün ticaret bu semtte yapılır. Borsa, gümrük, Avusturya Lloyd ve Fransız yazıhaneleri; kiliseler, manastırlar, hastaneler, mağazalar buradadır. Sokaklarda sarıklarla fesleri görmesiniz, Şark'ta olduğunuza inanamazsınız. Her tarafta Fransızca, İtalyanca ve Ceneviz dili konuşulur” (Amicis, 1874).

Amicis, seyahatnamesinde Pera'da Galata'dakinden çok farklı bir kalabalık Rum, İtalyan ve Fransız kibarları, zengin tüccarlar, elçilik çalışanları ve her milletten insanın sokaklarda gülüşüp çok rahat hareket ettiğini, Müslümanların ise gurbette gibi görüldüğünü anlatmaktadır (Akyavaş, 2006). İstanbul'un fethinden sonra, Galata surlarının dışında yerleşimler görülmesine rağmen Beyoğlu yabancıların yaşadığı semt olma niteliğini korumuştur. Bu anlamda Beyoğlu, 19.yüzyılda Batılılaşma hareketlerinin bir sonucu olarak artan ekonomik, politik, kültürel etkisi altında gelişen ve şekillenen bir semt olmuştur.

Beyoğlu, Boğaz'a, Marmara Denizi'ne ve Haliç'e egemen durumdadır. Önceleri, Galata'nın çevresinde bulunan mezarlıklar, Beyoğlu'nun gelişmesinden sonra Taksime kaymıştır. Beyoğlu'nun gelişmesinde en önemli etken, yabancı ülke elçiliklerinin buraya yerleşmesidir. Bu nedenle Beyoğlu, ilk kurulduğu günden itibaren diplomasi merkezi olmuştur. Farklı yaşamların merkezi haline gelen Beyoğlu, çeşitli mezheplere bağlı kiliselerin, Avrupa ülkelerine bağlı elçilik saraylarının, okullarının, zengin tüccar konaklarının ve yabancı ülke mallarını satan lüks mağazaların bulunduğu bir yer haline dönüşmüştür (Dökmeci, Çıracı, 1990).

Beyoğlu bölgesi günümüzde de yoğun bir sirkülasyona sahiptir. İstiklal Caddesi başta olmak üzere Pera ve Galata bölgeleri, İstanbul'un tarihi dokusunun büyük ölçüde hissedildiği alanların başındadır. Günümüzde İstiklal Caddesi, ticaret ve eğlence bölgesi olma özelliğini de korumaktadır. İstiklal Caddesinde tarihi binalar, kafe, restoran, mağaza, iş yeri, kitapçı vb. sektörlerde faaliyet göstermektedir. Genellikle tarihi yapıların giriş katları, restoran ve mağaza

olarak işletilirken, üst katlar ofis olarak kullanılmaktadır. İstiklal Caddesinde bir kısım binaların üst katları ise konut olarak kullanılmaktadır. Konut kısmı genellikle ara sokaklarda yoğunlaşmıştır. Günümüzde İstiklal Caddesinin turistik bir bölge olmasından dolayı otel yoğunluğu da fazladır. Birçok tarihi bina, günümüzde otel olarak da kullanılmaktadır.

2.1.1. Beyoğlu'nun Tarihsel Gelişimi

Beyoğlu, tarih boyunca çeşitli dönemlerde değişim ve dönüşümler yaşayan bir semttir. 16.yüzyılda ticaret merkezinin Haliç'e yönelmesiyle Marmara kıyıları, ticari önemini yitirmiş ve limanların terkedilmesi nedeni ile Beyoğlu'nda ilk yerleşmeler 15. ve 16. yüzyıllarda görülmüştür (Dökmeci, 1990). 17. yüzyılın başında Beyoğlu'nun başlıca Dörtyol, Tomtom, Polonya, Tünel ve Galata olmak üzere beş semti bulunmaktaydı. 17. yüzyıla gelindiğinde Beyoğlu, ticarethaneden yerleşim alanına dönüşmeye başlamıştır. 18. yüzyılda Beyoğlu, Fransa'nın doğudaki ticaret ve diplomasi ağının merkezi durumuna gelmiştir. Özellikle III. Selim döneminde, Avrupalılarla ilişkiler artmış ve türlü nedenlerle birçok Avrupalı, İstanbul'a gelmiştir (Çıracı, 1990). Beyoğlu çevresinde Galata bir ticaret bölgesine dönüşmüş, çoğu Galata Kulesi çevresinde bulunan yaşam alanları kendini göstermeye başlamıştır. Depolar, çarşılar, bedesten ve gümrükler Galata'da bulunması nedeni ile Beyoğlu, 19. yüzyılda İstanbul'un en önemli ticaret alanına dönüşmüş zenginleşme, ekonomik ve sosyal farklılaşmanın artmasına neden olmuştur. Elçiliklerin pek çoğunun bulunduğu Beyoğlu, aynı zamanda zengin toptancı ve bankerlerin bulunduğu bir semt haline dönüşmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 18.yüzyılda başlayan ve 19.yüzyıl boyunca hız kazanan Batı'ya açılma süreciyle birlikte askeri, idari, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda meydana gelen değişim kısa zamanda kentsel biçimlenmeye ve mimariye yansiyacak ve 18.yüzyıldan itibaren Avrupa etkilerine açılan Osmanlı Mimarisinde bir yandan geleneksel işlevler üstlenen bazı yapı türlerinin yerini toplumun yeni ihtiyaçlarına cevap verecek olan değişik bina tipleri alırken, öte yandan geleneksel biçimlerin yerine, giderek Batı Mimarisinin'den alınan ya da Batı'nın mimari tasarım ilkeleri doğrultusunda yeniden yorumlanarak, özgün bir senteze kavuşturulan yeni mimari formlar uygulanmaya başlanmıştır (Acar, 2000)

19.yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlıların Batı'ya açılma yaklaşımları ve gayrimüslimlerle işbirliği içinde olması, sanat ve kültür alanında yeni görüş ve bakış açılarının gelişmesine imkân vermiştir. 19.yüzyıl İstanbul'unda, özellikle Levanten ve gayrimüslimlerin ağırlıkta

olduğu Galata ve Pera bölgesi dönemin bilim, sanat, kültür açısından önemli bilgileri vermesinin dışında Fransızca eğitim yapan kuruluşlar da ayrı bir önem taşımıştır (Akın, 1998). Beyoğlular, Beyoğlu'na "Küçük Paris" demişlerdir (Scognamillo, 2009). Batı Avrupalılar, Beyoğlu sakinlerini Türklerden farklı tutmuşlardır. 19.yüzyılda Batılılaşmanın ilk etkilerinin yansıdığı semt olan Beyoğlu'nda, yapı türlerindeki Batılılık, yapısal özelliklere de yansımıştır.

19. yüzyılın sonlarında İstanbul'da artan nüfus ile birlikte ortaya çıkan konut sorununa çözüm olarak sıra evler ve apartmanlar inşa edilmiştir. Kıray, bu durumu ilk kez ithalat, ihracat, bankacılık, bankerlik gibi batıya bağımlı iş örgütlerinin yaygınlaşması ve yabancılar, azınlıklar, Levantenler, Osmanlı aydınları, tüccar sınıfı, yüksek kademedeki devlet memurlarını kapsayan yeni bir orta sınıfın doğuşu ile açıklamaktadır (Tekeli, 2013). Beyoğlu, Osmanlı Dönemi'nden başlayarak İstanbul'un Batıya bakan penceresi özelliğini Cumhuriyet Dönemi'ne de taşımış, modernizmin simgesi ve yaşam biçimleri açısından Batılı bir model olmuştur. İş ve konut bölgeleri arasındaki yoğun trafik, tramvay işletmesinin kurulmasını, yolların açılması ve genişletilmesi gibi çalışmaları gerektirmiştir. Bu çalışmaların sonucu olarak da çeşitli ulaşım yapıları yapılmıştır. Karaköy'ün etkin bir iş merkezi olması ve Beyoğlu'ndaki konut bölgesi ile ilişkisinin yoğunlaşması, diğer bir ulaşım yapısı olan Tünel'in yapımını gerektirmiştir.

2.1.2. Bölgenin Anlam Ve Kimliği

Beyoğlu, her sınıftan batılının misafir edildiği, sokaklarda farklı kılıklarda insanların dolaşıp, çeşitli dillerin konuşulduğu, alafranga yemeklerin yendiği bir bölge olmuştur. 19. yüzyılın ortalarından itibaren İstanbul'un farklı dönemlerinde siyasi, kültürel, sosyolojik ve fiziki değişimin içine girildiği de görülmektedir. Bu bölgeye yerleşen Levanten, Ermeni ve Musevi azınlıklar Beyoğlu'nun Batılı anlamda ilk burjuvazisini oluşturmuşlardır. Özellikle 16.yy ortalarında, elçiliklerin yerleşmesiyle İstanbul için yepyeni atmosfer yaratmış, bulunduğu çevreyi etkilemişlerdir.

19.yüzyılla birlikte Avrupa'da yaşanan değişimler Osmanlı'da da kendini göstermiş, İstanbul bu değişimlerden etkilenen kent konumuna gelmiştir. Tramvay, tünel, elektrik, gaz, terkos suyu gibi tüketim malzemeleri kente girmiş, bu sayede Beyoğlu, kimlik kazanmaya başlayan semt olmuştur (Gülersoy, 2003, 14). Beyoğlu'nun büyümesinin nedenlerinden biri Osmanlı'daki dış ticaretin büyük oranda artmasıdır. Beyoğlu, taş sokakları, modern kıyafetli insanları, lüks restoranları, eğlence yerleri, farklı şiveli insanları, yabancı dergi ve gazeteleri ile Avrupalı bir

kent görünümündeydi. Beyoğlu halkı kendilerine özgü gelenekleri ve şiveleri ile büyük kentin karakteristik mahallelerinden biridir (Dökmeci, 1990). Beyoğlu, 20.yüzyılın başlarında en hareketli dönemini yaşamış, coğrafi sınırları genişlemiş, ticaret merkezi Avrupa kentlerine benzer bir görünüm almıştır. Beyoğlu'nun çevresinde yeni ve modern yerleşmeler gelişirken, merkezde perakende ticaretle, ithalat, ihracat, sigorta ve bankacılıkla uğraşan şirketlerin olduğu görülmüştür.

Günümüzde Beyoğlu hem hizmet, hem de ticaret birimlerinin kümелendiği önemli bir akstır. Bölge çevresinde uzlaşma eğilimi gösteren hizmet birimleri reklamcılık ve film şirketleri, mali müşavirlik ve muhasebe büroları, banka ve sigorta acenteleri, avukatlık ve hukuk büroları bulunmaktadır. Caddede yoğunlaşan ticari birimler ise, giyim, yeme-içme ve eğlenceye yönelik birimlerdir. Beyoğlu ve çevresine anlam yükleyen önemli etken, batılı anlamda şekillenen yaşam biçimi, ekonomik ve sosyo-kültürel değişimlerdir.

2.1.3. Bölgenin Mimari Özellikleri

18. yüzyıl sonrası Avrupa tarzı binalar ve yaşantılar farklı mimari ve yaşam biçiminin oluşmasına yol açmıştır. Bölgenin her zaman Avrupa'yı İstanbul'da sergileyen bir nitelik taşıması, yapı türlerindeki Batılılığa ve yapısal özelliklere de yansımıştır. Kilise, sinagog vb. dinsel yapıların yanında ilk elçilikler, ilk tiyatro, ilk belediye, ilk oteller, restoran, kafe, taverna ve pasajların yanı sıra, geleneksel düzenin dışındaki ilk konut uygulamaları da burada görülmüştür. Özellikle hanların ortaya çıkışı, Osmanlı ekonomisinin dünya ekonomisine entegrasyonu ve İstanbul'un ticaret ve yatırım yapmak üzere Avrupalı akınına uğramasıyla doğrudan bağlantılıdır (Güler, 2004). 19. yüzyılın ikinci yarısında Türk şehirlerinde dinsel olmayan mimaride, çok katlılığın egemen hale geldiği ilk bölge Beyoğlu'dur. Beyoğlu'ndaki çok katlılık, kagir yapılarda sağlanmış, ayrıca sivil mimaride, kitlesel olarak ahşaptan kagire geçişin ve yeni inşaat malzemelerinin ilk görüldüğü semttir (Tekin, 2005).

Beyoğlu'nda 19. yüzyılın sonlarında İstanbul'da artan nüfus ile birlikte ortaya çıkan konut sorununa çözüm olarak sıra evler ve apartmanlar inşa edilmiştir. Kıray, bu durumu yüksek kademedeki devlet memurlarını kapsayan yeni bir orta sınıfın doğuşu ile açıklamaktadır (Tekeli, 2013). Altıncı Daire'nin (İstanbul'da ilk modern belediye) kurulması ve 1870 yangını, Beyoğlu'nda mimari yapılanma açısından bir dönüm noktası olmuştur(Tekeli, 2013). Boş parseller üzerine inşa edilen yeni binalar Batı örneğinde olduğu gibi kagirden, çok katlı ve

birden fazla ailenin oturmasına olanak verecek şekilde tasarlanmıştır. Böylece çağdaş yapı malzemeleri, bezemeli cepheleri, Fransız pencereleri ve modern yaşamın gerektirdiği tesisat sistemleriyle, ilk apartmanlar ortaya çıkmıştır (Durudoğan, 1998).

Konutlarda yangınlara rağmen sıklıkla ahşap malzeme tercih edilmiştir. Kagir yapı malzemesi tercih edilmesinin nedenlerinden biri ahşabın daha ucuz olması ve zamandan tasarruf edilmesidir. Beyoğlu'ndaki çok katlılık kagir yapılarla sağlanmıştır. Bundan dolayı ortaya çıkan ikinci özellik, sivil mimaride, kitlesel olarak ahşaptan kagir'e geçişin Beyoğlu'nda gerçekleşmiş olmasıdır. Yeni çıkan inşaat malzemeleri geleneksel oluklu kiremit yerine Marsilya tipi kiremit kullanılması da Beyoğlu'nda başlayarak yaygınlık kazanmıştır (Cezar, 1991). Beyoğlu, mimari anlamda Avrupa'daki teknik gelişmeleri yakından takip etmiştir. Fiziksel çevresi, kentsel yapısı ve mekânsal kullanımları açısından bir Batı kenti olarak gelişmiştir. Beyoğlu'nun kentsel dokusu, sıkışık binaların birleşerek oluşturduğu büyük adalardan, bu adaların ortasından geçen ve sokakları birbirine bağlayan pasajlardan, yeşilsiz ve karanlık sokaklardan oluşmuştur.

Beyoğlu, İstanbul'da yabancı unsurlardan etkilenerek melezleşen yerel yapıların açıkça görülebildiği, tarihsel süreçte Batıya açılan bir semttir. Beyoğlu bugün turistik özellikleriyle vurgulanan ve pek çok açıdan tüketime sunulan bir semt olarak konumlanmıştır. Yerel yönetim ve sermaye grupları Beyoğlu'nun turistik yönlerine dikkat çekmeye ve Avrupalı bir imge oluşturmaya çalışmıştır.

2.1.4. Bölgenin Güncel Durumu

Beyoğlu, tarihsel süreç içerisinde, İstanbul'un Batı'ya bakan yüzünü yansıtmış, sosyokültürel ilişkilerin yaşandığı bir merkez olmuştur. Beyoğlu, ilk önceleri bir diplomasi merkezi olarak gelişmiş, fakat daha sonraları yabancı ticaretinin ve ekonomik kontrolünün artması ve buradaki yoğunlaşma sonucunda İstanbul'un ticaret merkezi durumuna dönüşmüştür. Ticaretin yanı sıra eğlence, kültür kuruluşlarının da burada yer alması İstanbul'un odak noktası olmasını sağlamıştır. Beyoğlu'ndaki sosyal yaşamı biçimlendiren ithal malların, lüks malzemenin, alım gücü fazla olanların alabileceği nesnelere satıldığı bir ticaret alanı olması, ayrıca bir eğlence semti olarak da gelişmesini sağlamıştır.

Diplomasinin ilk olarak burada yerleşmesi ve batılı kültürünü geliştirmesi, batılı ilişkilerde Beyoğlu'nun bir kapı görevi görmesine neden olmuştur. Beyoğlu, Avrupa kültürünün İstanbul'a benimsetilmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Turizm Bankası İstanbul Planlama Bürosu'nun yürüttüğü bir çalışmaya göre bölgedeki yapıların yüzde 60'ı 19. Yüzyıl sivil mimarisinin en ilginç örnekleri olduğu belirtilmiştir. Her biri 4-6 katlı olan 260 yapının tümü ve 140 yapının ise kısmen boş olduğu saptanmıştır. Bu projelerin konut kullanımı ile kaynaşan pansiyon veya küçük otel işletmeleriyle değerlendirilmesi önerilmiş ve kent merkezinde önemli bir kaynak kapasite yaratacağı düşünülmüştür (Dökmeci, 1990).

Resim 2.2 2018 yılı Beyoğlu

Beyoğlu'nun günümüz ile 19. Yüzyıl popülerliğinin nedenleri birbirinden oldukça farklıdır. Günümüz popülerliğinin temel nedeni ekonomidir. 19. Yüzyılda Batı kültürüne aracılık eden kozmopolit insan kalabalığının kaynaştığı zamankinden bugün daha çok batıya yakındır. Sosyo-ekonomik şartlardaki değişim, şehir nüfusundaki fazla artış, yaşam temposundaki hızlanma, yeni bir kalıba sokarken eski meyhane, pastane ve kahvehanelerin banka, süpermarket gibi fazla kar getiren kurumlara dönüşmesi kaçınılmaz hale gelmiştir (Cezar, 1991).

2.2. İstiklal Caddesi'nin Tarihsel Gelişimi Ve Mimari Özellikleri

Beyoğlu denilince İstiklal Caddesi ve arka sokakları, İstiklal Caddesi denilince de Beyoğlu aklı gelmiştir (Üsdiken, 1994). Son yıllarda İstanbul'un en çok ilgi çeken yerlerinden biri olan Beyoğlu, geliştiği dönemlerin sonrasında uzun seneler batıya açılan bir kapıydı ve bu gelişimin eseri olarak İstiklal Caddesi de önemli bir örnek olmuştur. Batılılaşmanın kendini gösterdiği

dönemde görkemli mağazaları, şehrin ilk modern kahve, restoran, pastane, otel ve birahaneleri birbiri ardına caddede yerini almaya başlamıştır (Beyoğlu150, 2008).

İstanbul neredeyse kuruluşundan bu yana etnik çeşitlilik sergileyen, çok sayıda insanın gelip yerleştiği hatta kuşaklar boyu yaşadığı bir dünya kentidir. İstanbul'u İstanbul yapan bu çoğulcu ortamda Rum, Ermeni ve Yahudi topluluklarıyla, Levantenler, özellikle kent içinde yoğunlaştıkları Galata ve Beyoğlu gibi belirli bölgelerde kendine özgü yaşam biçimleri ve çevreler yaratmışlardır. İstanbul'un kozmopolit geçmişindeki yoğunluğunu fiziksel olarak günümüze en çarpıcı biçimde aktaran Galata ve onun uzantısı olan Beyoğlu İstiklal Caddesi farklı gelir, kültür ve etnik gruplardan insanların karşılaştığı, beraber olduğu kentsel bir mekândır. İstiklal Caddesi'nin ağırlıklı olarak eğlence, kültürel etkinlikler, yeme içme gibi eğlencelerin yanında her zaman entelektüel ve farklı meslek gruplarından insanların karşılaşmak ve beraber olmak için gittikleri bir yer olmuştur. Çoğunlukla bu apartmanların alt katları mağaza ve restoran-kafe olarak kullanılmıştır.

İstiklal Caddesi hem bir toplanma, hem de bir dağılma mekanı olarak karşımıza çıkmıştır. Batılaşmanın ve özgürlüğün ilk görüldüğü bu kentsel alanda, herkesin birbirine yabancı olduğu bir durum söz konusudur. Alışveriş ve tüketim dışında birçok işlevi aynı anda içinde barındıran semt İstiklal Caddesi'dir. Bundan dolayı buraya İstanbul'un merkezi, çekirdeği de denilmektedir.

2.2.1. İstiklal Caddesinin Tarihi Gelişimi

1840'lardan sonra Pera ve Beyoğlu ile birlikte, "Moğoli Odos" ve "Grand Rue de Pera" adlarıyla anılan Cadde-i Kebir, bildiğimiz adıyla İstiklal Caddesi de genişlemiştir. (Beyoğlu150, 2008). Batı kimliği, özellikle 19. Yüzyılın ikinci yarısında kendini göstermiş, yaşam biçiminden fiziki dokuya kadar her alanda etkisini hissettirmiştir. Cadde'nin ilk şekillenmesi, Bizans döneminden sonraya rastlamaktadır. 15. Yüzyılın sonlarından itibaren Müslümanların yerleşmesi de cadde üzerinde ve çevresinde başlamıştır. Avrupa'dan gelenler, kendi geleneklerini, kültürlerini ve yaşam tarzlarını da getirip Pera'da sürdürmüş, yabancı nüfus çoğaldıkça onlara hizmet verecek dükkanlar da artmıştır. Cadde-i Kebir günümüzdeki ismi ile İstiklal Caddesi'nin yavaş yavaş bir alışveriş ve zanaat merkezi haline dönüşmesi, Avrupalı ya da İstanbullu gayrimüslim esnaf ve zanaatkarlarla başlamıştır (İstanbul Ansiklopedisi).

Resim 2.3 1900'lü yılların başlarında İstiklal Caddesi

İstiklal Caddesi ve yakın çevresi ekonomik, sosyal, kültürel değişimlerin ve etkileşimlerin açıkça okunabildiği kentsel bir mekândır. Tüketim kültürünün etkisi, farklı kullanım gerekliliklerinin ortaya çıkması, farklı yaşam biçimlerinin ve kültürlerin kesişme noktası İstiklal Caddesi'nin mekânsal açıdan dönüşmesine ve kendi içinde farklılaşmasına neden olmuştur. İstiklal Caddesi bazı dönemlerde canlılığını kaybetse de son iki yüzyılda kentin en önemli caddelerinden biri, Batılılaşmanın simgesi sayılmıştır. 1990'lı yılların başı İstiklal Caddesi araç trafiğinden arındırılmış ve yaya yolu haline getirilmiştir. 29 Aralık 1990'da Tünel Taksim arasında tek hatlı, nostaljik tramvay seferleri de başlatılmıştır (Beyoğlu, 2004). İstiklal Caddesi geçmişten günümüze zengin etnik yapısı ile iş, eğlence ve kültürün merkezi olma ayrıcalığını taşımıştır. Günümüzde farklı toplumsal grupların ve kültürlerin bir arada yaşadığı, içinde birçok göçmeni ve yabancıyı barındıran bir bölgedir. Günümüzde ise hala birçok farklı kültürden insan bu bölgede yaşamaktadır.

2.2.2. Bölgenin Anlam ve Kimliği

İstiklal Caddesi günümüzde hem hizmet, hem de ticaret birimlerinin kümелendiği önemli bir akstır. Cadde üzerinde uzmanlaşma eğilimi gösteren hizmet birimleri reklamcılık, film şirketleri, mali müşavirlik, muhasebe büroları, sigorta acenteleri, bankalar, hukuk büroları konumlanmıştır. Caddede yoğun olan ticari birimler ise yeme-içme, konfeksiyon, eğlenme vb. birimleridir. Müslümanlar, Beyoğlu'nda oturan Hıristiyanlara göre azınlıkta kalmıştır. Beyoğlu bölgesinde en çok konuşulan dil Rumca deyimler ile karışmış, İtalyanca olmuştur. Bunun yanında Türkçe ve İspanyolca da yer almıştır (Başat, 2017).

16. yüzyılın ilk yarısından başlayarak Fransızlar Galata'da Cenevizlilerin yerini almaya başlamıştır (Bareilles, 1918). Fransız uyruklular, Beyoğlu'ndaki Avrupalı nüfusun en kalabalık bölümünü oluşturmuşlardır. Beyoğlu ve İstiklal Caddesi'nde çok sayıda Rum da yaşamıştır.

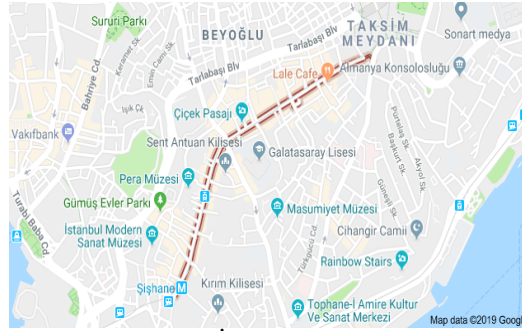
Bugün Rumlar ve Ermenilerin büyük bölümü İstanbul'da yaşamaktadır. 20. Yüzyıl ortalarında yaşanan bir dizi olaydan dolayı Gayrimüslimlerin sayıları azalmaya başlamıştır. Kentin kalabalıklaşması ve çevre yollarının kente yetmemesi Beyoğlu bölgesini boşaltmıştır. Bölgenin yüzünün değişmesi, ucuzlayan konut fiyatları, azınlıkların 6-7 Eylül olayları ile ülkeyi terk etmesi ve sahipsiz kalan binalar, kırsal göç sonucunda bu bölgeler yoksul nüfusun barınabileceği yerler haline dönüşmüştür. Aslında azınlıkların kenti terk edişi 'varlık vergileri' ne dayanmaktadır. 1942 yılından 1955 yılına kadar geçen sürede izlenen ülke politikaları azınlık nüfusun azalmasına ve bu nüfusa ait binaların el değişmesine sebebiyet vermiştir (Dalgıçer, 2011).

İstanbul'da geçmişten günümüze birçok değişim yaşanmıştır. Bu süreçte İstanbul'un sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan yoğun merkezlerinden biri olan Beyoğlu, şehrin geçirdiği değişimin her açıdan incelenebileceği bir alan olmuştur. Haftanın her günü yoğun bir ziyaretçi kitlesine sahip olan İstiklal Caddesi, Beyoğlu'nun omurgasını oluşturmaktadır. Bu omurganın üstünde Taksim ve Tünel meydanı birçok farklı işlev ve yapı grubunun bir arada bulunduğu bir konumdadır. Politika ve yerel kimlikler kentlerin şekillenmesinde büyük öneme sahiptir. Küreselleşme etkisiyle dünya kentlerindeki değişimin İstanbul bağlamında ekonomik, sosyolojik, kentsel göstergeleri Beyoğlu, Sultanahmet, Ortaköy gibi bölgelerde gözlemlenebilmektedir. Bu bölgeler içinde Beyoğlu, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan İstanbul'un yoğun olarak kullanılan merkezi konumundadır. Küreselleşme kavramı özellikle 1980'lerin ikinci yarısından itibaren arttığı da görülmektedir. 1990'lara gelindiğinde küreselleşme kavramı, tartışma ve politik ortamlarda anahtar niteliğinde bir sözcük haline gelerek, sadece akademik alanda değil, aynı zamanda ekonomiden siyasete, çevreden endüstriyel ilişkilere hemen her alanda tartışılmaya başlanmıştır (Yıldız, 2011). Milli değerler, ekonomiler ve sosyal yapılar bir anda değişik kademelerde diğer ülkelerinki ile bütünleşerek küreselleşmektedir. Bu durum politik ve ekonomik çalkantıların meydana gelmesinde önemli olmaktadır. Global toplumda kişisel veya toplumsal kimlik arayışları, ekolojik tehditler altında gerçekleşmektedir. Çoğu kez kaybolma tehlikesi altındaki milli kimlikler, yeni kimlik arayışları, radikal gurupların oluşması veya yabancı kimliklerin benimsenmesiyle sonuçlanmaktadır. Beyoğlu bölgesi de bu etkinin açıkça sergilendiği bir bölge olmuştur.

2.2.3. Bölgenin Mimari Özellikleri

İstiklal Caddesinde 19.yüzyıl apartman cephelerinde, birçok mimariden alıntı yapan eklektik akım çoğunlukla görülmektedir (Güneş, 2014+). Tekeli'ye göre; İstanbul'un yapı türlerine 19.yüzyılın son çeyreğinin getirdiği yenilik sıra evlerin ve apartmanların ortaya çıkışıdır. Bunun nedeni farklı kültürden insanların bu bölgeye yönelmesinden kaynaklanmıştır. Bu nedenle yeni bina türleri önce gayrimüslim mahallelerinde ortaya çıkmıştır (Tekeli, 1996).

Dar sokaklar ve mezarlıklar yeniden planlanıp, yeni caddeler açılmıştır. Yangınlardan sonra çıkarılan kanunlarda yapı malzemelerinde kısıtlamalar getirilmiştir. Ahşap malzemenin kolay yanıcılığı nedeniyle kagir malzeme kullanımına geçilmesi, binalar arasında yangın duvarları yapılması ile yolların genişletilmesi ve düzeltilmesi istenmiştir. Genel olarak anıtsal yapılarda geleneksel, yeni malzeme ve teknikler bir arada kullanılmıştır. En çok görülen düzgün kesilip işlenmiş, taşla kaplı, tuğla duvar ve volta tekniğinde çalışılmış putrelli döşemedir. İstiklal Caddesindeki apartmanların neredeyse tümü bu malzeme ve tekniklerle inşa edilmiştir (Batur, 1995).

Resim 2.4 İstiklal Caddesi Planı

İstanbul genelinde ahşap ev yapımlarına 20. yüzyılın başında da devam edilirken, Beyoğlu Pangaltı ya da Feriköy gibi yeni yerleşmelerin sakinleri fazla masraf çıkarmayan taş yapıları tercih etmiştir. Eski Beyoğlu'nda geniş alanları tahrip eden 1823, 1831, 1853 ve 1870 yangınları taş yapıların benimsenmesi için yeterli bir neden olmuştur. Yürürlüğe konan imar talimatları gereği Beyoğlu çevresindeki yapılar en çok 3-4 katlı, istenirse cumbalı olup, cumba yapımında kullanılan eğimli çatılar yerini mermer ve dökme demir destek üzerine kurulan konsollara bırakmıştır (Wiener, 1998). 20. yüzyılın başlarında Beyoğlu ve çevresindeki semtlerde modern binalar yapılmış ve yeni semtler gelişmiştir. Buralarda yapılan apartmanların cephelerinde Art Nouveau üslubu uygulanmıştır.

İtalya’da ortaya çıkan ve oradan İspanya, Portekiz, Almanya ve Fransa’ya yayılan Barok Üslup, Batılılaşma Hareketi’nin etkisiyle 18.yüzyılda toplumda meydana gelen Batı hayranlığına paralel olarak Osmanlı sanat ve mimarisine girmiştir. Barok Üslup, Osmanlı Mimarisi içinde çeşitli yapı türlerindeki orjinal örneklerle kendini göstermiştir. Avrupa’da 19.yy mimarisinde meydana gelen gelişmeler ve Batılılaşma Hareketleri, Osmanlı toplumunda benimsenmeye başlamıştır. Batı ile ticaret ilişkilerinin bu dönemde yoğunlaşması, çok sayıda Avrupalı’nın yerleşmesi ve buna bağlı olarak toplumda, ortaya çıkan değişim yeni ihtiyaçları körüklemiş, bu da yeni tipolojik kategorileri, yeni plan ve tasarımları beraberinde getirmiştir (Acar, 2000).

2.2.4. Bölgenin Güncel Durumu

İstiklal Caddesi, geçmişten günümüze sosyal ve kültürel yaşamın merkezi olmuştur. İstiklal Caddesi’ndeki sosyal yaşam, buradaki insanların; dil, din, inanç, eğitim biçimi, kültürel yapısı ve ekonomik durumundan kaynaklanmıştır. İstiklal Caddesi, 19. yüzyılda, sokaklarında Avrupa stilinde giysili insanların dolaştığı, lokantalarında farklı yemeklerin yendiği, farklı eğlence yerleri olan, özgün şivelerde yabancı dillerin kullanıldığı, yabancı kitap, dergi, gazetelerin satıldığı ve Osmanlı aydınının Avrupa kültürüyle ilişki kurduğu bir semt olarak geliştiği bir bölge olmuştur. Bu bölgede 1990’lı yılların başından itibaren birçok proje hayata geçirilmiştir. İstiklal Caddesi’nin eski atmosferini tekrar yakalamak, tarihi dokuyu korumak, trafik karmaşasına çözüm bulmak için yaya ve taşıt ayrımı kararı ile İstiklal Caddesi trafiğe kapatılarak tamamen yayalaştırılmıştır. Kültürel, eğlence ve alışveriş gibi çeşitli aktiviteleri içinde barındıran bir çekim noktası haline gelmiştir.

Günümüzde İstiklal Caddesi hem hizmet, hem de ticaret birimlerini içine alan bir bölge haline dönüşmüştür. Cadde üzerinde giyim, yeme-içme, kitap evleri, banka ve sigorta şirketleri gibi birimleri bünyesinde taşımaktadır. Cadde üzerinde bulunan mağazaların yanı sıra birçok pasaj, han ve binalar alışveriş merkezi olarak kullanılmaktadır. Kültürel ve sosyal faaliyetlerin merkezi kabul edilen İstiklal Caddesi büyük bir meydana sahip olması, nostaljik tramvayı ile bütünlük kazanmıştır. Bünyesinde bulunan alışveriş, sinema, tiyatro, otel, konsolosluk, kilise, kitap evleri, kafe ve restoran gibi fonksiyonlarından dolayı pek çok insanı bir araya getiren bir bölge olmuştur. İstiklal Caddesi’ne anlam kazandıran tramvay geçmişten günümüze kadar yerini korumuş, Taksim ile Tünel arasında “nostaljik tramvay” adı ile varlığını devam ettirmiştir. Türkiye’nin en önemli meydanı olan Taksim meydanının yanında yer alması geçmişten günümüze her zaman yerini aynı şekilde korumasını sağlamıştır.

Resim 2.5-6 İstiklal Caddesi Güncel Durumu

İstiklal Caddesi'nin yoğun bir sirkülasyona sahip olmasının başlıca nedeni, eğlence ve yemek yeme mekânlarının bu cadde üzerinde olmasıdır. Her kesimden insana hitap eden, farklı konseptlerde mekânlar bulunmaktadır. Eğlence mekânları, restoran ve kafe-barlar genellikle yapıların bodrum katları, zemin katları, 1. ve 2. katlarında yoğunlaşırken yapıların diğer katları genellikle ofis, iş yeri, imalathane ve konut olarak kullanılmaktadır. Cadde boyunca yürüyen insanlar için alışveriş yapma imkanı sağlanmış, yeme içme alanları oluşturulmuştur.

2.3. Bölüm Değerlendirmesi

İstiklal Caddesi, 19.yy ortalarından itibaren sosyal yapı olarak çeşitlilik göstermiş, özellikle Rumlar, Ermeniler, dönemin bürokratları, konsolosları ve üst düzey yöneticilerin oturdukları bir bölge olarak gözlenmiştir. İstiklal Caddesi, sosyal ve kültürel etkinlikler açısından da yoğun olarak kullanılan bir merkez olmuştur. İstanbul'un şehir merkezi olarak birçok farklılığın ve birlikteliğin bir arada bulunduğu İstiklal Caddesi ve yakın çevresi ekonomik, sosyal, kültürel değişimlerin ve etkileşimlerin açıkça okunabildiği kentsel bir mekandır. Tüketim kültürünün etkisi, soylulaştırma, farklı kullanım gerekliliklerinin ortaya çıkması, farklı yaşam biçimlerinin ve kültürlerin kesişme noktası olması İstiklal Caddesi'nin mekânsal açıdan dönüşmesine ve kendi içinde farklılaşmasına neden olmaktadır.

İstiklal Caddesinde bulunan Han, dini yapılar, konut tipleri, otel, pansiyon, lokanta, kafe gibi yapıların karakterini oluşturan mimari özellikler; Neo-klasik, Eklektik, gibi unsurları içermektedir. Genellikle zemin kat üzerine iki katlı ve iç avlulu olarak inşa edilen han yapılarında, yerel malzeme olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Bölgede yerel bina tipleri olarak, pasaj, han, konut ve dini yapılar yer almaktadır. Han yapıları, alansal olarak çok fazla yer kaplamalarına rağmen üçüncü boyutta çok fazla yükselmemişlerdir. Bu durum anıtsal yapıların

kentin silüetinde daha etkili olmasını sağlamıştır. Han yapıları, hiçbir zaman anıtsal yapılarla yarış etmemiş, kendilerine özgü mimari özellikleriyle bölgenin eşsiz dokusunu oluşturmuştur.

Kapalılık sağlayan avlu yapısı bölgede tek, iki ve üç avlulu olarak dağılım göstermektedir. Bölge içerisinde bulunan han yapılarında uygun oran ve benzer malzemelerin kullanımıyla, cephelerde süreklilik sağlanmıştır. Cephelerde canlılığı sağlayan unsurlar; giriş, revak, pencere ve süslemelerdir. Ayrıca Han yapılarında görülen girinti, çıkıntı ve cumbalar sokak görüntüsünü hareketlendirmiştir. Geçişleri sağlayan kapılar, Hanların anıtsal özelliğe sahip yapı elemanlarıdır. Birden fazla olan bazı han yapılarının kapıları günümüzde bakımsızlık, güvenlik gibi nedenlerle ya hiç kullanılmamakta ya da kısmen kullanılmaktadır.

İstiklal Caddesi'nin eski nostaljisini korumaya çalışırken diğer taraftan kentteki gündelik yaşamını ve devamlılığını da sürdürmektedir. İstiklal Caddesi, Türkiye'nin Metropol gerçekliğinin yaşandığı kent olan İstanbul'un önemli merkezlerinden biridir. Yüzyıllardır çok sayıda dilin konuşulduğu, birçok yabancıya yaşadığı, gezdiği, alışveriş yaptığı kozmopolit bir bölge olma özelliğini de korumuştur. Bu çeşitlilik mimari yapılarda farklı bir tarz ve yaşam biçimi olarak kendini göstermiştir. Bundan dolayı İstiklal Caddesi'ndeki yapılar, üslupları bakımından birbirinden farklı örnekleri de ortaya koymaktadır. İstiklal Caddesi aynı zamanda, kentlinin 'Kent'le temas ettiği bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır. İstiklal Caddesi ve yakın çevresi tüm ekonomik, sosyal, kültürel değişimlerin ve etkileşimlerin açıkça okunabildiği kentsel bir bölgedir. Tüketim kültürünün etkisi, soylulaştırma, farklı kullanım gerekliliklerinin ortaya çıkması, farklı yaşam biçimlerinin ve kültürlerin kesişme noktası olması, turizmin etkisi İstiklal Caddesi'ni mekânsal açıdan dönüştürmüş ve farklılaştırmıştır. Günümüzde İstiklal Caddesi'nde popüler eğlence, alışveriş ve yeme içme yerleri, sanat evleri, galeriler, yerli ve yabancı pek çok markanın satışa sunulduğu mağazalar, Türk ve dünya mutfaklarından ürünlerin tüketildiği lokanta ve kafeler farklı müzik türlerinin dinlenebildiği meyhane, bar, gece kulübü, türkü bar gibi çeşitli eğlence mekanları bulunmaktadır. Diğer yandan İstiklal Caddesi, gündelik yaşamın merkezinde yer alması nedeniyle birçok politik toplantının, gösterinin ve etkinliğin gerçekleştirildiği bir bölge konumdadır.

3. İSTİKLAL CADDESİ'NİN MİMARİ YAPILARI

3.1. İstiklal Caddesi'nin Mimari Yapıları

Batılaşma hareketlerinin etkisi doğrultusunda, Beyoğlu ve İstiklal Caddesi, 19.yy'da, gayrimüslim azınlıklar, Levantenler ve İstanbul'da çalışan Avrupalılardan oluşan nüfusu ile tercih edilir bir yerleşim bölgesi olma özelliğini devam ettirmiş, 19.yy'ın özellikle ikinci yarısından itibaren imar hareketleri hızlanmıştır. Batılı yaşam tarzının simgelerini eğlence ve alışveriş mekânlarının yanı sıra, o güne kadar tarihi yarımada ve Boğaz köylerinde görülen geleneksel geniş ailelerin kullandığı konut anlayışı, Beyoğlu'nda uygulanmaya başlayan yeni örneklerle terk edilmiştir. İstiklal Caddesinde bulunan mimari yapılar, Avrupa'yı İstanbul'da sergileyen bir nitelik taşıması, yapısal özelliklere de yansımıştır. Geleneksel düzenin dışındaki ilk tiyatro, belediye, otel, restoran, kafe, taverna ve pasajların yanı sıra, geleneksel düzenin dışındaki ilk konut uygulamaları da bu bölgede görülmüştür. Yenilikler, gerek malzeme, gerekse de biçimsel ve bezeme özellikleri açısından da yapılar, Avrupa'da yapılan örnekleri ile benzerlik göstermiştir.

Resim 3.1 19.yüzyılda İstiklal Caddesinin Görünümü

Halkın büyük çoğunluğunu gayrimüslim azınlıklar, Levantenler ve Batılı yabancıların oluşturduğu bölge, Batı'nın bir parçası olarak gelişmiş, hem mimari hem de birçok alanda Batı etkisini sürdürmüştür. Batılı yaşam biçiminin bir etkisi olarak tiyatro, kafe, restoran ve oteller açılmıştır. Bu yapıların bir kısmı mevcut durumunu korurken, bir kısmı restore edilip günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Kilise, sinagog, vb. dinsel yapıların yanında elçilik, tiyatro, belediye, otel, restoran, kafe ve pasajların yanı sıra, geleneksel düzenin dışındaki ilk konut uygulamaları da burada görülmüştür. Apartmanlaşma, sıra evler, kapalı veya açık avlu çevresinde gelişen, çok sayıda daire içeren, neredeyse bir konut adası niteliğindeki konutlar, bölgenin özgün yapı tiplerini oluşturmuştur (Akin, 2011).

İstiklal Caddesi'nin fiziksel görünümünü belirleyen en önemli faktör yapılarıdır. Bu yapılar, o bölgede yaşayan insanların gereksinimlerine, yaşama biçimlerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Mimari yapı olarak önce elçilik sarayları, sonra yerli azınlıkların oturduğu konutlar yapılmıştır. Yaşam tarzı değiştikçe evlerin yerini apartmanlar almaya başlamıştır. Bu bölgede ticaret en önemli uğraş alanlarından biri olduğu için ticarethaneler, mağazalar açılmış, iş hanları inşa edilmiş, pasajlar oluşturulmuştur.

İstiklal Caddesi üzerinde cephe genişliğinin fazla tutulabildiği yapılara rastlanmakla birlikte, yan sokaklarda çoğu dar parselasyon üzerinde bitişik düzende yerleşmiş, çoğu 4-5 katlı yapılardan oluşan ve yeşilin az olduğu bir doku görülmektedir (Çapacıoğlu,2000). İstiklal Caddesinde Han, Pasaj, Otel, Dini Yapı ve Konut gibi birçok önemli mimari yapı Batı etkisinde kalınarak yapılmıştır. Han, Pasaj, Otel, Dini Yapı, Konut gibi önemli mimari yapılar bu bölümde detaylı olarak ele alınmıştır.

3.1.1. Hanlar

Farsça kökenli olan 'han' kelimesi yolcuların konakladığı yer, durup dinlenen mekan anlamına gelmektedir. Yolcuları barındırmak, kervanları dinlendirmek, malları sahiplerine verilinceye kadar muhafaza etmek için yapılmış, ticaret yapılarına han denilmektedir (Gülenaz, 2010). İstanbul'da han yapımı Fatih Sultan Mehmet döneminde başlayıp 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiş, özellikle Beyoğlu, Eminönü, Beyazıt, Laleli ve Haliç bölgelerinde sıklıkla görülmüştür.

Türk mimarisi içinde önemli bir yere sahip olan hanlar-kervansaraylar, plan şemalarında ve mimarilerinde belirli özellikleri ile gelişme gösteren yapılar olmuşlardır. Hanlar yapısal olarak birbirinden farklı iki tür için kullanılmıştır. Bunlar menzil hanları(kervansaraylar) ve şehir hanlarıdır. Kervansaraylar, uzun yolculuklarda birer konaklama istasyonu durumundayken, şehir hanları; malların depolandığı, satıldığı, takas edildiği, tacirlerin konakladığı ve düzenli olarak ticaret ile imalatın yapıldığı yerlerdir. Hanlar, dünyanın dört bir yanından gelen malların depolandığı ve satıldığı ticaret merkezleri olmasının yanı sıra ikamet amacıyla da kullanılmıştır. Han mimarisindeki köklü değişim 19. yüzyılda Büro hanlarının ortaya çıkışıyla Osmanlı ekonomisinin dünya ekonomisi ile birleşmesine ve İstanbul'un ticaret ve yatırım yapmak üzere Avrupalı akınına uğramasıyla bağlantılıdır (Gülenaz, 2010).

Osmanlı dönemi hanlarında kendinden önceki dönemlere göre en önemli fark, sadeliğin ön plana çıkması olmuştur. Selçuklu kervansaraylarında özellikle cephe mimarisinde görülen büyüklük ve kale görünümü, Osmanlı döneminde terk edilmiş, daha sade yapılar yapılmıştır. Han ve kervansaraylarda yapının dış mekan ile bağlantısı artmış bazı cephelerde dükkanlar görülmüştür. Han ve kervansarayların ticari yönü gelişmeye başlamış, Kervansarayların askeri rolü tamamen bitmiş, fakat yolcu barındırma rolü aynı önemle devam etmiştir (İskender, 2017).

Resim 3.2 1850 yılı Kervansaray Avlusu

Han yapıları ilk olarak Anadolu'da Bursa'da ortaya çıkmıştır. Zemin katlarda dükkanlar, üst katlarda depolar yer almaktadır. Zemin katlarda dış cephede pencereler bulunmamaktadır. Bunun nedeni, güvenlik ve işlevsellik açısındandır (Güran, 1976). Hanlar kullanım amaçları, plan ve mekân anlayışı yönünden birbirinden farklılık göstermektedir. Kullanım amaçlarına göre hanlar, yolcu hanları, ticaret hanları, misafirhane hanları ve külliye dahil olmak üzere 4 grupta incelenmektedir (Gürpınar, 2009).

Yolcu Hanları: Yolcu konaklama mantığını kent içinde devam ettiren han yapılarıdır. Genellikle iki katlı olarak inşa edilen yolcu hanlarında, üst kat tamamen yolcuların konaklamasına ayrılmıştır.

Külliye dahil Hanlar: Plan ve mekân anlayışlarından dolayı külliye külliesinden ayrı olarak inşa edilebildiği gibi, misafirlerin hayvanlarının barınması için ek han yapıları da barındırırlar.

Ticaret Hanları: Osmanlı dönemi ile ortaya çıkan bu hanların yolcu hanlarından tek farkı konaklama işlevinin bulunmamasıdır. Ticaret hanları diğer hanlarda olduğu gibi bir avlu etrafındaki mekânlardan oluşmaktadır. Zemin katlar, depo ve imalathane olarak, üst katlar ise büro olarak kullanılmaktadır. Zemin kattaki mekanlar depo olarak

kullanıldığından bu mekanlarda sadece avluya açılan kapı, üst katlarda ise birer kapı ile birer pencere bulunmaktadır (Cezar, 1985).

Misafirhane Hanları: Kent içi hanlarından olan misafirhane hanlarında, zemin katta ve üst katlarda konaklama odaları bulunmaktadır. İhtiyaçlara göre değişik mekanlar barındıran bu hanlarda ahır bulunmamaktadır.

Türklerin yerleşik yaşama ait en eski ticari etkinlikleri Orta Asya'da başlamıştır. En eski Türk dükkân ve çarşıları da Orta Asya şehirlerinde meydana gelmiştir. Türk şehirlerinde ticaret yapıları; bedesten, hanlar ve dükkânlardır. Bunların arasında sayıca en fazla olanı, yapısı en basit, inşa malzemesi en çok çeşitlilik gösteren dükkânlardır. Dükkanlar üstü açık bir sokakta olabileceği gibi, üstü kapalı bir çarşı bölümünde, arastada, handa ve bedestende de olabilmekteydi. Genel olarak dükkanlar, bedesten ve ticaret hanları kagir yapı olarak yapılmıştır (Cezar, 1985).

Türk mimarisi içinde önemli bir yeri olduğu bilinen hanlar başlangıcından itibaren plan şemalarında ve mimarilerinde açık bir gelişme izlenebilen yapılar olmuşlardır. Türkler, Ön Asya'ya uzanmadan önceki devirde de, göçebe yaşamın yanı başında şehir yaşamı içinde de bulunmuşlardır. İstanbul hanlarının genel bir mimari şeması ve yapı tekniği vardır. Buna göre, İstanbul hanları olarak tabir edilen Osmanlı yapımı hanlar, taş ve tuğla malzemenin sıralı bir şekilde inşa edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Hanların dış cephesi bu şekildeyken, mekânların ise bir veya birden fazla avlunun etrafını çevreleyen revaklar ve revakların gerisinde konumlandırılan odalardan oluştuğu görülmektedir (Ceco, 2010).

Resim 3.3 Tokatlıyan Han(1894)

İstanbul hanlarının çoğu iki katlı ve tek avluludur; yapılar kat ve avlu sayısına göre gruplara ayrılmaktadır. Hanların gelişmesi en yoğun olarak 18.yüzyılda görülmektedir. 18. yüzyıldan itibaren şehirdeki imar faaliyetlerinin artması sonucu yer sıkıntısı baş göstermiş ve bu yüzyılın başından itibaren, aynı yapı tekniğiyle üç katlı hanlar inşa edilmeye başlanmıştır. Üç katlı hanlar ilk defa 18.yüzyılda ortaya çıkmıştır (Kösemen, 2005).

İstiklal Caddesinde toplam 34 adet Han yapısı bulunmaktadır. Bu hanların bir kısmı aktif durumda değilken bir kısmı, konut, otel, iş yeri, ofis ve mağaza olarak kullanılmaktadır. Bu Hanlar; Narmanlı, Halep, Elhamra, Anadolu, Tokatlıyan, Rumeli, Hazzopulo, Santa Maria, Metro, Afrika, Atlas, Avrupa, Aznavur, Cercle D'Orient, Çiçek Pasajı, Lütfullah, Olivio, Panayia, Suriye, Tütüncü, Karlmann, Frederici, Leonardo, Galatasaray, Pinto Fresko, Douzio, Fransız, Tünel, Hamson, Nil, Aynalı, Mim, Turhal, Tan Han'dır. Bu han yapıları Avrupa'nın etkisi altında yapılmıştır. Neo-Gotik, Neo-Rönesans, Ampir ve Barok detayları görülmektedir.

3.1.2. Pasajlar

Hanlar, işlek caddelerde, konak yerlerinde, yolcuları barındırmak, kervanları dinlendirmek, malları sahiplerine ve tüccara teslim edinceye kadar muhafaza etmek için som kagir olarak yapılan binalara verilen addır (Küçükkömürçü,2005). Pasajlar, Hanların veya büyük apartmanların altında, zemin katlarında iş ve alışveriş merkezi olarak kullanılan, caddeleri ya da sokakları birleştiren iki tarafı dükkanlı geçitlerdir. Hanların veya büyük apartmanların zemin katlarında iş ve alışveriş merkezi olarak kullanılan; caddeleri ya da sokakları birleştiren iki tarafı dükkanlı geçitlerdir. Pasaj sözcüğü, Latince (Passus) adım anlamına gelmektedir. Taksim-Galatasaray arasındaki birçok pasaj ve Galatasaray-Tünel arasındaki bazı pasajlar, işlevleri değişmiş olsa da, hala yoğun olarak kullanılmaktadır (Gürpınar, 2009).

Pasajlar, büyük yapı adalarını çevreleyen, geniş bulvarları birleştiren kestirme yolları meydana getirmiştir. Böylece hem büyük bir yapı kütlesi bölünmeden iki bulvar birleştirmiş, hem de Pera, yağmur ve aşırı güneşten korunmuştur. Pasajlar aynı zamanda lüks eşya ticaretinin merkezlerinden biridir. En önemli özelliklerinden birisi de gazla aydınlatmanın ilk uygulandığı yerdir (Güler, 2004). 19.yy'da birçok mimari yapıda olduğu gibi, Beyoğlu pasajlarında da Paris pasajlarının etkisi görülmektedir.

Pasaj yapıları, 18.yüzyılın sonlarından itibaren Batı'da yapılmaya başlanmıştır. Sanayi devriminin getirdiği yeniliklerden olan cam ve çelik malzemeler kullanılarak, yukarıdan ışık alan pasajlar ortaya çıkmıştır. Pasajlar, zamanla değişerek ve gelişerek, işlek caddeler arasındaki cam çatılı iki yanında dükkanların sıralandığı birleştirici halini almıştır. Pasajların, diğer alışveriş yapı tiplerinden farklı olarak, cam çatılarının bulunması, simetrik cephelerinin olması ve yaya yolu olarak kullanımları gibi özellikleri mevcuttur (Geist, 1979).

Klasik Dönem Osmanlı mimarisinde üstü açık ya da kapalı arastalar, arasta benzeri bedestenler, özel ticaret yapılarını oluşturduğu gibi pasajlar da birinci derecede ticari amaç gözetilerek yapılmış yapılardır. Beyoğlu'ndaki pasajların bir kısmında alışveriş yeri olarak kullanılacak dükkanlardan başka büro ya da ikamet için kullanılacak kısımlar da vardır. Büro ya da barınma bölümlerine sahip pasajların tasarımları buna göre yaptırılmıştır. Bütünlüğe sahip pasaj yapılarında pasajın özellikle caddeye bakan ana cephesine, özellikle iç mekanlarda dükkanların üst taraflarında kalan katların yüzeylerine önem verilmiştir. Pasajların bazılarının üstü açık olup dar bir sokağın iki tarafına dizilmiş, dükkan topluluğu halindedir. Genellikle, bu tür pasajlar, tek yapı birimi oluşturmadıkları için dükkanların büyüklükleri farklıdır ve üst kat yüksekliklerinde de farklılıklar görülmektedir (Cezar, 1991).

Resim 3.4. Beyoğlu Avrupa Pasajı

Resim 3.5. Beyoğlu Avrupa Pasajı

20.yy'ın başlarına kadar canlılığını korumuş olan Beyoğlu pasajları, değişen sosyal ve ekonomik yapı sonucu fiziksel ve sosyal değişimlere uğramıştır. Birçoğunun sadece zemin katı

kullanılırken, birçoğunun da geçit özellikleri kullanılmaktadır. Şehir içindeki merkezi konumları ve mimari nitelikleriyle önem taşıyan pasajlar, mimari yapılarından dolayı yaya sirkülasyonuna olumlu katkılar sağlayabilmektedir. İstiklal Caddesinde birçok tarihi pasaj bulunmaktadır. Bunların başında Anadolu Pasajı, Rumeli ve Afrika pasajı gelmektedir. Bunlardan Anadolu Pasajının, planı dikdörtgen, yapının ana malzemesi ise taştır. Yapı, dar bir cepheye sahiptir. Bu pasajda Neo-klasik dönem mimari özellikleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır (Aykut, 1990). İstiklal Caddesinde 34 tane Han yapısı bulunmaktadır. Bunlar; Narmanlı, Halep, Elhamra, Anadolu, Tokatlıyan, Rumeli, Hazzopulo, Santa Maria, Metro, Afrika, Atlas, Avrupa, Aznavur, Cercle D'Orient, Çiçek Pasajı, Lütfullah, Olivio, Panayia, Suriye, Tütüncü, Karlmann, Frederici, Leonardo, Galatasaray, Petits Champs Pasajı, Douzio, Fransız, Tünel, Hamson, Nil, Aynalı, Mim, Turhal, Emek Pasajıdır. Bu pasajlar günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Örneğin, Elhamra Pasajı: ofis, mağaza, yeme içme alanı, Tünel Pasajı: yeme içme, ofis, Şark Pasajı: mağaza, Suriye Pasajı: ofis, yeme içme, mağaza, Haccopulo Pasajı: yeme içme, mağaza, Aznavur Pasajı: mağaza, ofis, Lütfullah Pasajı: kullanılmıyor, Avrupa Pasajı: mağaza, Çiçek Pasajı: yeme içme, Tokatlıyan Pasajı: ofis, mağaza, Halep Pasajı: mağaza, ofis, Atlas Pasajı: mağaza, yeme içme, Emek Pasajı: mağaza, ofis, Anadolu Pasajı: mağaza, Rumeli Pasajı: ofis, mağaza, yeme içme olarak kullanılmaktadır (Özkan, 2008). Beyoğlu pasajları Avrupa'nın mimari etkisinde kalınarak inşa edilmiştir. Genellikle Neo-Klasik üslup etkisini göstermiştir. Diğer üsluplar, Neo-Rönesans, Neo-Barok ve Art Nouveau'dur. Dış cephelerde, Neo-Klasik üslup etkili olmuştur. Pasajlar çoğunlukla, üzeri sıvalı tuğla yığma binalardır. Sıva üzerine rölyefik bezeme yapmak kolay olduğu için, yapıların cephelerinde rölyefik bezemeler uygulanmıştır (Gülenaz, 2010).

3.1.3. Oteller

Otel kelimesi Fransızcadaki 'Ostel' sözcüğünden türemiştir. Latince ise 'Hospitium' (konukların kalacağı yer) sözcüğü ile özdeşdir. Oteller; yapısı, teknik donanımı, konforu ve bakım koşulları gibi maddi, personelin hizmet kalitesi gibi geçici konaklama ve beslenme ihtiyaçlarını ücret karşılığında hizmet olarak kabul eden ekonomik, sosyal disiplin altına alınmış işletmelerdir (Baslo, 1998). Oteller, süreç içerisinde gelişim gösteren ve günümüzde kapsamlı tasarım ilişkisine sahip, hizmet de çeşitlilik gösteren yapılardır (Bulut, 2017). Otellere ihtiyaç duyulma sebebi, kalacak alternatif mekanlara ihtiyaç duyulması, içinde önemli sosyal grupları olması, iş alanlarının, endüstrilerin gelişmesini desteklemesi ve Batı'nın kozmopolit çeşitliliğini yansımasıdır (Groth, 1989).

Beyoğlu, otel yapımı ve işletimi konusunda ilk örneklerin görüldüğü bölgedir. Genellikle oteller Tünel, Karaköy İskelesi, Galata Kulesi, Meşrutiyet ve İstiklal caddelerinin yakın çevresinde yer almaktadır. Yapılan oteller yer koşulları, sundukları hizmetler, hitap ettikleri müşteri kitlesi, dönemin şartları vb. gibi verilere göre değişen mimari özelliklere sahiptir. İlk olarak geleneksel tarzda ahşap ve kagir sistemde iki ya da üç katlı olarak inşa edilen otel yapılarının, yüzyılın sonuna doğru modern malzeme ve tekniklerin kullanılmaya başlamasıyla, daha büyük ve yüksek katlı inşa edilmeye başladığı görülmektedir. Batılı anlamda ilk büyük otel binası İstanbul'da Pera bölgesinde yapılan 'Hotel D'Angleterre'dir (Işın, 1985). Bu otel Kumbaracı Yokuşu'nun başında yer almaktadır. Kuruluşunu ve işletmeyi üstlenen Mısır kökenli, Bay Missirie'dir. Tesisin ilk müşterileri, o yıllarda şehre gelen zengin gezginler sonrasında yabancı generaller, diplomatlar, subaylar, doktorlar ve basın görevlileri de dahil olmuştur (Büyükcinal, 2016).

Resim: 3.6 Pera Palas Otel Görünüm

Resim: 3.7 Pera Palas Otel Görünüm

Beyoğlu'nun en önemli otellerinin başında Pera Palas oteli gelmektedir. Avrupa standartlarındaki ilk Türk oteli olan Pera Palas'ın 16'sı süit oda olmak üzere 115 odası bulunmaktadır. İki bodrum kat olmak üzere dokuz kattan oluşan Pera Palas 46 x 28 metre boyutunda olan dikdörtgen zemin üzerine konumlandırılarak inşa edilmiştir (Baslo ve Onat, 1998). Günümüzde otel kullanılmaya devam edilmekte olup geçmişte birçok devlet adamı ve sanatçıyı ağırlamıştır. Kendi döneminin ilk örneği olan etkileyici bir cepheye sahiptir. Mermer kaplama duvarların üzerinde son bulunan yüksek tavanlar, pencereler, kapılar, 20.yüzyılın başındaki mekân kurgusu anlayışını yansıtmaktadır (Çeliköz, 2001).

Beyoğlu bölgesinde Batılaşmanın etkisiyle birkaç otel inşa edilmiştir. 1930'larda İstanbul'un az sayıdaki otelleri hemen hemen hepsi Beyoğlu bölgesindedir. Otel olarak tasarlanan ilk yapı

1891 yılında açılan Londra Oteli'dir. Londra Otelinden sonra açılan oteller; Pera Palas, Tokatlıyan, Büyük Londra, Bristol, Novotni, Hıdivyal Palas, Etranje, Turing Palas, Emperyal, Park Otel olarak sıralanmaktadır(Çilli, 2009).

Pera Palas oteli, Tepebaşı Meşrutiyet Caddesi üzerinde konumlanmıştır. Oda sayısı 150'dir. Günümüzde(2019) hala faaliyet göstermektedir. Tokatlıyan Oteli, İstiklal Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Oda sayısı 140'dır. Günümüzde otel olarak faaliyet göstermemekte, Pasaj ve iş hanı olarak kullanılmaktadır. Büyük Londra oteli, Tepebaşı Meşrutiyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Oda sayısı 54'tür. Günümüzde iş yeri olarak kullanılmaktadır. Bristol oteli, Tepebaşı Meşrutiyet Caddesi zerinde bulunmaktadır. Oda sayısı, 42'dir. Novotni Oteli, Tepebaşı Meşrutiyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Oda sayısı, 42'dir. Hıdivyal Palas Oteli, İstiklal Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Oda sayısı, 32'dir. Etranje Oteli, Tepebaşı Meşrutiyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Oda sayısı, 25'dir. Turing Palas oteli, Tepebaşı Meşrutiyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Oda sayısı, 25'dir. Emperyal Oteli, Tepebaşı Meşrutiyet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Oda sayısı, 20'dir. Park Otel, Ayazpaşa Gümüşsuyu Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Oda sayısı, 26'dır (Türker, 2016).

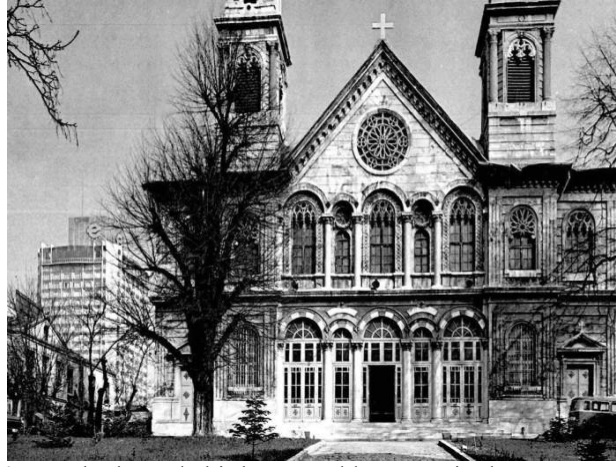
Beyoğlu Otelleri İstanbul'un o dönem için Avrupa'ya açılan kapısı olmuştur. Avrupa mimarisinin uygulanıp benimsenmesinin en iyi örneklerindendir. Oteller, Neoklasik ve oryantalist üsluplarla yapılmıştır.

3.1.4. Dini Yapılar

İnsanoğlu varoluşundan bu yana varlığının kaynağını bulmaya çalışmış ve bu başlangıcı bulma arayışı bir yaratıcıya inanma ve tapınma ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Yaratıcısına bağlılığını yerine getirmek için ibadet eden insan ibadethaneler inşa etmeye başlamıştır. İnşa edilen bu ibadethaneler mimari yapıların da ilk örneklerinden olmuştur. Tarihin ilk dönemlerinden beri, yerleşik düzene geçen kavimler kurdukları kentlerde kendi inanışlarına uygun tapınaklar inşa etmiş, yerleşim bölgeleri de bu tapınakların etrafında gelişmiştir (Çelik, 1998).

Beyoğlu bölgesi de farklı din ve kültürden insanları bünyesinde barındırması nedeniyle farklı dinlere hizmet eden cami, kilise, sinagog gibi ibadethaneleri bulunmaktadır. İstanbul'un hiçbir yerinde Beyoğlu kadar çok ve çeşitli sayıda kiliseye rastlanmamıştır. Mevcut binaların bakım-

onarım işleri cemaatleri tarafından karşılanmaktadır. Sinagoglar Hahambaşılığa, Rum ve Ermeni kiliseleri Patrikliklerine, Latin kiliseleri de Papalığa bağlı olarak hizmet vermektedir (Baslo, 1998). Beyoğlu ve çevresinde İstanbul'un diğer yerlerinden daha çok sayıda kilise ve sinagog bulunmaktadır. 19. yüzyılda bölgede ağırlıklı olarak gayrimüslimler bulunmaktaydı. Bu yüzden kilise ve sinagog sayısı Müslüman nüfusunun ibadet mekânlarına oranla sayıca çok daha fazladır. Önemli ve kitlesel açıdan görkemli olan Taksim Aya Triada, Santa Maria, Saint Antuan, Kırım Kiliseleri ve Neve Şalom Sinagog'u gibi dini yapılar, 19. yüzyılın sonlarında inşa edilmiştir (Yalçın, 2003).

Resim 3.8 20.yüzyılın başında bir kartpostalda Aya Triada'da Rum Ortodoks Kilisesi

Resim 3.9-10 Aya Triada'da Rum Ortodoks Kilisesi (2019)

Resim 3.11-12 Hüseyin Ağa Camii

Resim 3.13 Hüseyin Ağa Camii

İslamiyet'in ilk yıllarında cami, tek yapı olarak dinsel, siyasal, ekonomik, kültürel merkez ve yerleşmenin odak noktası olmuştur. Kentin en önemli yapısı olan cami, uzun süre işlevli özelliğini korumuştur. İstiklal Caddesi'nin en ünlü camisi, Ağa Cami'sidir. Tarihçesine bakıldığında yapının oldukça erken zamanlara tarihlendirildiği görülür. 16. yüzyıl sonunda Hüseyin Ağa tarafından yaptırılmış ve 1839 yılında 2. Mahmut zamanında bir onarım geçirmiştir (Yalçın, 2003). Hüseyin Ağa Camii Taksim'den Tünel'e uzanan İstiklal Caddesi'ndeki tek camidir. Bir zamanlar Beyoğlu'nda ne kadar az Müslüman'ın yaşadığını gösteren bir kanıttır (Tuna, 2015). 1839'da II. Mahmud tarafından tamir ettirilen yapı, ne yazık ki 1939'da Vakıflar Müdürlüğü'nün yenileme çalışmalarıyla özgün dokusunu yitirmiştir (Büyükcünel, 2016).

Günümüzde Ağa camisi, İstiklal caddesi üzerindeki tek camidir. Avlu içinde ve ilk yapısı kubbeli olan bu küçük caminin çatısı on mermer sütun üzerine oturtulmuştur. Ağa camii zaman içerisinde yıprandığından, Sultan II. Mahmud tarafından tamir ettirilmiş fakat tamirden bir süre

sonra çıkan yangından dolayı ikinci defa geniş kapsamlı bir müdahale görmüştür. Pera'nın ilk camisi ise Beyazıt devrinde (1481-1512) inşa edilen Asmalımescit'tir. Bu dönemden sonra XVIII. Yüzyıla kadar hızla Galata ve Pera'da cami ve mescitler inşa edilmiştir. Beyoğlu'nda faaliyet gösteren Galata Mevlevihanesi, Karabaş ve Kadirhane Tekkeleri 1925 tarihli 'tekke ve zaviyeler kanunu' sonrasında kapatılmıştır. Aynı dönemde harap durumda olan Sokullu Mehmet Paşa, Kemankeş Mustafa Paşa, Okçu Musa ve Ağa Camileri restore edilmiştir (Baslo, 1998).

Cami ya da mescitlerin tümündeki ortak özellikler; genellikle kare planlı, kubbesiz, çatı kaplı tek minareli olmalarıdır. Kiliselerde, kırmızı tuğladan yapılmış gotik, Neo-gotik mimari üsluplar uygulanmıştır (Türker, 2016).

3.1.5. Konutlar

19. yüzyıl ile birlikte Osmanlı imparatorluğu özellikle başkent İstanbul'da modern kentleşme adına faaliyetlerde bulunmuştur. Ancak ekonomik imkânların ve yaşanan büyük yangınların etkisinde kalmış 19.yüzyıl İstanbul'unda da diğer Avrupa kentlerinde yaşandığı gibi nüfus artışı yaşanmıştır. Ancak bu durum kaybedilen topraklardan gelen Müslüman nüfus ve özellikle ticari alanda verilen imkânlardan faydalanmak isteyen Avrupalıların bölgeye gelmesiyle yaşanmıştır. Avrupalı nüfus özellikle Beyoğlu ve Galata bölgesine yerleşmiştir. Avrupalıların bölgeye yoğun ilgisinden dolayı Beyoğlu bölgesinde yoğun yapılaşmalar başlamıştır. Bölgede refah seviyesi, yükselen nüfus ve kısıtlı arazi ile birlikte daha çok insanın bir arada yaşama olanağı sağlayan apartman tipi konutlar ilk defa bu bölgede yapılmıştır.

Resim 3.14 Beyoğlu Mısır Apartmanı

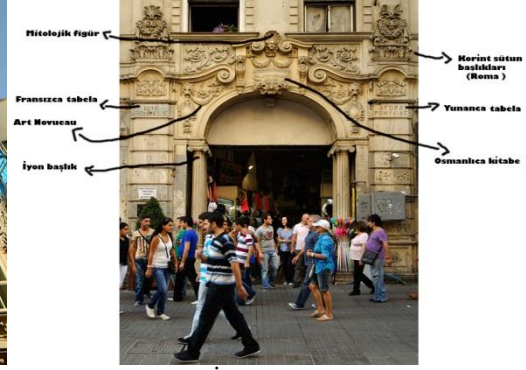
Resim 3.15 Beyoğlu Mısır Apartmanı

1870 yılında çıkan büyük yangın eski Beyoğlu'nu ve son kalan birkaç ahşap ev ile konağı da yok etmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru, Beyoğlu semtinin en önemli caddesi olan İstiklal Caddesine, Avrupa benzeri mağaza ve pasajlar dolmaya başlamıştır. Bu şekilde cadde üstünde

ticari amaçlı büyük binalar yükselirken, caddeye açılan sokaklar üzerinde de yoğun konut alanları ortaya çıkmıştır. Apartman tarzında yapılan bu yeni binaların tasarımcıları önceleri yabancı mimarlar iken, daha sonraki yıllarda, Avrupa'da eğitim görmüş gayrimüslim Osmanlılar da onlara katılmışlardır. Böylece, tamamen Batı üslubunda yapılan binaların yanı sıra ahşap geleneği yansıtan örnekler de inşa edilmeye başlanmıştır. 19.yüzyıl ikinci yarısından itibaren yaşanan yangınların da etkisi ile planlanan veya toplu bir düzenleme ile imara açılan alanlarda, geleneksel Türk evi ve Avrupa'daki sıra ev örnekleri inşa edilmeye başlanmıştır. Beyoğlu'ndaki kentleşme dokusu, İstanbul'un diğer bölgelerine göre farklı bir yapılanmaya sahne olmuştur. Yoğun bir fiziksel dönüşüm geçiren bir bölge, Avrupa'daki akımlardan esinlenerek tasarlanmış konaklar, oteller, lokantalar çok sayıda bina ile adeta modern Bir Avrupa şehri görünümüne bürünmüştür (Güneş, 2014).

Resim 3.16 İstiklal Caddesi Rumeli Han

Resim 3.17 İstiklal Caddesi Rumeli Han

Bölgenin her zaman için Avrupa'yı İstanbul'da sergileyen bir nitelik taşıması, yapı türlerindeki Batılılığa ve yapısal özelliklere de yansımıştır. Geleneksel düzenin dışındaki ilk konut uygulamaları da burada görülmektedir. İşlevsel yenilikler bir yana, gerek malzeme, gerekse de biçimsel ve bezeme özellikleri açısından da yapılar, dönemin Paris, Viyana, Londra örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Neo-Gotik, Neo-Rönesans, Ampir ve Barok etkiler taşıyan mimari elemanların cephelerde süsleme amaçlı kullanıldıkları görülmektedir (Simmel, 2000). Sıvalı ya da taş cephelerde tuğla kullanımı da görülmüştür. Pencere ve balkonlarda demir parmaklıklar, tüm cephede yer alan silme, alınlık, pilastr ve bezemeler, historisist bir anlayışı yansıtmaktadır. Alışverişin büyük önem taşıdığı İstiklal Caddesi üzerinde, büyük mağaza, dükkan ve pasajların üstleri bu tür apartmanlar içermektedir. Ana cadde ve ona açılan sokaklarda, yoğun ticaret ve buna bağlı servet birikimiyle Levanten ve Gayrimüslim aileleri, görkemli cephe ve kitleleriyle anıtsal konutlar yaptırmışlardır (Akın, 2011). Beyoğlu'nda ahşap, taş ve kagir konutlar bulunmaktadır. Ahşap konutların çoğu 1870 yangınından sonra yok

olmuştur. Taş konutların 14 ile 17 yy. arasında yapıldığı ve Cenevizlilere ait olduğu ileri sürülmektedir. Kagir konutların duvarları taş ve tuğla dizilerinden oluştuğu, zeminin ahşap, lento ile sövelerin çoğunlukla mermerden yapılmıştır (Güncan, 1993).

Resim 3.18 İstiklal Caddesi Aznavur Pasajı

Resim 3.19 İstiklal Caddesi Çiçek Pasajı

19.yüzyılda Beyoğlu bölgesinde, Osmanlı yönetim kadroları tarafından görevlendirilen yabancı mimarlar; Barborini, Stampa İstanbul'a yerleşmiş, Levanten olanlar Valluri ve Mongeri İstanbul'da doğmuş ve bu dönemde Beyoğlu bölgesindeki konut mimarisi üzerinde etkileri büyük olmuştur (Can, 1993). Özellikle, 19.yy ikinci yarısında Pera/Beyoğlu bölgesinde Apartmanlaşma ön plana çıkmaya başlamıştır. Çok katlı ve kagir olan bu yapı türü, yangınlar ile yok olan Osmanlı ahşap konut biçiminin yerini almıştır (Güncan, 1993).

Resim 3.20 İstiklal Caddesi Mim Han

Konutların planlamasında etkisini gösteren batılı form ve biçimler, cephe mimarisine de yansımış ve Avrupa mimarlık akımlarının etkisi altında Yunan, Rönesans ve Barok mimari üslup ile bezenmiştir. Yunan ve Roma'ya ait yivli köşe kolonları, kompozit ve korint üsluplu sütun başlıkları, akantüs yapraklarıyla bezenmiş pencere üstleri ve köşe mimari elemanları ve gırland ve çelenk motifleri kullanılmıştır (Denel, 1982). 19. Yüzyılda Avrupa konut mimarlık çevresinde uygulanan çeşitli mimari akımlar; Art-Nouveau, Neo-Klasisizm, Neo-Rönesans, Neo-Gotik ve Eklektik akımları Beyoğlu konutlarında uygulanmıştır (Kılıç, 2007). Mimar D'Aronco Art Nouveau akımının etkisinde konutlar yapmıştır. Osmanlı konut mimarisinde yeni bir oluşum olan ve Batılaşmanın etkisi ile Beyoğlu bölgesinde görülen çok katlı konut ve apartmanlar, Batıdan alınan form ve planların etkisinde tasarlanmış fakat Osmanlı karakteri taşıyan çıkma ve cumbalar da kullanılmıştır. Genellikle dar parsel ve bitişik şekilde yapılandığı ve yapıların sokak cephesinde yer alan kısımlarında konutların yaşam alanı olarak kullanıldığı görülmüştür (Denel, 1982).

Beyoğlu'nun en önemli konutlarından olan Mısır apartmanı, İstiklal Caddesi, No.163'te bulunmaktadır. Abbas Halim Paşa tarafından 1910 tarihinde inşa edilmiştir. Mısır apartmanı, İstanbul'un ilk betonarme yapılarından birisidir. İstiklal Cephesine bakan ana cephesinde Art-Nouveau mimari üslubunda bezemeler uygulanmıştır. Beş yıl süren inşaat sürecinde, malzemelerin büyük bir kısmı Fransa'dan getirilmiştir (Akıncı, 2018).

3.2. Bölüm Değerlendirmesi

Beyoğlu bölgesi, sosyal ve tarihi dokusu, geçmişin izlerin taşıyan 19.yy sonlarından kalma boğaz manzaralı apartmanları ve İstiklal caddesine yakın kent içi konumu ile potansiyel bir bölge olmuştur. Bu potansiyeli ilk başlarda, bölgenin organik dokusunda yaşamaktan keyif duyacak kişiler, sanatçılar, mimarlar ve bohem hayatı seven öncüler görüp, bölgeye yerleşmişlerdir. Daha sonrasında ise yatırımcılar bölgedeki hareketlenmeyi fark edip, binaların el değiştirmesine ve hızlıca rehabilite edilmesine sebebiyet vermiştir.

Tarihsel süreçte yaşanan fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler bölgenin sahip olduğu siyasal ve sosyal yapısını oluşturmuştur. Beyoğlu, diplomasi merkezi olarak ortaya çıkmış, sonraları yabancı ticaretinin burada artması ve yoğunlaşmasıyla İstanbul'un ticaret merkezi olmuş, gelişimini ve değişimini 19.yüzyıl ile birlikte Batılaşma hareketlerinin etkisinde yaşamıştır. Bu gelişme ve değişim sonunca Osmanlı'nın Batıyı yansıtan yüzü haline gelmiştir.

Yabancıların ve gayrimüslimlerin oluşturduğu bölgede çok yoğun bir sosyal ve kültürel hayat yaşanmıştır. Bölge en köklü değişikliği Batılaşma dönemiyle birlikte yaşamış, doğrudan mimariyi etkilemiştir. Konut yapılarında görülen apartmanlaşma, mimari yapıda köklü bir yenilik olmuştur.

Beyoğlu, İstanbul'da yabancı unsurlardan etkilenecek melezleşen yerel yapıların açıkça görülebildiği bir semt olmuştur. Tarihsel süreçte İstanbul'un Batı'ya açılan penceresi görevini görmüştür. Beyoğlu bugün turistik özellikleriyle vurgulanan ve pek çok açıdan tüketime sunulan bir bölgedir. Beyoğlu, oldukça yoğun bir sirkülasyona sahiptir. Burada düzenlenen önemli sanat ve kültür etkinlikleri, birçok otel, yeme içme ve eğlence mekânı, mağaza ile bir çekim merkezi, aynı zamanda da turistik tüketim alanıdır. Bu tüketim alanının merkezini İstiklal Caddesi oluşturmaktadır. İstiklal Caddesi farklı gelir, kültür ve etnik gruplardan insanların karşılaştığı, beraber olduğu bir kentsel mekândır.

İstiklal Caddesinde Batı etkisi altında kalarak birçok yapı yapılmıştır. Bunlar; Hanlar, pasajlar, dini yapılar, konut gibi çeşitli fonksiyonlarda kullanılan yapılardır. İstanbul'a çeşitli amaçlarla gelen Tüccarlar hanlarda, din adamları kilise, manastırlar da, özel görevliler elçiliklerde veya zengin azımlık ailelerinin konaklarında ücretsiz olarak misafir edilmiştir. Tarihte ilk defa Ortaçağ'da İtalyan kentlerinde, kutsal yerlere yolculuklarda konaklama yeri olarak ortaya çıkan hanlar, uygarlık ilerledikçe sivil kuruluşlar haline dönüşmüşlerdir. İstanbul içinde farklı bir öneme sahip olmuş, gerçekte ne tam anlamıyla Avrupalı, ne de Osmanlı olabilmiştir (Dalgıçer, 2011). Han yapılarındaki mimari değişim, 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır. Cephelerin bezenmesi, dükkanların caddeye açılması, avlu, malzeme seçimleri, putrelli volta döşemeleri, Ahşap ve tuğla malzeme ile yapılması, bazı hanlarda ise asansör ve kalorifer kullanılması Han yapılarında görülen özellikler olmuştur.

Pasajlar, han veya apartman işlevi gören, zemin katı dükkanlara ayrılmış bina blokları arasında yer almıştır. Bazılarının üstü cam çatı ile örtülüdür. En önemli pasajlardan; Şark Pasajı, Çiçek Pasajı, Atlas Pasajı, Aznavur Pasajı'dır. Çiçek Pasajı; 1876 yılında Beyoğlu İstiklal Caddesi üzerinde inşa edilmiştir. Pasajın girişinde, o dönemin popüler moda tarzı olan Paris tarzında, 24 dükkan inşa edilmiş ve kiraya verilmiştir. Üst katlarda ise 18 lüks daire yapılmıştır. 1908 yılında pasajda çiçek satılmaya başlanmasıyla Beyoğlu bölgesinde çiçek kültürü gelişmiştir.

Beyoğlu bölgesinde yaşanan dönüşüm özellikle son birkaç sene içerisinde hızlanmış ve binalar el değiştirip restore edilmeye başlanmıştır. Bazı restorasyonların kısa sürede tamamlanması ve denetimlerinin olmayışı, kötü sonuçlara sebep olmuştur. Yer yer bölgenin tarihi dokusuna uymayan cepheler, tamamen değiştirilmiş plan şemaları ve birkaç parselin birleştirilerek büyük kütleli hacimler yaratılmaya başlanmıştır. Beyoğlu, 19.yy'dan kalan kagir apartmanlardan oluşan sıkışık bir kent dokusu sergilemektedir. Bugün bu apartmanlar el değiştirmekte ve soylulaştırma kapsamında sadece cepheleri korunarak plan organizasyonları yenilenmektedir. Bölgedeki konutların restore edilerek değerleri artmıştır. İstiklal Caddesi üzerinde yer alan tarihi dokuya sahip konutlar günümüzde daha çok mağaza, restoran, ofis ve sanat galerisi olarak kullanılmaktadır. Bu durum İstiklal Caddesinin özgün dokusuna zarar vermektedir.

19. Yüzyılda Levanten ve Hristiyan halkın şekillendirdiği Beyoğlu-Pera bölgesi ve çevrelerinde daha çok kiliseler inşa edilmiştir. İstiklal Caddesinin en önemli kiliselerinin başında Ayia Tria Kilisesi gelmektedir. 13 yıl süren inşaatı ile Rumlar tarafından İstanbul'da yapılmış en büyük ve görkemli Kilise'dir.

Kültür ve mekan arasında köprü kuran yapılardan hanlar ve pasajlar, Beyoğlu'nda ticari hayatın gelişmesinde oldukça etkili olmuştur. Geleneksel Osmanlı yaşamında önemli bir yere sahip olan hanlar, konaklama, ticaret, imalat, depolama gibi pek çok faaliyetin bir arada yürütüldüğü kompleks bir yapıya sahiptir. 19.yüzyıl ile birlikte gelişen ve yön değiştiren ticari hayat, yeni bir mekân tipi olan pasajları da ortaya çıkarmıştır. Beyoğlu'nda, gelişen ticaret ile birlikte, değişen sosyal hayatta karşılaşılan yeni insan tipi, artık lüks tüketim, eğlence ve konfor üzerine bir alışveriş alışkanlığı getirmiştir. Böylece, tüketim tercihlerine uygun olarak pasajlar çoğalmıştır. Pasajlar, yalnızca perakende malların tüketildiği yerler değil, aynı zamanda, yaya dolaşımının yaygın olduğu otel, pastane, kafeterya, gazino, tiyatro, mağaza gibi tüketim yerlerinin yakınlarında konumlanan alanlar olmuşlardır. Bugün İstiklal Caddesinde bulunan bazı pasajlar eski hareketli günlerini yaşamaya devam ederken, bazıları ise, insanların bir caddeden diğerine ulaştıran birer geçit olmaktan başka bir işlevi kalmamıştır.

4. İSTİKLAL CADDESİ VE MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM: HAN YAPILARI

4.1. İstiklal Caddesindeki Han Yapıları

19. yüzyılda Avrupa tarzı bir şehir görüntüsü verilmeye çalışılan İstanbul'da yapılan düzenlemeler kent dokusundan farklı köklü değişikliklere sebep olmuştur. Han yapıları da bu köklü değişikliklerden etkilenen yapı türleri arasında yer almaktadır. Genel olarak hanların gelişimine bakıldığında şehirlerarası hanlar ve şehir hanları olarak iki gruba ayrılmaktadır. Şehirlerarası hanların konaklamalarda geceye kalmadan bir gün içinde varılabilecek şekilde 30-40 km'lik mesafelerle kurulduğu ve şehir hanlarının ise o şehrin yol sistemine ve ticaret bölgelerinin kuruluşlarına göre yaptıkları görülmektedir (Güran, 1978).

Şehirlerarası hanlar, şehirlerarasındaki önemli yollarda ticaret ve hac kervanlarının ücretsiz konaklamaları için yapılmıştır. Şehir hanları ise ücretsiz hizmet sağlamak amacıyla değil tersine ait oldukları vakfa gelir sağlamak amacıyla yapıldığı için ücretli olmuştur. Şehir hanlarından bir kısmı konaklama hizmeti vermiştir. Buna karşın çok sayıda konaklama hizmeti vermeyen ticaret hanları da yapılmıştır. Bu hanlarda sadece dükkan, imalathane, depo ve bürolar bulunmaktadır. Zemin katta depo veya dükkanlar, üst katlarda ise imalathane ve ticarethaneler bulunmaktadır (Güler, 2004).

Beyoğlu bölgesi, hanların yoğun olarak görüldüğü bir bölgedir. Avrupa kültürünün Beyoğlu'na egemen olması ve ticaretin Beyoğlu bölgesinde yoğunlaşması hanların bu bölgede yapılmasına zemin oluşturmuştur. Özellikle İstiklal Caddesinde Han yapıları oldukça fazladır. İstiklal Caddesinde toplam 34 tane han yapısı bulunmaktadır. Bunların birçoğu yıkılmıştır. Bir kısmı ise restore edilip güçlendirilmiştir. Günümüzde bir kısmı ise hala mevcut durumunu korumaktadır.

İstiklal Caddesi üzerinde bulunan hanların, mimarisinde genellikle Avrupa tarzı hakim olmuştur. Hanlar ilk yapılarında konaklama ve ticaret amaçlı kullanılmıştır. Günümüzde ise mağaza, ofis, otel, restoran-kafe veya konut olarak faaliyet göstermektedir. Bu doğrultuda çalışmada han yapılarının geçmişten günümüze mekânsal dönüşümleri incelenmiş, çalışma kapsamında 10 adet han yapısının analizleri yapılmıştır.

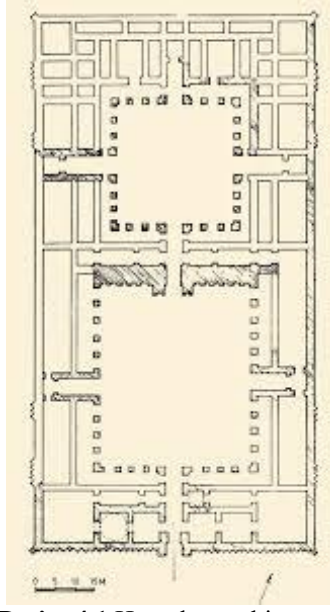
4.2. Hanlar Ve Mekânsal Dönüşüm

Osmanlı Mimarisi'nin geleneksel ticaret yapısı niteliğindeki hanlar şehrin ticaret merkezini oluşturmaktadır. Günlük alışverişin yapıldığı dükkanlar, imalathane ve hatta dönemin ticaret bürosu işlevini üstlenen mekanların bulunduğu yapılardır. Kimi zaman ticari görevin yanı sıra konaklama fonksiyonunun ön plana geçtiği görülmekte birlikte aynı zamanda tacirlerin konaklamaları için ayrılmış mekanlardır. Ticaret hanı niteliğindeki şehir hanlarında konaklama hizmeti verilmemekte sadece ticari nitelik taşımaktadır (Acar, 2000).

Hanlar, işlek caddelerde, konak yerlerinde, ticaret şehirlerinde yolcuları barındırmak, kervanları dinlendirmek, malları sahiplerine ve tüccara teslim edilinceye kadar muhafaza etmek için yapılan binalardır. Hanlar, şehir içi ve şehir dışı olmak üzere iki ayrı karaktere sahiptir. Hanların geliri konaklamak üzere hana gelenlerin bıraktığı ücret ve hanın dış yüzeyine sırayla yapılan dükkanların kira gelirlerinden sağlanmaktadır (Küçükkömürcü, 2005). Gerek konaklama fonksiyonuna sahip şehir hanları, gerekse ticari hanlar menzil hanlarına göre daha gelişmiş bir plan şeması göstermektedir. Özellikle güvenlik açısından yeterli deneyimden geçmiş kervansaray mimarisinin başlıca öğelerine sahip geleneksel Türk han mimarisinin ilkelerine göre şekillenen bu yapılar, bir veya birkaç avlu etrafını çevreleyen revaklar ve bunların arkasında bulunan odalardan meydana gelen, alışılmış düzeni tekrarlamaktadır. Fonskiyonları dışında şehir hanları ile ticaret hanları arasında plan açısından fark görülmemektedir. 17.Yüzyıldan itibaren şehir içi hanlarının şehir dokusuna ve arsa koşullarına uyum sağlayabilmek amacıyla geleneksel şemanın katı geometrik formundan uzaklaştığı görülmektedir. Zorunlu olarak meydana gelen bu farklılık, 17.yüzyıldan sonra şehir hanlarında daha organik ve serbest bir planlama anlayışının benimsenmesine yol açmıştır (Ödekan, 1997).

Gelişen ticaret merkezlerinin ihtiyacını karşılamak üzere 17.yy sonlarından itibaren inşa edilen hanlar, İstanbul'da ticaret merkezlerinin kalıcı çehresini oluşturmuştur. İstanbul'da artan nüfus ve buna bağlı olarak hareketlenen ticari hayat daha büyük boyutlarda han tasarımını zorunlu kılmıştır. Günümüze kalan 18.yüzyıl hanları, bu dönemde 17.yüzyılda ayrıntılarda ortaya çıkan değişimlerin daha da yoğunlaştığını göstermektedir. Meydana çıkan arsa sıkışıklığı bu yüzyılda üç katlı şehir içi hanlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Ödekan, 1997). 18.Yüzyıl mal yapım üretim hanlarının yoğun bir şekilde inşa edildiği bir dönem olmuştur. 18.yüzyılda inşa edilen örnekleri, buldukları yerin topografyasına göre şekillenen, revaklı bir avlu ve revakların gerisindeki odalardan oluşan plan şemasıyla klasik ticaret hanlarının özelliklerini

tekrarlamaktadır. Üç kata kadar yükselebilen bu yapılarda sokakla ilişkisi olan cephelerde dükkan sıralarına, giriş üzerinde ise taş konsollarla dışa taşan bir mescit mekanına yer verildiği görülmüştür (Cantay, 1994). Geleneksel ticaret hanları tarihi gelişimini 19.yüzyılda tamamlamıştır. Bu dönemde, bazı sanayi dallarının faaliyetlerini gerçekleştirdiği söz konusu yapılar, 19.yüzyılda herhangi bir yenilik getirmeksizin 18.yüzyılın özelliklerini devam ettirmiş, bununla birlikte 19.yüzyılda çeşitli fonksiyonlara cevap veren yeni ticari yapı türlerinin ortaya çıkışıyla geleneksel ticaret yapıları giderek önemini kaybetmiştir.

Resim 4.1 Han planına bir örnek

19.Yüzyılın ticari hanları dönemin mevcut şartları ve bunların beraberinde getirdiği yeni ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır. Ticaretin çoğunlukla tüketim alanında hizmet veren hanlar, veya geçitler İstanbul'da, tamamen Avrupa'ya ve özellikle de Paris'te inşa edilmiş örneklerden etkilenerek gerçekleştirilmiştir. Çoğu yapıda olduğu gibi, Han mimarisinde de Batı'nın mimari anlayışı ilham kaynağı olmuştur. Kapı ve pencere kanatları başta olmak üzere dökme demir malzemenin kullanımının yanı sıra, cam-demir birlikteliğiyle kapatılmış üst örtüleri, volta döşemeleri, neo-klasik tarzdaki iç ve dış süslemeleriyle Avrupa'daki uygulamalara benzerlik göstermektedir. Yüzyıllardır kentlerdeki ekonomik ve sosyal yaşamı şekillendiren hanlar, değişen sosyo-ekonomik yapının, farklılaşan üretim ve tüketim ilişkilerinin bütün katmanlarını kendi içinde barındırmıştır. Çağlar boyunca eklemlenerek büyüyen geleneksel bir düzene göre örgütlenmiş hanlar, kentin yaşadığı dönüşümlere de tanıklık etmiştir. Beyoğlu, Hanlar bölgesi olarak da adlandırılan ve içinde birçok tarihi hanı barındıran bölgelerin başında gelmektedir.

İstiklal Caddesinde 34 Han yapısı bulunmaktadır. Bu Hanlar; Narmanlı, Halep, Elhamra, Anadolu, Tokatlıyan, Rumeli, Hazzopulo, Santa Maria, Metro, Afrika, Atlas, Avrupa, Aznavur, Cercle D'Orient, Çiçek Pasajı, Lütfullah, Olivio, Panayia, Suriye, Tütüncü, Karlmann, Frederici, Leonardo, Galatasaray, Pinto Fresko, Douzio, Fransız, Tünel, Hamson, Nil, Aynalı, Mim, Turhal, Tan Han yapılarıdır. Bu han yapılarının genel özellikleri batı akımının etkisinde yapılmasıdır. Neo-Gotik, Neo-Rönesans, Ampir ve Barok akımları görülmektedir. Çalışma kapsamında adı geçen 34 han yapısından 10 tanesi, Narmanlı Han, Halep Han, Elhamra Han, Anadolu Han, Tokatlıyan Han, Rumeli Han, Afrika Han, Hazzopulo Pasajı, Santa Maria Hanlarının geçmişten günümüze mekânsal dönüşümlerini irdelenmiştir.

Resim 4.2 Atlas pasajı-1970

Resim 4.3 Atlas pasajı-2019

Resim 4.4 Suriye Pasajı

Resim 4.5 Çiçek Pasajı

4.2.1. Narmanlı Han

Narmanlı Han, 19. yüzyılın ilk yarısında İstiklal Caddesi ile Müeyyet Sokak'ın kesiştiği yapı adasında inşa edilmiştir. O dönemden günümüze gelebilen ve çok az bozulma gösteren yapılar arasındadır. İstiklal Caddesi'nin Tünel'e açıldığı noktada, İsviçre Konsoloslugu'nun tam karşısında bulunmaktadır (Ceco, 2012). İtalyan Mimar Giuseppe Fossati tarafından 2700 m²'lik alana inşa edilmiştir. 1838-1847 yılına kadar devam eden bir inşaat süreci ile Rusya'nın Osmanlı topraklarındaki ilk konsolosluk binası olmuştur. 1914 yılında Rus hapishanesi 1917 devriminden sonra İstanbul'a gelen Rus mülteciler tarafından kullanılmış, 1933 yılında tüccar aynı zamanda sanatsever olan Narmanlı kardeşler tarafından satın alınarak yeni bir kimliğe bürünmüştür. Narmanlı Han'ın içerisinde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur romanının yanı sıra Aliye Berger'in TRT İstanbul Radyosunda bulunan meşhur sarı tablosu ve Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun birbirinden değerli şiirleri ortaya çıkmıştır. Haldun Taner'den Fikret Ürgüp'e Edip Cansever'den Adalet Cingöz'e kadar bir çok sanatçı Narmanlı Han'ın Avlusu ve odalarında günlerini geçirmiştir. Bu özellikleri ile Narmanlı Han, 185 yıllık tarihi ve sahip olduğu özellikler ile sadece Beyoğlu ve İstiklal Caddesi'nin değil, Türkiye'nin en önemli yapılarından birisi olmuştur.

Narmanlı Han'ın dış görünümü bir kaleyi andırmaktadır. Avlunun içindeki binalar hariç dış taraf iki kattan oluşmaktadır. Üst kat ağır ve büyük fil ayakların üzerine oturmuştur. Üst kata, hem İstiklal Caddesi üzerinden, hem de hanın girişinin, avluya çıkmadan önceki köşesindeki merdivenden çıkılmaktadır. Narmanlı Hanın ortası bahçedir. Bu bahçeyi çevreleyen duvarın iç bölümünde bulunan yerleşim merkezlerinin hepsi iki katlıdır. Binanın ana giriş kapısı tam ortadadır. Her iki tarafta bulunan dükkânlar kemerlidir ve önceleri at arabalarının bekleme yeri olarak kullanılmıştır (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994). İstiklal Caddesinde inşa edildiği günden bugüne çok az bozulan yapıların başında gelmektedir. İlk olarak Rusya Büyükelçiliği ve ticaret ofisi olarak kullanılmıştır. Rusya Büyükelçiliği'nin şimdiki konsolosluk binasına taşınmasıyla handaki hareketlilik azalmış ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında diplomatik ilişkilerin kesilmesi nedeniyle bir süre boş kalmıştır. 2010 yılına kadar, Beyoğlu Noteri olarak kullanılan bina 2011 Şubat ayına kadar Restorasyon projesi tamamlana kadar boş olarak beklemiştir. 2015 yılında Restorasyon projeleri tamamlanmış, 2016 yılında ise yenileme çalışmalarına başlanmıştır. Günümüzde Narmanlı Han Eski yapı kimliğinden uzaklaşarak yeniden restore edilmiştir. Restorasyonu tamamlanmış olup faaliyete girmeyi beklemektedir. Bugün kullanım amacı otel ve mağaza olarak yapılmıştır (Üsdiken, 1991).

YAPI KÜNYESİ

Bina no:	109029894
	Asmalımescit mahallesi, İstiklal Caddesi, Kapı No:180, Blok No:D
Parsel Kodu:	109005487
Pafta:	1
Ada:	310
Parsel:	1
İnşaat Sınıfı:	3.Sınıf
İnşaat Türü:	Yığıma Bina
Kullanım Türü:	Konut+İş Yeri

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Narmanlı Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1831
İlk Kullanım:	Rus hapishanesi
Yapının Mimarı:	İtalyan Mimar Giuseppe Fossati
Geçmiş Kullanımı:	Stüdyo, Konut, Yurt, Noter
Son Kullanımı:	Otel Cadde girişinde ticari amaçlı dükkanlar
Mimari Özellikleri:	2700 m ² 'lik alan Dış görünüşü kale formlu Hanın ortasında avlu Giriş yanı dükkanlar Orta bahçe Avlunun içindeki binalar hariç dış taraf iki kat Yapı içinde çoğunlukla mermer şömineler
Uslup:	Neo-Klasik

Resim 4.6 Narmanlı Hanın Görünümü (1990)

Resim 4.7 Narmanlı Hanın Görünümü (1990)

Resim 4.8 Narmanlı Hanın Görünümü 2019

Resim 4.9 Narmanlı Hanın Görünümü 2019

Resim 4.10 Narmanlı Hanın Avlu Görünümü (2019)

Resim 4.11 Narmanlı Hanın Avlu Görünümü (2019)

Resim 4.12 Narmanlı Hanın İç Oda Görünümü (2019)

Resim 4.13 Narmanlı Hanın İç Görünümü(2019)

4.2.2. Halep Han

Beyoğlu, İstiklal Caddesi, No:62'de bulunan, Halepli M. Hacı tarafından 1885 yılında yaptırılan Hanın mimarı bilinmemektedir. Yapı kısmen tonoz örtülü, kısmen açık bir geçit etrafında düzenlenmiştir. Zemin katta geçidin iki yanında karşılıklı olarak dükkanlar yer alır. Orjinal haliyle dört katlı olan binanın üst katları konut olarak tasarlanmıştır. Yapının dış cephesi özgün mimarisini koruyarak günümüze kadar gelebilmiştir. İki kat yüksekliğindeki kemerli girişin üstünde yer alan, ikinci ve üçüncü katlar boyunca yükselen üstü balkon şeklinde düzenlenmiş çıkma, yapının cephesine hareket kazandıran en önemli mimari unsuru olmuştur. Katlar birbirinden dekoratif silmelerle ayrılırken, dördüncü katın saçak silmesi ve beşinci katın sonradan eklendiği görülmektedir.

Neo-rönesans üslubundaki cephesinde her katta ayrı bir süsleme uygulandığı izlenmektedir. Yapıda basık kemerli pencere alınlıklı, girişin üstündeki karyatid düzeninde heykel, ikinci ve üçüncü katlarda köşe pilastrlarının üzerinde yer alan insan başları ve bitkisel bezemeler bir arada kullanılmıştır. Sonradan arka kısmına eklenen ahşap Pera Sirki ve 1889'dan itibaren burada gerçekleştirilen tiyatro ve opera faaliyetleri hana ayrı bir önem kazandırmıştır. Binanın 1904'te yanarak tahrip olması üzerine mimar Kampanaki'nin gerçekleştirdiği onarımlar sırasında daha sonra 1906'da 'Varyete Tiyatrosu' adını alacak olan tiyatro binası inşa edilmiştir (Büyükcinal, 2016).

Hanın yapı adasında iki parseli bulunmaktadır. Cadde tarafındaki parsel iş hanı olarak, arkada kalan parsel ise tiyatro binası olarak kullanılmaktadır. Han, Beyoğlu Caddesi ile Yeşilcam Sokağını birbirine bağlamıştır (Akıncı,2018). Han 6 kattan oluşmaktadır. Bina Kagir olup, dış cephesi bezemeli ve detaylıdır. Yapı eklektik bir üslupla inşa edilmiştir. Bina cephesinde çok özel kabartmalar ve masklar vardır. İstiklal Caddesine bakan ön cephede mağazalar ve konut kısmı yer almaktadır. Bina cephesinde Arapça ve Fransızca tarihler İstiklal Caddesine bakan tarafta üçüncü kat üzerinde Halep kale tasviri olan bir arma görülmektedir. Pasajın girişinin ikinci katında caddeye doğru çıkan iki katlı bir cumba vardır, üstü ise Fransız balkonu olarak yapılmıştır (Akıncı, 2018). Hanın üst katı eskiden konut, yabancı postaneler ve İtalyan mahkemesi olarak kullanılmıştır. Bunların yanı sıra tekstil satışı yapan dükkanlar ve iş hanında avukat, muhasebeci, temsilci, aracılar, organizatörler ve ticaret büroları bulunmaktadır (Büyükcinal, 2016). Dış cephenin orjinal halini koruyarak günümüze ulaşabilmesine karşılık, yapının iç mimarisi özgünlüğünü tamamen kaybetmiştir.

YAPI KÜNYESİ

Bina No:	109024495, Hüseyinağa Mahallesi, İstiklal Caddesi Kapı No: 62
Parsel Kodu:	109013328
Pafta:	5
Ada:	338
Parsel:	3
İnşaat Sınıfı:	2.Sınıf
İnşaat Türü:	Betonarme Karkas
Kullanım Türü:	İş Yeri Binaları

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Halep Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1884
İlk Kullanım:	İşhanı, tiyatro salonu, sirk alanı
Yapının Mimarı:	Bilinmiyor
Geçmiş Kullanımı:	İş Hanı, Konut, Tiyatro, Postane, Muhasebe Ofisleri.
Son Kullanımı:	Cadde girişinde ticari amaçlı dükkanlar, Üst katlarında çeşitli ofisler, tiyatro, iş yerleri
Mimari Özellikleri:	Kagir bina Kısmen tonoz örtülü, kısmen açık bir geçit Dört katlı olan binanın üst katları konut Katlarda dekoratif silmeler Dış cephesi detaylı bezemeli Neo-rönesans üslup Giriş üstünde insan başları
Üslup:	Neo-rönesans

Resim 4.14 Halep Hanın Görünümü

Resim 4.15 Halep Hanın Görünümü

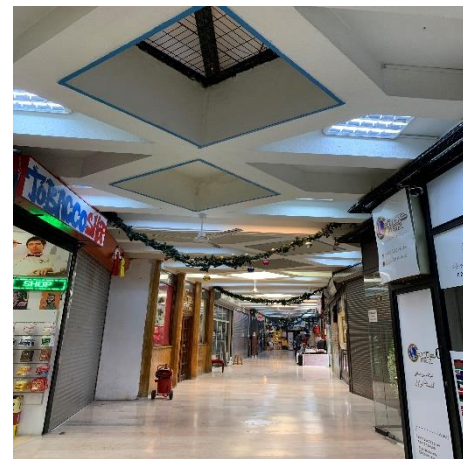
Resim 4.16 Halep Hanın Görünümü

Resim 4.17 Halep Hanın Görünümü

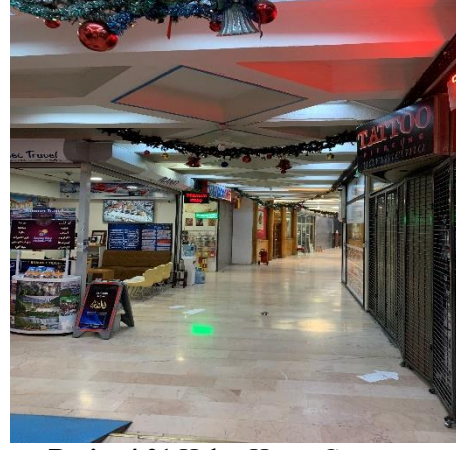
Resim 4.18 Halep Hanın Görünümü

Resim 4.19 Halep Hanın Görünümü

Resim 4.20 Halep Hanm Görünümü

Resim 4.21 Halep Hanm Görünümü

4.2.3. Elhamra Han

Beyoğlu, İstiklal Caddesi, No.130'da bulunan Han işadamı Şerif Adapazarlı tarafından 1922 yılında yaptırılmıştır. Yapının mimarı Konstantinos Kyriakides olup I. Ulusal Mimarlık Akımında tasarlanmıştır (Yılmaz, 2007). İstiklal Caddesi'nde, St. Antuan Klisesi'nin tam karşısında yer alan Elhamra Pasajı, bir geçit pasaj olmamasına rağmen zamanla pasaj adıyla anılmıştır. Elhamra Pasajı, Türkiye'nin ilk betonarme, kaloriferli ve asansörlü yapılarından biridir. İstiklal Caddesi'nin gösterişli yapılarından biri olan Elhamra, yoğun bezemeli dış cephesiyle dikkat çekmektedir. Yapı, son derece hareketli olan dış cephesinde, Selçuklu ve Osmanlı üslubundaki mimari elemanları bir arada barındırmaktadır (Ceco, 2012).

Yapı, 1920 yılında yıkılmış ve yerine 1922'de bugünkü Han inşa edilmiştir. Elhamra Hanı, biri bodrum kat olmak üzere altı katlı olarak inşa edilmiştir. Binanın yapımında Bizans, Osmanlı, Selçuklu mimarisinden detaylar kullanılmış olup eklettik bir yapıda yapılmıştır. Mimar Konstantinos Kyriakides tarafından inşa edilmiştir. Yapının cephesindeki detaylar bir sanat eserini andırmaktadır. Yapı cadde cephesinde beş sivri kemerli bir giriş katına sahiptir. Kemerlerin içinde giriş katı ve asma kat bulunmaktadır. Bu kattan sonra kuzey ve güney yönlerinde iki kat boyunca devam eden sivri kemerli Osmanlı cumbaları, ortadaki üçüncü birimde görülmektedir. İstiklal Caddesi'nin en gösterişli, yoğun bezemeli dış cephesiyle dikkat çeken yapıların başındadır. Pasajın Oryantalist bir yapısı görülmektedir. Binanın en üst katında Yunan mabetlerinde görülen sekiz sütunun taşıdığı bir galeri katı vardır. Saçakları da farklı olarak Osmanlı saçağı olarak yapılmıştır. Çok farklı dönemlerden etkilenerek uygulanmış detaylar görülmektedir (Akıncı, 2018).

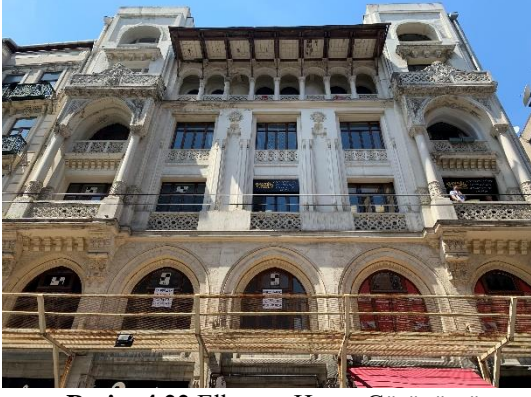
Adı Elhamra Pasajı olmasına rağmen bir geçit değildir ve başka bir sokağa çıkışı bulunmamaktadır. Günümüzde Pasaj olarak kullanılmaktadır. Ama geçit görevi yoktur, başka bir sokağa çıkışı yapılmamıştır. Pasajın üstü cam tavan olup günümüzde tuhafiyeye gelinlik ve hazır giyim mağazaları bulunmaktadır.

YAPI KÜNYESİ

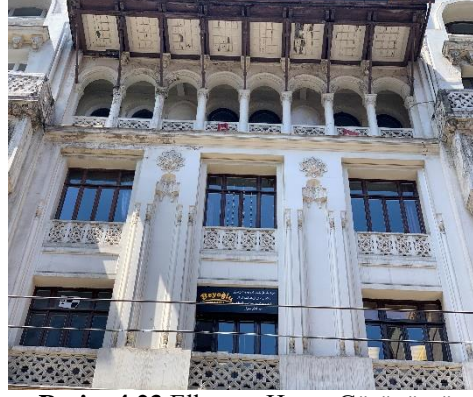
Bina no:	109026983
	Asmalımescit Mahallesi, İstiklal Caddesi Kapı No: 130
Parsel Kodu:	66
Pafta:	7
Ada:	412
Parsel:	9
İnşaat Sınıfı:	2.Sınıf
İnşaat Türü:	Betonarme Kargas

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Elhamra Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1826
İlk Kullanım:	1827 yılında tiyatro.
Yapının Mimarı:	Bilinmiyor
Geçmiş Kullanımı:	İş hanı, Balo salonu, Tiyatro, Pasaj
Son Kullanımı:	Tuhafiye, Gelinlik, Hazır giyim
Mimari Özellikleri:	Cadde cephesinde beş sivri kemerli bir giriş Detaylarda ince işlikler Osmanlı ve Selçuklu mimarisi Oriyantalist
Uslup:	Eklektik

Resim 4.22 Elhamra Hanın Görünümü

Resim 4.23 Elhamra Hanın Görünümü

Resim 4.24 Elhamra Hanın Görünümü

Resim 4.25 Elhamra Hanın Görünümü

Resim 4.26 Elhamra Hanın İç Görünümü

Resim 4.27 Elhamra Hanın İç Görünümü

Resim 4.28 Elhamra Hanın İç Görünümü

Resim 4.29 Elhamra Hanın İç Görünüm

4.2.4. Anadolu Han

Beyoğlu, İstiklal Caddesi, No.127’de bulunan pasaj, 1900 yılında Ragıp Sarıca tarafından inşa edilmiştir. İstiklal Caddesi ile Turnacıbaşı ve Erol Dernek sokaklarını birbirine bağlayan bir Handır. Handan daha önce burada Beyoğlu’nun ünlü elbise mağazası Mademe Latour ve Hayden bulunmaktaymış. Ragıp Sarıca, bu mağazaların bulunduğu parseli satın alıp Anadolu Hanı’nı yaptırmıştır (Akıncı, 2018). 830 metrekare üzerine kurulu bu hanın altı tamamen bodrum olup; zemin katında on yedi dükkan, üst katlarda yirmi konut bulunmaktadır. İstiklal Caddesine bakan tarafında zemin ve üzerinde dört kattan oluşan hanın Alyon Sokağı cephesinde de zemin kat üzerinde beş kat vardır. Anadolu Han günümüzde özgünlüğünü korumuş hanlardandır (Ceco, 2012).

1900 yılında İtalyan tarzı bina yapımı moda olduğu için Anadolu Han beş katlı ve kagir olarak yaptırılmıştır. Özellikle Beyoğlu Caddesi’ne bakan ve girişlerin üstünde yer alan konsollar yapının karakteristik özelliğini yansıtmaktadır. Birinci kat diğerlerine göre daha yüksek tasarlanmıştır. Çıkmanın yivli kolonlarla çevrilmiş olduğu görülmektedir. Binanın arka sokaklara bakan cepheleri ise sade olarak yapılmıştır (Akıncı, 2018).

Dönemin en ünlü Lazarro Franko dekorasyon ve mefruşat mağazası bu handa bulunmuştur. Aynı zamanda dönemin en ünlü lokantası Brasserie de l’Orient de burada işletilmiştir. 1934 yılında lokantanın işletmecisi değişmiş ve yeni lokalın ismi ise Anadolu Birahanesi olmuştur. Meşhur Hacı Salih Lokantası 1985 yılında bu hana taşınmıştır, ancak eski şöhretini burada sürdürememiştir. Günümüzde bu yapıda ayakkabı firması faaliyet göstermektedir (Akıncı, 2018).

YAPI KÜNYESİ

Bina No:	109028898
	Tomtom Mahallesi, İstiklal Caddesi,
Parsel Kodu:	109005355
Pafta:	1
Ada:	317
Parsel:	14
İnşaat Sınıfı:	2.Sınıf
İnşaat Türü:	Yığıma Bina
Kullanım Türü:	Otel Binaları

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Anadolu Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1900
İlk Kullanım:	Mağaza
Geçmiş Kullanımı:	Mefruşat, Manifatura Mağazaları
Son Kullanımı:	Ayakkabı firması
Mimari Özellikleri:	Kagir yapı Cephede eklektisist detaylar Barok ve rokoko üsluplar
Üslup:	İtalyan

Resim 4.30 Anadolu Han Dış Görünümü

Resim 4.31 Anadolu Han Dış Görünümü

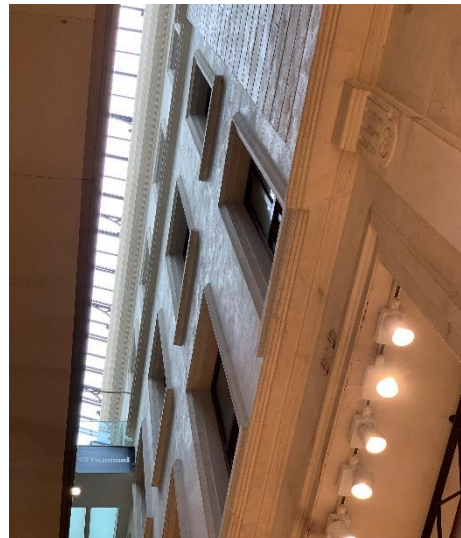
Resim 4.32 Anadolu Han Dış Görünümü

Resim 4.33 Anadolu Han İç Görünümü

Resim 4.34 Anadolu Han İç Görünümü

Resim 4.35 Anadolu Han İç Görünümü

4.2.5. Tokatlıyan Han

Tokatlıyan Han, İstiklal Caddesi No.76'da Solakzade Sokağı ile Çiçek Pasajı arasında Mıgırdıç Tokatlıyan tarafından 1909 yılında yaptırılmıştır. 7 Nisan 1893 günü Cafe Restaurant kısmının inşaatına başlanmış olup 1 Ocak 1895 günü lokanta bölümü açılmış 1909 yılında ise otel inşaatı tamamlanmıştır. Tokatlıyan işletmeciliği, İstanbul'da otelcilik ve lokantacılık sektörünün gelişmesinde önemli bir örnektir (Akıncı, 2018). Tokatlıyan, Pera Palas ve Park Otel ile birlikte İstanbul'un en lüks üç otelinden birisi olmuştur. Üstü yelpaze biçimli cam alınlıklı kapısı ve geniş vitrinli pencereleri vardır. Alt katı lokanta, pastane ve kafe, üst katları otel olarak işletilmiştir. Girişi mermer ve bronz heykellerle süslü olan lokantasında 1940'lı ve 1950'li yıllarda dönemin ünlü müzisyenleri sahne almıştır (İnal, 2014). Lokanta ve kafe çok iyi iş yapamamış lüks olduğu için gelir gideri karşılayamamıştır. Bunun üzerine 1909 yılında Otel olarak kullanılmaya başlanmış otele dönüştürülmesinin ardından seyahat kitapları bu otelden söz etmeye başlamıştır (Akıncı, 2018). Ana caddeden içeri doğru üst alında cam bir saçak vardır. Otel holünün girişinde ahşap bir resepsiyon bankosu ve lobby bulunmaktaydı. Bu holün ana caddeye ve yan sokağa bakan yüksek pencerelerinde bir dönem pasta ve çikolata sergilenmiştir. Koridorun bir yönü lokantaya diğer yönü ise balo ve davet salonuna açılmaktadır (Gülersoy, 1999). Otelde geniş, ferah ve iyi malzemelerle döşenmiş toplam otuz oda bulunmaktaydı. Yataklar Fransız keteni ile kaplı olup mobilyalar İngiltere'den getirilmiştir. Dolaplar maundan, karyolalar pirinçten imal edilmiştir. Odalarda iki komodin, yazı masası, divan ve iki koltuk bulunmaktaydı. Bronz avizeli odalarda 16 metrekarelik Tebriz Halıları serilmiştir. Odalarda banyo ve tuvalet yoktu sadece üstü mermer kaplı bir lavabo vardı ve MT amblemi görülmekteydi. Otel odalarına banyo ve tuvalet konması II. Dünya Savaşı sonrasında Amerikan otellerinden alınmadır (Akıncı, 2018).

Planı dikdörtgen bir yapıya sahip olan 4 katlı otel 1980'lerde İş hanına dönüştürüldüğü için giriş katındaki mekan düzeni bozulmuştur. Ancak Solakzade Sokağı'na açılan girişin sağında resepsiyon, sol tarafında merdivenlerin yer aldığı, caddeye bakan bölümlerde ise yemek ve kahve salonlarıyla lobinin bulunduğu bilinmektedir. Plan şeması okunabilen üst katlarda üç yanı açık olan binanın cepheleri ve iki aydınlığı etrafında standart odaların sıralandığı, servis bölümlerinin ise sağır kısımlara alındığı görülmektedir (Acar, 2000).

Yapının girişi demir strüktürlü ve camlarla kaplı geniş bir saçakla vurgulanmıştır. Cepheleri köşelerde çerçeveleyen bosajlı taştan örgüleri, ikinci ve üçüncü katı bağlayan iri pilastrları ve

kat arası silmeleriyle yapı diğer otellere nazaran son derece sade bir neo-klasisizm örneği göstermektedir. Yapı Mıdırgıç tokatlıyan tarafından yaptırılmıştır, ancak hangi mimara yaptırdığı bilinmemektedir (Akıncı, 2018). Bugün iř hanı olarak faaliyetini sürdüren yapının özellikle zemin kat cepheleri üstlendiği yeni fonksiyona bağlı olarak orijinalliğini kaybetmiş olmakla birlikte, genel mimari karakterini korunmuştur.

YAPI KÜNYESİ

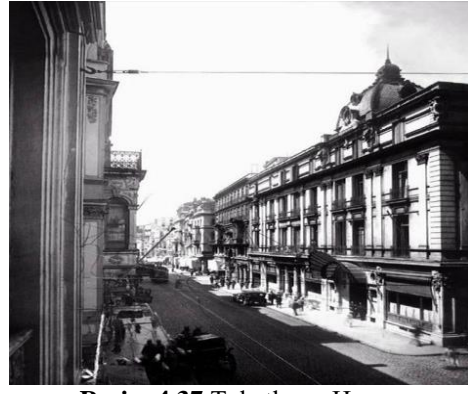
Bina No: 122110129
Hüseyin ağa Mahallesi İstiklal Caddesi
Parsel Kodu: 109013329
Pafta: 4
Ada: 33
Parsel: 4
İnşaat Sınıfı: 2.sınıf
İnşaat Türü: Yığma Bina
Kullanım Türü: Ticari

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı: Tokatlıyan Han
Yapı Tipi: Tarihi Bina
Yapım Yılı: 1909
İlk Kullanım: Kafe, Restoran
Yapı Mimari: Bilinmiyor
Geçmiş Kullanımı: Restoran, Lokanta, Otel
Son Kullanımı: İş Merkezi
Mimari Özellikleri: Kagir
Batı üslubu
Cepheleri köşelerde çevreleyen bosajlı taşan örgüleri
İkinci ve üçüncü katı bağlayan iri pilastrları ve kat araları silmeleri
Üslup: Neo- Klasisizm

Resim 4.36 Tokatlıyan Han

Resim 4.37 Tokatlıyan Han

Resim 4.38 Tokatlıyan Han

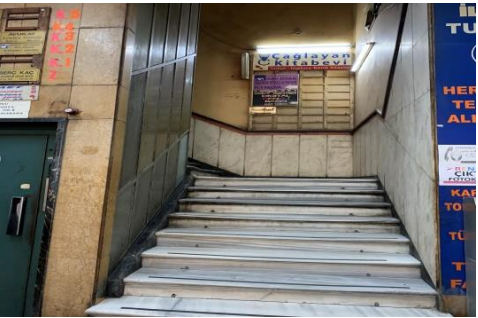
Resim 4.39 Tokatlıyan Han

Resim 4.40 Tokatlıyan Han

Resim 4.41 Tokatlıyan Han

Resim 4.42 Tokatlıyan Han

Resim 4.43 Tokatlıyan Han

4.2.6. Rumeli Han

Rumeli Han, Beyoğlu Hüseyin Ağa Mahallesi'nde, İstiklal Caddesi, Öğüt Sokağı(eski arabacı sokağı) ve Mahyacı Sokağı'nı birbirine bağlayan bir konumda bulunmaktadır. Beyoğlu, İstiklal Caddesi, No.48'de bulunan pasaj, Yıldız Sarayı başmayincisi Ragıp Sarıca tarafından 1897 yılında yaptırılmıştır. İstiklal Caddesi ile Öğüt Sokağı'nı birbirine bağlayan pasajın mimarı August Jasmund'tur. Binanın yerinde önceden Bodos ve Kevork isimli şahısların odun depoları bulunmaktaydı. Yapı adası Beyoğlu Ağa Camisi'ne bitişiktir. Pasajda ve caddede toplam otuz dükkan bulunmaktadır (Akıncı, 2018).

Bütün yapı malzemesi Avrupa'dan gelen bina, o dönemin en ileri teknolojisine sahiptir. Han girişinin iki yanında birinci katta caddeye çıkan konsol kısımlar bulunmaktadır. Kapı üstünde kitabe yazıtları yazılmıştır. Pasajın üst katlarına da çıkabilen beş kapısı bulunmaktadır. Yapı, dokuz katlı ve kagir olarak inşa edilmiştir. Üst katlar konut olarak planlanmış olup 56 daire bulunmaktadır. Özellikle giriş kapısı fazlaca süslü ve detaylıdır (Akıncı, 2018). Rumeli Hanı; bodrum, zemin, altı ara ve bir çekme kat olarak toplam dokuz katlıdır. Hanın odaları diğer hanlara nazaran daha büyüktür. 100 metrekarelik üç odalı dairelerden, 300 metrekarelik on bir odalı daireler kadar çeşitli mekânları bulunmaktadır. Üst katlara çıkan beş kapısı olan hanın giriş kapısı Neo klasik üslupta, eklektik tarzda, barok ve ampir süslemelerin bolca kullanıldığı bir giriş özelliğine sahiptir. Yapının bütün blokları bir terasla birbirine bağlanmaktadır (Ceco, 2012).

Yapının İstiklal Caddesi'ne bakan cephesi ilk üç kat boyunca enine kesme taşlarla kaplanmıştır. Cephede eklektisist bir anlayışla çeşitli üsluplardan seçilmiş unsurlar bir arada kullanılmıştır. Yuvarlak giriş kemerinin etrafındaki S-kıvrımlı, akantus yapraklı, deniz kabuğu motifli, girlandlı, kartuşlu bezemeler barok ve rokoko üsluplarından seçilmiştir. Cephenin üst katlarında üç aks üzerinde bina boyunca yükselen üç çıkma ile son derece hareketli bir mimari etki görülmektedir. Birinci kattakiler kemerli, ikinci kattakiler üçgen üçüncü kattakiler düz dördüncü kattakiler yuvarlak alınlıklı, beşinci kattakiler basık kemerli ve çatı katındakiler basık alınlıklı olmak üzere her katta farklı pencerelere yer verilmiş olması da, cephenin hareketli mimari etkisini güçlendirmektedir. Cephede Barok, Rokoko, Klasik ve Rönesans üsluplarından seçilmiş dekoratif elemanlar bir arada uygulanmış, pencere düzeni, kartuşlar ve profilli silmeler Neo Rönesans üslubunun öne çıkmasına neden olmuştur. Yapının şapeline ait olan yüksek kasnaklı kubbe cephenin değişik bir özelliğidir (Acar, 2000).

Diğer pasajlarda görülen çok çeşitli ticari dallara hizmet veren mağazaların yanı sıra, pasajda kuaför ve restaurant olarak kullanılan mekanlar da bulunmaktaymış. Pasajın eski kiracıları arasında Reboul Eczanesi bulunmaktaydı. 1944 yılında, Cesar Reboul vefat etmiş ve eczane Türk ortakları tarafından devam ettirilmiştir. İstiklal Caddesi üzerinde dönemin en önemli isimlerinin yemek yediği Abdullah Efendi Lokantası burada bulunmaktadır. 1920 yılında Rumeli Han'a taşınmış ve burada 48 yıl faaliyet göstermiştir. Keten masa örtüleri, yıldız markalı porselenleri, servis kadrosu ve muhteşem lezzetli yemekleriyle İstiklal caddesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Zaman içinde handa bulunan dükkanlardan bazıları: Makridis Pastanesi, perukar ve berber salonu İliadis, Rus kuyumcu Meleviç, terzi Teodosidis, Doktor Manailoğlu, Galeri Edip ve Abdullah Efendi Lokantası'dır (Akıncı, 2018).

YAPI KÜNYESİ

Bina No:	109024495 Hüseyin Ağa Mahallesi'nde, İstiklal Caddesi, Öğüt Sokak(eski Arabacı Sokak) ile Mahyacı Sokak'ı birbirine bağlayan üç kapılı bir geçit
Parsel Kodu:	109024182
Pafta:	6
Ada:	356
Parsel:	4
İnşaat Sınıfı:	2.Sınıf
İnşaat Türü:	Yığıma Bina
Kullanım Türü:	Konut-İş Yeri Binaları

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Rumeli Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1897
İlk Kullanım:	Fırın, Eskici, Kuaför, Müzik aletleri, Bisiklet tamircisi, Terzi, Halıcı, Toplam 56 daire
Yapının Mimarı:	August Jasmund
Geçmiş Kullanımı:	Muhallebici, Ütücü, Şarapçı, Terzi, Ayakkabıcı, Abdullah Efendi Lokantası, Reboul Eczanesi
Son Kullanımı:	Hilton Worldwide, Curio oteli
Mimari Özellikleri:	Yedi katlı Büyük odalar Terasla bağlanan bloklar-odalar Cephede Barok ve Rokoko üslup Zemin katlar dükkan üst katlar ise konut Cephede eklektisist bir üslup
Üslup:	Eklektik

Resim 4.44 Rumeli Han

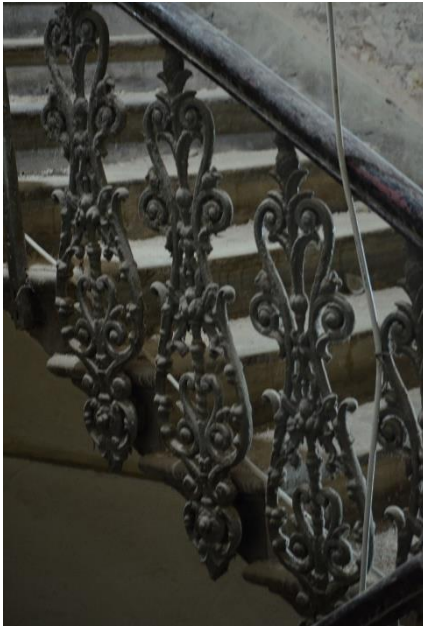
Resim 4.45 Rumeli Han

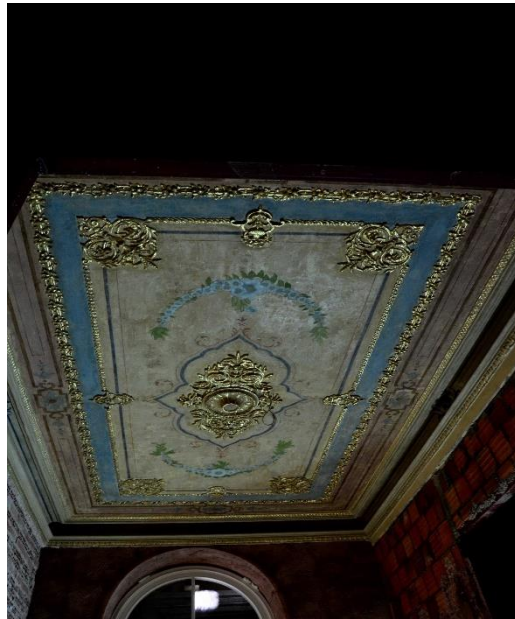
Resim 4.46 Rumeli Han Görünüm

Resim 4.47 Rumeli Han Görünüm

Resim 4.48 Rumeli Han Görünüm

Resim 4.49 Rumeli Han Görünüm

Resim 4.50 Rumeli Han Görünümü

Resim 4.51 Rumeli Han Görünümü

4.2.7. Afrika Han

Beyoğlu, İstiklal Caddesi, Büyük parmak kapı Sokak, No.13'te bulunan pasaj, 1905 yılında Ragıp Sarıca tarafından yaptırılmıştır. Büyük parmakkapı ile Küçük parmakkapı sokaklarını birbirine bağlayan han, dört bloktan meydana gelip artı şeklinde bir avlu etrafına inşa edilmiştir. Han, klasik düzende olmayıp 1070 metrekarelik taban alanına sahiptir. Yapı dört bloktan olup dört girişi bulunmaktadır. Bina, bodrum ve zemin kat olmak üzere toplam sekiz katlıdır (Akıncı, 2018). Sade bir cepheye sahip olan yedi katlı, 60 daireli Afrika Pasajı, aslında iki sokak arasında kalan bir Handır. Bunlar bugünkü stüdyo tipi daireler olup her biri 50 metrekaredir.

1920 yılında yapılan bir sayımda bu handa 34 Rum, 11 Levanten, 7 Ermeni, 3 Musevi ve 2 Müslüman aile ikamet ettiği görülmüştür. Hanın Beyoğlu Caddesi'ne cephesi yoktur. Yapıldığı dönemde bu çevrenin ileri gelen aileleri burada yaşamaktaymış (Tuna, 2015). Yapının eklektik bir üslubu vardır. Büyük parmak kapı Sokağı'na bakan cephesi ise daha gösterişli inşa edilmiştir. Yapının iki yanında son kata kadar çıkan konsollar bulunmaktadır. Ara kısımda ise her katta dört açık balkon görülmektedir. Yapının birinci katında yuvarlak kemerli pencereler dikdörtgen tarzındadır. Konsollar üzerine yerleşmiş çıkmalarda, taş işçiliği göze çarpmaktadır. Alt kısmında ise yirmi tane dükkan bulunmaktadır (Akıncı,2018).

Beyoğlu ve çevresinin kimlik değiştirmesi ile önemli aileler buradan göçmüşlerdir. O dönemde önemli ayakkabıcılar Garbis ve Onnik Papazyan. Kuaför Dimitri ve Matbaacı Karyan'a ait dükkanlar, Hanın üst katında ofisler, alt katında ise büfe, tekeli gibi işletilmiştir. Günümüzde yapının restorasyon çalışmaları devam etmektedir (Akıncı, 2018).

YAPI KÜNYESİ

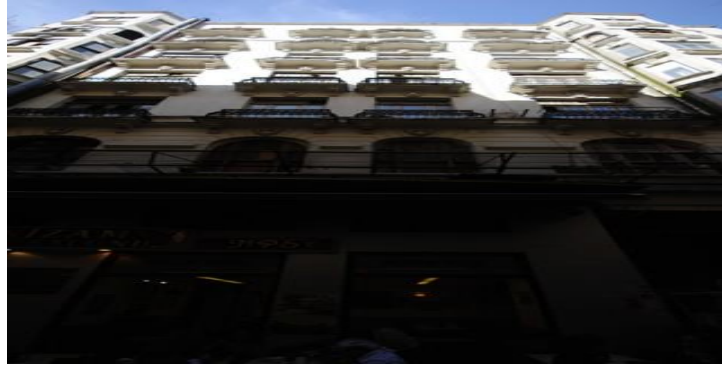
Bina No:	109024031
	Katip Mustafa Çelebi Mahallesi, Küçük Parmak Sokak no: 10
Parsel Kodu:	109015096
Pafta:	23
Ada:	466
Parsel:	8
İnşaat Sınıfı:	2.Sınıf
İnşaat Türü:	Yığma Bina
Kullanım Türü:	Boş Bina

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Afrika Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1905
İlk Kullanım:	Konut
Yapının Mimarı:	August Jasmund
Geçmiş Kullanımı:	Konut, Dükkan, Kuaför, Matbaacı
Son Kullanımı:	Otel olarak Restore edilmektedir
Mimari Özellikleri:	Konsol kullanımı Gösterişli cephesi Dikdörtgen Pencereleler Üstü açık bir plan düzeni 50 m2 küçük daire planları
Üslup:	Eklektik

Resim 4.52 Afrika Han Görünümü

Resim 4.53 Afrika Han Görünümü

Resim 4.54 Afrika Han Görünümü

4.2.8. Hazzopulo Pasajı

Hazzopulo Pasajı Beyoğlu, Asmalı mescit Mahallesi'nde İstiklal Caddesi ile Meşrutiyet Caddesi'ni birbirine bağlayan konumda bulunmaktadır. Beyoğlu, İstiklal Caddesi, No.117'de bulunan han, 15 Nisan 1871 tarihinde Rum işadamı Kiryaki Hazzopulo tarafından inşa edilmiştir. Mimarın kim olduğu bilinmemektedir. İstiklal Caddesi'nin en eski pasajından biridir. İkinci adı da Danışman Geçidir. Eskiliğini köhnemiş, çatlamış, sıvaları düşmüş, avlu tabanını kaplayan çakıl taşlarıyla göstermektedir. Kendine ait diğer bir özelliği, İstiklal Caddesi ile Meşrutiyet Caddesi arasında ortası avlu şeklinde açık bir geçit oluşturmasıdır. Pasajın üç kapısı vardır, bunlar İstiklal Caddesi'ne, Meşrutiyet Caddesi'ne ve Emir Nevruz Sokak'a açılmaktadır. Caddelere bakan daireler konut olarak kullanılmıştır (Akıncı, 2018).

Yapı, üç ana kagir yapıdan oluşan üzeri açık T-planlı apartmanlı geçit tipindedir. İstiklal Caddesi ile Meşrutiyet Caddesi'ni birbirine bağlayan hanın ortasındaki avlu Yalıköy Podima çakılıyla kaplanmıştır. Avlunun etrafındaki dükkanlarla bir meydan görüntüsü vermektedir. Yapı neoklasik üslupta inşa edilmiştir. Avlunun çevresindeki yapılar iki ve dört katlıdır (Akıncı, 2018). Dört katlı olan pasaj, seçmeci bir üslubun ürünüdür. Zemin katlarında dükkanların olduğu üç binadan birine iç avludan, diğer ikisine de Meşrutiyet Caddesi üzerindeki sağlı sollu kapılardan girilir. Gerçekte burası iki kolun birleştiği tek geniş cephe olarak düzenlenmiştir. Yapının girişi de ortada yer alır. Günümüzde işlevsel olarak özgünlüğünü koruyan yapı; hava şartları sebebiyle cephe erozyonuna maruz kalmıştır (Ceco, 2012).

Pasajın İstiklal Caddesi'ne bakan cephesinde ikinci katın dökme demir korkuluklu iki yanı pilastrlı ve üçgen alınlıklı balkonu, kat aralarındaki dış kesimi frizli silme ve cepheyi sonlandıran inci dizisi kordonu ile bezenmiş çatı frizleriyle neo-klasik bir etki yaratılmıştı dönemin en iyi moda mağazaları, terzileri, tuhafiyecileri, berberleri, lokanta ve meyhaneleri burada bulunmuştur. Gelir getirmek amacıyla zamanında inşa edilmiş olan bu han mağazalar ve işyerleri zaman içinde teker teker satılmıştır. Pasajın ortasında yer alan taş döşemeli meydana bakan iç cephelerde daha sade bir anlayış söz konusudur. Pencerelerin tümü yuvarlak kemerli, bazıları Fransız balkonludur. Katların profilli silmelerle birbirinden ayrıldığı cephelerde yer yer barok motiflere yer verilmiş olmakla birlikte n

Neo Rönesans üslubun ağır bastığı görülmektedir (Acar, 2000). İlk günden bugüne kadar işletmeciler, şapkacılar, terziler gibi zanaatçıların bulunduğu pasajda aynı zamanda Adam

Müzik Aletleri Mağazası ve Pera'daki müzik salonlarının yetersiz oluşu nedeniyle üst katı konser salonu olarak işletilmiştir (Üsdiken, 1994). Günümüze hemen hemen hiç değişmeden gelebilmiş olan Hazzopulo Pasajı, İstiklal Caddesi üzerindeki geçitler arasında en geniş ve en işlek olanlarındandır.

YAPI KÜNYESİ

Bina No:	109024495
	Hüseyin Ağa Mahallesi'nde, İstiklal Caddesi, Öğüt Sokak(eski Arabacı Sokak) ile Mahyacı Sokak'ı birbirine bağlayan üç kapılı bir geçit.
Parsel Kodu:	109024182
Pafta:	6
Ada:	356
Parsel:	4
İnşaat Sınıfı:	2.Sınıf
İnşaat Türü:	Yığma Bina
Kullanım Türü:	Konut-İş Yeri Binaları

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Hazzopulo Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1871
İlk Kullanım:	İş yeri
Yapının Mimarı:	Bilinmiyor
Geçmiş Kullanımı:	İşyeri, Mağazalar, Terzi, Tuhafiyeci
Son Kullanımı:	Büfe, Çaycı
Mimari Özellikleri:	Avlulu Yığma yapı Fransız balkonları İç kısımlarda sade mimari çizgi Yoğun Barok motifler ve Neo-Rönesans üslub
Uslup:	Neo klasik

Resim 4.55 Hazzopulo Han Görünümü

Resim 4.56 Hazzopulo Han Görünümü

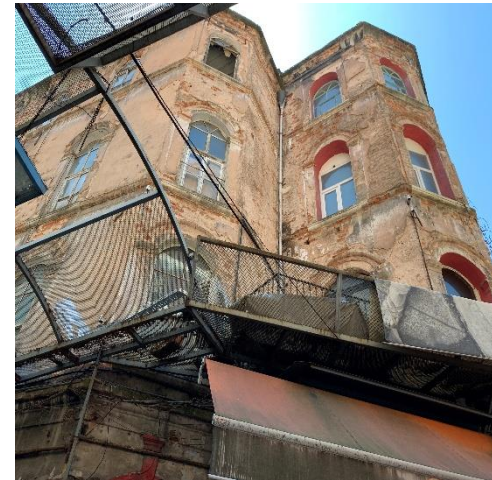
Resim 4.57 Hazzopulo Han Görünümü

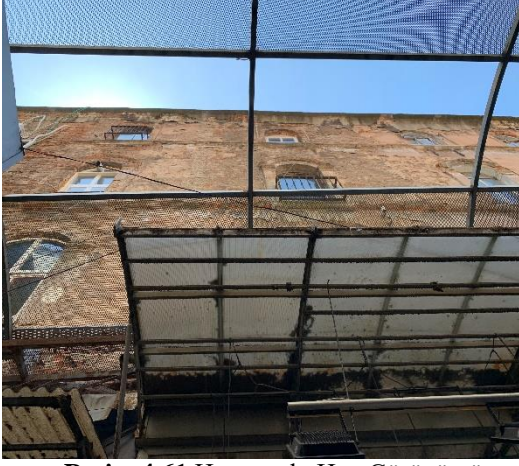
Resim 4.58 Hazzopulo Han Görünümü

Resim 4.59 Hazzopulo Han Görünümü

Resim 4.60 Hazzopulo Han Görünümü

Resim 4.61 Hazzopulo Han Görünümü

Resim 4.62 Hazzopulo Han Görünümü

4.2.9. Santa Maria Han

Beyoğlu, İstiklal Caddesi, No.215'te bulunan Santa Maria Han, Hristiyan Katolik Cemaati tarafından 1904 yılında inşa edilmiştir. Han olan yapının bir kısmı 1915 yılında kilise, bir kısmı ise iş yeri ve konut olarak kullanılmıştır. Han Fransisken tarikatının Beyoğlu'ndaki ikinci büyük hanıdır. Beyoğlu, İstiklal Caddesi üzerinde Galatasaray ile tünel arasında bulunan kilise arka bölümdedir. Cadde cephesinde büyük bir apartman yer alır ve dükkanlar arasında merdiven ile arka bölüme geçilmektedir (Marmara, 2011).

Santa Maria Han'da 1955'e kadar Hristiyan aileleri ikamet etmiştir. Daha sonraki dönemlerde ticari şirketler ve avukat büroları yerlerini almıştır. Hanın zemin katında Karaim Yahudilerinden bir korseci mağazası faaliyet göstermiştir (Tuna, 2015). Beyoğlu Caddesi'ndeki giriş kapısından merdivenlerle aşağı inilip girişine varılan kilise, aradaki lojmanlarla Santa Maria Hanı'na bağlamaktadır. Kiliseye gelir sağlayan cadde üzerinde dükkanlar ve apartman daireleri bulunmaktadır. Beyoğlu Caddesi'nden dört sütunla mermer bir girişin üstünde üç kemeri de kapsayan bir enine alınlık vardır. Bu alının üstünde ve tam ortadaki nişte Meryem Ana heykeli bulunmaktadır (Akıncı, 2018).

Santa Maria Draperis Han, tek nefli bazilika plana sahiptir. Neo-klasik üslupta, düzgün kesme taştan, iki katlı, yalın bir cephesi vardır. Batı cephesinde, yarım yuvarlak kemerli pençeler görülmektedir. Doğu batı eksenindeki yapının, mermer bir arşitrav ve üçgen alınlığın çevrelediği giriş kapısının üzerinde, yarım yuvarlak çerçeve içinde, mozaikten yapılmış bir Meryem Ana kompozisyonu yer almaktadır. İki melek figürüyle bulutlar üzerinde yükselen Meryem Ana, gerçekçi bir şekilde tasvir edilmiştir (Tuna, 2015).

Bazilika plan, Hristiyanlığa geçişte ve ilk Bizans devrinde oldukça çok sayıda yapılmış kilise tipidir. Belli bir kilise tipinden bağımsızdır. Dikdörtgen bir zemin şeması üzerine kurulmuş yapılardır (Küçük, 2018).

YAPI KÜNYESİ

Bina No:	109024031
	Katip Mustafa Çelebi Mahallesi, Küçük Parmak Sokak no: 215
Parsel Kodu:	109015096
Pafta:	23
Ada:	466
Parsel:	8
İnşaat Sınıfı:	2.Sınıf
İnşaat Türü:	Yığma Bina
Kullanım Türü:	Boş Bina

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Santa Maria Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1904
İlk Kullanım:	Konut, Dükkan
Yapının Mimarı:	Bilinmiyor
Geçmiş Kullanımı:	İşyeri, Mağazalar, Konut, Hukuk (Avukat) Büroları.
Son Kullanımı:	Hukuk (Avukat) Büroları, Ticari şirketler
Mimari Özellikleri:	Tek nefli bazilikal plan İki katlı yalın cephe Neo-klasik üslup düzgün kesme taş
Üslup:	Neo Klasik

Resim 4.63 Santa Maria Han

Resim 4.64 Santa Maria Han

Resim 4.65 Santa Maria Han

Resim 4.66 Santa Maria Han

Resim 4.67 Santa Maria Han

Resim 4.68 Santa Maria Han

4.2.10. Metro Han

Metro Han, Galata Kulesi'nden sonra, Galata bölgesi silüetinde fark edilen en önemli yapılarıdır. Günümüzde, Metro Han İETT Genel Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Tanzimat Fermanı sonrasında Pera bölgesindeki Avrupa havası kuvvetlenmiş ve bu bölgede batılı anlamda yoğun imar hareketleri görülmüştür. Metro Han, bu yapılaşma hareketlerinin ve Galata ile Beyoğlu arasındaki Avrupa'dan ithal modern iletişimin bir yansıması olarak bölgede yer etmiş mimarilerdendir.

Beyoğlu, İstiklal Caddesi, Tünel Meydanı sokak, No.2'de bulunan geçit, 1886 yılında inşa edilmiştir. Geçit günümüzde Füniküler olarak faaliyet göstermektedir. Hanın kapısı Tünel meydanındadır. Metro Han, Galata-Beyoğlu arasında ulaşımı sağlayan Tünel'in Beyoğlu tarafındaki girişinde bulunmuştur. Beyoğlu tarafındaki gar binası otel olarak tasarlanmış zemin katla birlikte dört katlı olarak yapılmıştır. Yapının terasını oluşturan beşinci katta ise, dikdörtgen küçük bir kulübe ve iki katlı kule yer almaktadır. Tünel'e giriş ve çıkışlar, yuvarlak kemerli çift kanatlı kapılardan çıkılmaktadır. Bina, dikdörtgen bir yapıya sahiptir (Akıncı, 2018). Metro Han'ın cephelerinde bulunan çıkmalar, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci katlarda devam ederek altıncı katta sonlanır. Altıncı katta çıkma üzeri balkon vardır. Sadeleştirilmiş neo-klasik süslemeli cephesi ve cumba benzeri kütle hareketleri ile eklektik bir görünüm hakimdir. Pilastır sütun başlık süslemesi ile kat bitişlerindeki korniş, dor düzeni andırır (Kara, 2014). Neo-Klasik süsleme, 18.yüzyılda Barok ve Rokoko sanatına tepki olarak ortaya çıkmış bir akımdır. Avrupa sanat akımı olarak bilinmektedir.

Tünel'i yapan Mühendis Eugene Henri Gavand, 1876 yılında Paris'te bu proje ile ilgili 44 sayfalık bir eser yayımlamıştır. Eserde yer alan planda, Metro Han olarak adlandırılan Tünel Han'ı, üzerinde iki kule ve beş katlı bir bina olarak gösterilmiştir. Tasarımında, altı kapılı Tünel Han'ın, ferforje balkonlu üst katları bir otel olarak düşünülmüş, ancak giriş katı hariç söz konusu proje uygulanmamıştır. Füniküler tünel sisteminin üzerine inşa edilmiş, Tünel Han 1912-1913 yıllarında yapılmış, son yedinci katıda 1930'lu yılların başlarında ilave edilmiştir (Tuna, 2015).

Bina günümüzde, İETT Müdürlüğü'nün bürolarına ev sahipliği yapmaktadır. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının girişi, Erkanıharp Sokağı'ndaki ana kapıdan yapılmaktadır. Çelik konstrüksiyon kullanılarak inşa edilen binanın zemini ve merdivenleri mermerden inşa

edilmiştir. Merdivenlerin yanı sıra yapıda bir de asansör yer almaktadır. Metro Han'ın plan şeması, zemin kat hariç tüm katlar birbirine benzer planlarda yapılmıştır. Orta kısımda bulunan ışıklık hacimleri etrafında ana koridor dolaşır, dış mekana bakan penceresi bulunan odalarda bu ana koridor boyunca dizilmiştir. Metro Han ilk yapıldığı dönemlerdeki mimari özelliklerini halen taşımaktadır.

YAPI KÜNYESİ

Bina No:	109009038
	Piyalepaşa mahallesi, Fatih Sultan Caddesi, no: 12
Parsel Kodu:	122009277
Pafta:	113
Ada:	3364
Parsel:	27
İnşaat Sınıfı:	3.Sınıf
İnşaat Türü:	Betonarme Karkas Bina
Kullanım Türü:	Konut İşyeri

YAPIM ÖZELLİKLERİ

Yapı Adı:	Metro Han
Yapı Tipi:	Tarihi Bina
Yapım Yılı:	1886
İlk Kullanım:	Füniküler
Yapının Mimarı:	FRANSIZ E.H Gavand
Geçmiş Kullanımı:	İşyeri, Füniküler, Konut
Son Kullanımı:	Ticari Bürolar
Mimari Özellikleri:	Çelik konstrüksiyon Mermer merdivenler Neo-klasik detaylar
Uslup:	Neo-Klasik

Resim 4.69 Metro Han

Resim 4.70 Metro Han

Resim 4.71 Metro Han

Resim 4.72 Metro Han

Resim 4.73 Metro Han

Resim 4.74 Metro Han

Resim 4.75 Metro Han

Resim 4.76 Metro Han

4.3. Bölüm Değerlendirmesi

Osmanlı Devleti, dini, askeri ve eğitim müesseselerinin yanı sıra oluşturduğu ticari geleneğe uygun yapılarla da öne çıkmıştır. Uzun yıllar devleti idare edenlerin sadece askeri, dini ve eğitim yapıları inşa ettirmediği, ticari hayatı geliştirmek ve yönlendirmek amacıyla hanlar, pasajlar, çarşılar yaptırdığı görülmektedir. Çarşı kültürünün önemli unsurlarından olan hanlar, bir liman kenti olan İstanbul'un vazgeçilmez mimari yapılarından biridir. İstanbul'da bulunan hanlar, ticari malların toplandığı, değerlerinin tespit edildiği ve satışının yapıldığı yerler olmasının yanında, otel olarak da kullanılmıştır.

19.yüzyılda Osmanlı kentinin yapısındaki bu değişim ve dönüşüm Beyoğlu ve Galata bölgesinde açıkça gözlenmektedir. Beyoğlu ve Galata ekonomik, sosyal ve kültürel hayatıyla diğer semtlerden oldukça farklı bir görünüm çizmektedir. Bölgenin zenginleşmesini sağlayan ana unsur ise ticaret olmuştur. Beyoğlu sadece modern mağazaların olduğu bir yer değil aynı zamanda otel, restoran, kafe ve tiyatroların bulunduğu bir bölgedir. Yüzyılın ikinci yarısında esas zenginliği elinde bulunduran, elçiliklerin kendilerine sağladığı imtiyazları büyük olanaklarla elde eden Batılılar, azınlıklar ve Levantenlerin çoğunun iş yerleri Galata'da, konutlarıysa Beyoğlu'nda olmuştur. İstiklal Caddesinde bulunan Han yapıları Paris'teki benzerlerine uygun olarak, dışa dönük yeni bir yapı tipi olan pasaj olarak karşımıza çıkmıştır. Han binasının altında lüks tüketim mağazalarının bulunduğu pasajlar döneminin Beyoğlu sosyetesinin uğradığı yerlerden biri olmuştur.

Tarihi çevreler, kentlerin tarihini, kültürünü gösteren önemli belgelerdir. İstiklal Caddesi Bölgenin Avrupa'yı sergileyen bir nitelik taşıması, yapı türlerindeki Batılılığa ve yapısal özelliklere de yansımıştır. İstiklal Caddesi Han yapılarında da batı etkisi, birçoğu yabancı mimarlar tarafından yapılması nedeniyle görülmüştür. Günümüzde bir kısmı eski görkemliliğini korurken birçoğu bakıma muhtaç bir şekilde yerinde durmaktadır. Hanların bir kısmı da zaman içerisinde bakımsızlıktan yıkılmıştır. Hanların birçoğu restore edilip tekrar hayata kazandırılmıştır. Bunlardan iki tanesi Narmanlı Han ve Rumeli Han'dır. Narmanlı Han 2017 yılında Siska A.Ş tarafından restore edilmiştir. Eskiden ticari amaçlı ve at arabalarının bekleme yeri olan Narmanlı Han, günümüzde ise alışveriş merkezi olarak hayata kazandırılmıştır. Binanın sadece dış cephe renklerinde revizyon yapılmıştır.

Çalışmada ele alınan Hanlar, ticaretin çoğunlukla tüketim alanında hizmet veren hanların, Tamamen Avrupa'ya ve özellikle de Paris'te inşa edilmiş örneklerden etkilenecek yapıldığı görülmektedir. Han mimarisinde Batı'nın mimari anlayışı ilham kaynağı olmuştur. Genellikle kullanılan malzemeler, dökme demir, cam ve demirin birlikte kullanılması, volta döşemeler ve neo-klasik tarzdaki iç ve dış süslemelerle yapılmıştır.

Narmanlı Han ise, 19.yy. da inşa edilmiştir. O dönemden günümüze gelebilen ve çok az bozulma gösteren yapılar arasında olmuştur. Narmanlı Han, 185 yıllık tarihi ve sahip olduğu özellikler ile Türkiye'nin en önemli yapılarından birisidir. 2015 yılında yeniden restore edilmek için yıkılmış, 2016 yılında restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. 2018 yılında eski kimliğinden uzaklaşarak yenileme çalışmaları bitmiştir. Şuan boş olarak yeni sahiplerini beklemektedir.

Elhamra Han, 1922 yılında inşa edilmiştir. Normalde geçit pasajı olmamasına rağmen zamanla pasaj adıyla anılmıştır. Türkiye'nin ilk betonarme yapılarından olmuştur. Yoğun bezemeli dış cephesi dikkat çeken özelliklerinden biridir. Biri bodrum kat olmak üzere altı kattan oluşmaktadır. Pasaj olmasına rağmen başka bir sokağa çıkışı bulunmamaktadır. Günümüzde pasaj olarak kullanılmaktadır. Pasajın üst kısmı cam olup, günümüzde tuhafiyeye, gelinlik ve hazır giyim mağazaları bulunmaktadır.

Anadolu Han, 1900 yılında Ragıp Paşa tarafından yapılmıştır. Beyoğlu'nun birkaç ünlü mağazası ve dönemin en ünlü lokantası Brasserie de l'Orient de bu Hana bulunmuştur. 1934 yılında lokantanın işletmecisi değişmiş ve yeni lokalin ismi ise Anadolu Birahanesi olmuştur. Meşhur Hacı Salih Lokantası 1985 yılında bu hana taşınmıştır. Ancak eski şöhretini burada sürdürememiştir. Günümüzde Han ayakkabı firması olarak kullanılmaktadır.

Tokatlıyan Han, Mıdırgıç Tokatlıyan tarafından 1909 yılında yapılmıştır. Tokatlıyan İşletmeciliği, otelcilik ve lokantacılık sektöründe önemli bir dönüm noktası olmuştur. Tokatlıyan'ın alt katı lokanta, pastane ve kafe, üst katlarıysa otel olarak işletilmiştir. Kazançlar giderleri karşılayamadığı için 1909 yılında Otel olarak kullanılmaya başlamıştır. 1980 yılında ise iş hanına dönüştürülmüştür. Bugün iş hanı olarak kullanılmaktadır. Han, orijinalliğini kaybetmekle birlikte genel mimari karakterlerini korumaktadır.

Rumeli Han, Beyoğlu İstiklal Caddesi, No.48'de bulunan pasaj, Yıldız Sarayı başmayincisi Ragıp Sarıca tarafından 1897 yılında yaptırılmıştır. Beyoğlu Ağa Camisi'ne bitişiktir. Pasajda ve caddede toplam otuz dükkan bulunmaktadır. Rumeli Han yeniden restore edilmiştir. Eskiden birçok fonksiyonda faaliyet gösteren yapı, günümüzde Otel olarak hayata kazandırılmış olup yapımı halen sürmektedir. Hilton Oteli olarak yapılmaktadır.

Afrika Han, Büyük parmakpı ile Küçük parmakpı sokakları birbirine bağlayan dört bloktan meydana gelip artı şeklinde bir avlu etrafına inşa edilmiştir. Han, klasik düzende olmayıp 1070 metrekairelik taban alanına sahiptir. Yapı dört bloktan olup dört girişi bulunmaktadır. Bina, bodrum ve zemin kat olmak üzere toplam sekiz katlıdır. Sade bir cepheye sahip olan yedi katlı, 60 dairesi Afrika Pasajı, aslında iki sokak arasında kalan bir Handır. Bunlar bugünkü stüdyo tipi daireler olup her biri 50 metrekairedir. Günümüzde restorasyon çalışması yapılmaktadır.

Hazzopulo Pasajı, Dört katlı olan pasaj, seçmeci bir üslubun ürünüdür. Zemin katlarında dükkanların olduğu üç binadan birine iç avludan, diğer ikisine de Meşrutiyet Caddesi üzerindeki sağlı sollu kapılardan girilir. Gerçekte burası iki kolun birleştiği tek geniş cephe olarak düzenlenmiştir. Yapının girişi de ortada yer alır. İstiklal Caddesi'nin en eski pasajından biridir. İkinci adı da Danışman Geçidir. Eskiliğini köhnemiş, çatlamış, sıvaları düşmüş, avlu tabanını kaplayan çakıl taşlarıyla göstermektedir. Kendine ait diğer bir özelliği, İstiklal Caddesi ile Meşrutiyet Caddesi arasında ortası avlu şeklinde açık bir geçit oluşturmasıdır. Pasajın üç kapısı vardır, bunlar İstiklal Caddesi'ne, Meşrutiyet Caddesi'ne ve Emir Nevruz Sokak'a açılmaktadır. Caddelere bakan daireler konut olarak kullanılmıştır.

Santa Maria Han'da 1955'e kadar Hıristiyan aileleri ikamet etmiştir. Daha sonraki dönemlerde ticari şirketler ve avukat büroları yerlerini almıştır. Beyoğlu Caddesi'ndeki giriş kapısından merdivenlerle aşağı inilip girişine varılan kilise, aradaki lojmanlarla Santa Maria Hanı'na bağlamaktadır. Kiliseye gelir sağlayan cadde üzerinde dükkanlar ve apartman daireleri bulunmaktadır.

Metro Han, Galata Kulesi'nden sonra, Galata bölgesi silüetinde fark edilen en önemli yapılarıdır. Metro Han İETT Genel Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Bina günümüzde, İETT Müdürlüğü'nün bürolarına ev sahipliği yapmaktadır. Dikdörtgen bir plana sahip olan yapının girişi, Erkanıharp Sokağı'ndaki ana kapıdan yapılmaktadır. Çelik konstrüksiyon kullanılarak inşa edilen binanın zemini ve merdivenleri mermerden inşa edilmiştir.

Merdivenlerin yanı sıra yapıda bir de asansör yer almaktadır. Metro Han'ın plan şeması, zemin kat hariç tüm katlar birbirine benzer planlarda yapılmıştır. Orta kısımda bulunan ışıklık hacimleri etrafında ana koridor dolaşır, dış mekana bakan penceresi bulunan odalarda bu ana koridor boyunca dizilmiştir. Metro Han ilk yapıldığı dönemlerdeki mimari özellikleri halen taşımaktadır.

Han ve pasajların çoğunda eklektik üslup özellikleri görülmektedir. Örneğin İstiklal Caddesi'ne açılan Rumeli Han'ın dış cephesi Neo Rönesans ağırlıklı eklektiktir. İç cepheleri ise yine Neo Rönesans tarzındadır. Hazzopulo Pasajı'nın iç cepheleri Neo klasik ve Barok ağırlıklı eklektik, dış cephesi Neo Rönesans üslupta yapılmıştır. Neo Klasik üslup yeni klasikçilik anlamına gelmektedir. 18. yy sonlarında doğru rokoko ve barok sanatlarının aşırı süslemeciliğine ve yapaylığına karşı tepki olarak ortaya çıkmıştır. Neo klasizm'in en etkili olduğu sanat kolu mimarlık olmuştur (Akıncı, 2018). 19 yy ve 20yy'da hanlar daha çok büro ya da malların satıldığı, hizmetlerin verildiği yerler olarak kullanılmıştır. Hanlarda, daha çok halı, mücevherat gibi lüks ürünlerin yanı sıra, şapka, tuhafiyeci, ayakkabı, kuaför, terzi, moda evi, kitapçı, restoran ve kafelerin var olduğu görülmektedir. Günümüzde Hanlardan bir kısmı yeniden restore edilmiştir. Genellikle mağaza ve büro olarak kullanılmaktadır.

Yapı Adı	Dış Mekan	İç Mekan	Yapım Yılı	Yapının Mimarı	Mimari Akımı	İlk Kullanım	Son Kullanım	Kullanıma Bağlı Mekansal Sorunlar	Çözüm Önerileri
Narmanlı Han			1831	Giuseppe Fossati	Neo-Klasik	Rus Hapishanesi	Otel Dükkan	İç avlu kısmı boş bırakılmıştır	İç avlu kısmında oturma düzeni yapılması öngörülebilir
Halep Han			1884	Bilinmiyor	Eklektik	İş Hanı Tiyatro Sirk Salonu	Tiyatro Dükkan Ofis	İç mimarisi özgün yapısını kaybetmiştir	İç mimarisi, özgün haline göre yeniden restore edilmesi öngörülebilir
Elhamra Han			1826	Konstantinos Kyriakides	Eklektik Akım	Tiyatro	Hazır Giyim Tuhafiye	Dış cephede ve içerde yapının özgün halini yansıtmayan pencereler kullanılmıştır	Özgün yapısını gösteren dış cephe pencereleri kullanılmalıdır
Anadolu Han			1900	Bilinmiyor	İtalyan	Mağaza	Mağaza	Dış cephede ve içerde yapının özgün halini yansıtmayan pencereler kullanılmıştır	Özgün yapısını gösteren dış cephe pencereleri kullanılmalıdır

Tokathyan Han			1909	Bilinmiyor	Neo-Klasizm	Kafe Restoran	İş Merkezi	Dış cephede beyaz pencereler kullanılmış İç mekan bakımsız kalmış	Özgün yapısına uygun malzemeler ile restore edilmelidir
Rumeli Han			1897	August Jasmund	Eklektik Akım	Ticari Şirketler Lokanta	Otel	Özgün yapısına uygun restore edilmiştir	
Afrika Han		Restorasyonu Yapılmaktadır.	1905	August Jasmund	Eklektik Akım	Konut	Otel	Restorasyonu yapılmaktadır	
Hazzopulo Pasajı			1871	Bilinmiyor	Neo-Klasik	İş Yeri	Büfe Mağaza	Yapı eskimiş ve güçsüzleşmiştir	Restorasyonu yapılmalıdır
Santa Maria Han			1904	Bilinmiyor	Neo-Klasik	Konut Dükkan	Ofis Ticari Şirketler	Dış cephede pimapen pencereler kullanılmış	Özgün mimarisine uygun pencereler kullanılmalıdır
Metro Han			1886	Fransız E.H Gavand	Eklektik	Feniküler	Ticari Bürolar, Feniküler	Dış cephede beyaz pencereler kullanılmış Dış cephe tahrip olmuştur	Özgün mimarisine uygun pencereler kullanılmalıdır Dış cephe restorasyonu yapılmalıdır

SONUÇ VE ÖNERİLER

19.yüzyılda Beyoğlu'nda, Batılı yaşam beraberinde yeni mimari oluşumları getirmiş, Batı ile ilişkilerin artması sonucu 18.yüzyılda başlayan dış alımların gelen taleplere karşı artarak sürmesi, ulaşımın teknik kolaylıklarla hızlanması ve ticari hayata pazarlamanın girmesi, malların depolanacağı hanların olmasını gerektirmiştir. Ticari hayatın gelişmesi ile hanlara ihtiyaç artmış, malların depolanacağı, ürünlerin satılacağı aynı zamanda konaklamanın yapılacağı yapılara ihtiyaç duyulması sonucunda hanlar ortaya çıkmıştır. Bu anlamda İstiklal Caddesinin zamanla değişen ve dönüşen yapılarının içerisinde hanların önemli bir yeri bulunmaktadır.

Günümüz koşullarında kentlerde birden fazla merkez bulunmaktadır. Bu merkezler, işlevsel, ekonomik, ulaşım gibi nedenlerle fiziksel ve sosyal açıdan yıpranmaktadır. Tarihi kent merkezleri barındırdıkları kültür mirası bu tehdidin odak noktası olmaktadır. İstiklal Caddesinde bulunan Hanların mekânsal dönüşümünün incelendiği çalışma sonucunda, Hanlar Bölgesi'nin ve han yapılarının birer kültürel değer olduğu bilinci ile koruma altına alınması gerekmektedir.

Dünyada çok az kent, farklı kültürleri, dinamik bir ekonomiyi, kozmopolit bir sosyal yapıyı ve yoğun kültürel mirası bünyesinde barındırmaktadır. İstanbul geçmişten günümüze kadar büyük medeniyetlerin merkezi olma özelliği ile dünya tarihinde her dönemiyle önemli bir yer tutmuştur. Tarihi Yarımada ise İstanbul tarihinin odak noktasını oluşturmaktadır. Tarihi Beyoğlu, Türkiye'de modernleşmenin kentsel ve mimari yansımalarının belirgin olduğu bir bölgedir. Beş asır boyunca nüfus, yaşam tarzı, sosyal-kültürel özellikleriyle değişime damgasını vurmuş bir bölgedir. Aşağı kesimde liman mahallesi Galata, yüksekte ise üzüm bağları ve kırlarla kaplı bu bölge 16.yüzyıldan itibaren elçiliklerin gelmesiyle değişmiştir. Beyoğlu'na gelişme dinamiğini veren yabancılar kendi yaşam tarzlarını da getirerek yeni bir atmosfer yaratmış ve çevrelerini etkilemiştir. Beyoğlu, İstanbul'da yabancı unsurlardan etkilenerek melezleşen yerel yapıların açıkça görülebildiği bir semttir.

19.yüzyıl Osmanlı modernleşmesinin, şehirciliğinin, teknolojisinin ve endüstrisinin izlerini taşıyan Han yapılarının kent dokusundaki fiziksel varlıkları ve kent hafızasındaki yerlerini, İstanbul'un sahip olduğu birçok kültür varlığı gibi, kıyaslanamayacak öneme sahiptir. Bir dönem Beyoğlu yangınları ile binlerce bina yok olmuş, boşalan arsalar ve caddeler üzerinde

kagir binalar yükselmiştir. Bugünkü Beyoğlu büyük ölçüde, büyük yangınlar sonrasında şekillenmiştir. Osmanlı veya yabancı usta ve mimarların inşa ettiği bu yapılar, yeni yapı tipinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

İstiklal Caddesinde bulunan Han Yapıları incelendiğinde, sosyal ve fiziksel yıpranmanın geleceğe yönelik tehdit oluşturduğu görülmektedir. Bölge, ticaret yapılarının özellikle de han mimarisinin bir kentsel doku oluşturduğu değerler barındırmaktadır. Hanlarla ilgili yapılacak olan restorasyon çalışmalarında öncelikli karar özgün olan malzeme ve yapı elemanlarının korunarak yaşatılmasıdır. Bozulan ve parça kaybı olan taş, metal ve ahşap malzemelerin onarılması, kayıpların bütünlemesinin yapılması gerekmektedir. Özgün olmayan çimento sıva, beton gibi yapıya zarar verecek olan müdahalelerin yapılamaması gerekmektedir. Yapıların korunabilmesinde ise en büyük etken kullanıcıların bilinçlendirilmesidir. Hanlar genelinde yapısal, fiziksel ve sosyo-kültürel farklılaşmalardan dolayı sorunlar bulunmaktadır. Bölgede özgün kullanıcıların değişmesi ile başlayan bu süreçte özellikle han yapılarının yanlış ve denetimsiz kullanımı bölgedeki özgün yapı stoku için büyük problemler oluşturmaktadır. Bölge ticareti günümüzde üretimden çok satış odaklıdır. Bu değişim han yapılarının zemin katlarında özgün cephelerin okunmaz hale gelmesine sebep olmuştur. Vitrin, camekan, tabela gibi eklemeler ile özgün malzeme neredeyse tamamen yok edilmiştir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında ele alınan Han yapıları ile ilgili tespit ve öneriler aşağıdaki gibidir.

Narmanlı Han, yeniden restorasyonu yapılmış ve faaliyete girmiştir. Ancak özgün mimari yapısını koruyamamaktadır. Cadde kısmındaki cephesinde bulunan alanları mağaza olarak kiralanmıştır. İç kısmı ise otel olarak kiralanmayı beklemektedir. Narmanlı ilk kullanım yıllarında esnaf tarafından da sevilen bir handır. Restorasyonu yapıldıktan sonra çevresindeki esnaf tarafından da ilk halinden farklı olduğu belirtilmiştir. Çünkü özgün yapısından çok uzak bir restorasyon yapılmıştır. Narmanlı hanın kendi özgün yapısını koruması ve bu şekilde restore edilip müze olması önerilmektedir.

Rumeli Han, üç bloktan oluşup ön caddede ve arka caddede çıkışının olması otel olarak faaliyete geçmesi için uygundur. Günümüzde yeniden restore edilmiştir. Orijinal yapısı bozulmadan, doğru şekilde Restorasyonu tamamlanmıştır. Restore edilmesinin amacı Hilton oteli olarak faaliyete başlamasıdır. Tamamlandığı halde, bina sahibi tarafından mali sıkıntılardan dolayı şuan iki blok ve üst katlar boş durmaktadır. İstiklal Caddesi üzerindeki girişinde bulunan dükkanlarda mağaza, çikolataçı, kafe ve turizm şirketlerine kiraya verilmiştir.

Tarihi önemi yüksek olan Rumeli Han'ın otel veya konut olarak kullanılması İstiklal Caddesi için önerilmektedir.

Afrika Han, Ragıp Paşa ve Ailesi için yapılmış, tarihe tanıklık eden, Beyoğlu'nun en köklü ailelerine ev sahipliği yapmış bir Han'dır. Terasına çıkıldığında boğaz manzaralı ve Haliç'i gören han 3 bloktan oluşup 9 katlı 95 civarında dairesi bulunmaktadır. Günümüzde Işık Keçeci Aşur ve eşi Mustafa Aşur tarafından satın alınmıştır. Afrika Han'ın otel, ofis ve alışveriş merkezi seçeneklerinden birine dönüştürülmesi planlanmaktadır. Yapı içinde oturan 10-12 kiracının tahliye edilememesinden ve mahkeme sürecinin sonuçlanamamasından dolayı restore edilememektedir. Hanın alışveriş merkezine dönüştürülmesi yerine otel olarak yeniden restore edilmesi önerilmektedir.

Metro Han, İstiklal Caddesinin sonunda, Galata bölgesi silüetinde farkedilen en önemli yapılardan biridir. Metro Han günümüzde, İETT Genel Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Yapı, 1886 yılında Neo-Klasik üslupta yapılmış, ilk yapıldığı dönemdeki mimari özelliklerini koruyarak ayakta kalmıştır. Giriş katında Tünel-Karaköy arası tek seferlik feniküler faaliyet göstermektedir. Hanın Üst Katlarının İETT Genel Müdürlüğü yerine, müze olarak yeniden restore edilmesi önerilmektedir.

Halep Han, 1885 yılında İstiklal Caddesi üzerinde yapılmıştır. Neo-Rönesans üsluptaki binada, 1906 yılında çıkan yangından dolayı, mimar Kampanaki tarafından yeniden onarılıp inşa edilmiştir. Dış Cephesi orijinal halini koruyarak günümüze kadar ulaşabilmiş, ancak iç yapısı özgünlüğünü kaybetmiştir. Günümüzde, mağazalar, restoranlar ve ünlü ses tiyatrosu Halep Hanın içinde faaliyet göstermektedir. Hanın, Kültür merkezi olarak yeniden restore edilmesi önerilmektedir.

Elhamra Han, 1922 yılında yapılmış, Mimarı Konstantinos Kyriakides tarafından tasarlanmıştır. Normalde bir geçit olarak tasarlanan Elhamra Pasajı, zamanla pasaj adı ile anılmaya başlamıştır. Türkiye'nin ilk betonarme ve asansörlü yapısı olmuştur. Yapı, 1920 yılında yıkılmış ve yerine 1922 yılında bugünkü Han inşa edilmiştir. Yapının cephesindeki detaylar sanat eserini anımsatmaktadır. Günümüzde pasaj olarak kullanılmaktadır. İçerisinde Tuhafiye, gelinlik ve hazır giyim mağazaları iletilmektedir. Hanın, Otel olarak yeniden restore edilmesi önerilmektedir.

Anadolu Han, 1900 yılında inşa edilmiştir. Restorasyonu yapılmış ve günümüze kadar özgünlüğünü korumuştur. İtalyan üslupta yapılmıştır. Anadolu hanın dış cephesindeki işlemler dikkat çekmektedir. Günümüzde mağaza olarak kullanılmaktadır. Hanın, müze olarak yeniden restore edilmesi önerilmektedir.

Tokatlıyan Han, 1909 yılında İstiklal Caddesi üzerinde yapılmış önemli yapılarıdır. İstanbul'da otelcilik ve lokantacılık sektörünün gelişmesinde önemli bir etken olmuştur. 1980'lerde Otel, iş hanına dönüştürülmüş, planlamaların hepsi bozulmuştur. Bugün iş hanı olarak faaliyetini sürdüren yapının özellikle zemin kat cepheleri orijinallliğini kaybetmiştir. Restorasyonu sonucunda genel mimari kurallarına uyulduğu görülmüştür. Tokatlıyan han Günümüzde iş merkezi olarak kullanılmaktadır. Hanın otel olarak yeniden restore edilmesi önerilmektedir.

Santa Maria Han, 1904 yılında inşa edilmiştir. Han olan yapının bir kısmı 1915 yılında kilise olarak kullanılmaya başlanmıştır. Han hala işletilmektedir. Ofis, ticari şirketler ve avukatlık büroları handa faaliyet göstermektedir. Beyoğlu bölgesinde bulunan büyük hanların başındadır. Günümüzde orijinal mimari özelliklerini korumaktadır. Han günümüzde iş merkezi olarak kullanılmaktadır. Hanın kültür merkezi olarak yeniden restore edilmesi önerilmektedir.

Meydan, cadde ve sokaklar, İstiklal Caddesi'nin her dönem kültür mekan etkileşiminin en canlı yansımalarının merkezi olmuştur. Bu anlamda İstiklal Caddesinde bulunan han yapılarının incelenmesi sonucunda bölgede yaşanan mekânsal dönüşümü, tarihi yapı projelerinin kentsel dönüşüm çerçevesinde ele alınmıştır. Sonuç olarak Batı'da kentlerin ekonomik, sosyal ve mekânsal sorunların çözümünde bütüncül ve sürdürülebilir bir anlayış ile oluşturulan bir mekânsal dönüşüm anlayışı hakim iken, Türkiye'de tam aksine böyle bir vizyondan uzak tarihsel ve kültürel doku önemsenmeden çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Mekansal dönüşüm yaklaşımı, özellikle sanayisizleşen kentlerde oluşan fiziksel ve sosyal çöküntü alanlarının ekonomik olarak canlandırılmaları ve iyileştirilmeleri amacıyla ortaya çıkmıştır.

İstiklal Caddesinde bulunan Han yapılarında geçmişten günümüze geçirdikleri mekânsal dönüşümlere bakıldığında özgün yapılarını koruyamadıkları, ilk kullanım durumlarından son kullanım durumunun farklı olduğu gözlemlenmiştir. Restorasyonu yapılan bir kısım hanların malzeme seçimleri özgün yapısını yansıtmamaktadır. Bu malzeme seçimlerinin doğru malzeme seçimlerine göre yeniden restorasyonu yapılması öngörülmektedir. Bir kısım Han yapısı ise

güçsüzleşmiş ve bakımsız kalmıştır. Bu yapıların yeniden güçlendirilip, özgün mimarilerine göre yeniden restore edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Acar, Gevher., (2000), Tanzimat Dönemi ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması, Doktora Tezi, İstanbul.
2. Akın, N., (2000), 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera, Literatür Yayınları, İstanbul, sayfa 177.
3. Akın, N. (1994). Beyoğlu Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.212, İstanbul.
4. Arel, A. (1975), 18.Yüzyılın İstanbul Mimarisinde Batılaşma Süreci, İstanbul.
5. Arseven, C.,E., (1911) Eski Galata ve Binaları. S 79-81.
6. Akıncı,T., (2018), Beyoğlu, Remzi Kitap Evi, İstanbul, sayfa 56.
7. Ataman, S.Y., (1997). Türk İstanbul, İBB. Kültür İşleri Daire Bşk. Yay. No.39, İstanbul.
8. Aykut, P., (1993), Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul, s.89.
9. Aykut, P., (1993), Anadolu Pasajı, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul, s.256.
10. Aykut, Pelin., (1994), Bristol Oteli, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 2, İstanbul, s.324.
11. Barılları, Diana-Ezio G., (1997), Art Nouveau Mimarisi ve İç Mekanları, İstanbul.
12. Baslo, A.M., (1998), Tarih Boyunca Galata-Beyoğlu Kurgusunun Gelişimi ve XIX. Yüzyıl Otellerinin Bu Gelişime Etkileri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, sayfa 91.
13. Barılları, D., (1997). İstanbul 1900, Yem Yayınları, İstanbul.
14. Batur, A., (1995), Art Novveau Mimarlığı ve İstanbul, Yapı Dergisi, İstanbul, s. 161.
15. Batur, A., (1994), Pera Palas Mimari, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 6, İstanbul.
16. Beyoğlu 150, Fotoğraflarla Beyoğlu'nun 150 Yıllık Öyküsü, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2008, sayfa.11, 34.
17. Behzat Üsdiken., (1994), Hacıpulo Pasajı, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 3, a.482.
18. Büyükcünal, Feriha, (2016) 'Beyoğlu Bir Zaman Tüneli', İnkılap Yayınları, İstanbul, s.31, 108, 109.
19. Can, C. (1993) İstanbul'da 19.yy Batılı ve Levanten Mimarların Yapıları ve Koruma Sorunları, Doktora Tezi, YTÜ, İstanbul.

20. Cantay, G.,(1994). Hanlar maddesi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, c.3. İstanbul.
21. Ceco, Sinan, (2010), İstanbul'un 100 Hanı, İstanbul, s.77, s.133.
22. Cezar, Mustafa (1991, XIX. Yüzyıl Beyoğlusı, Ak Yayınları Kültür ve Sanat Kitapları: 55, s.13.187.188.451).
23. Çelik Z. (1996).19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.28, İstanbul.
24. Çoruk, A.Ş, (2001), Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı, Kitapevi, İstanbul, sayfa.
25. Duhani, S. N., (1990) Beyoğlu'nun Adı Pera İken, Çelik Gülersoy Vakfı İstanbul Kütüphanesi Yayınları, s.21.
26. Eyice, Semavi. (2006). Galata'da Dünden Bugüne İstanbul İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.348-349, İstanbul.
27. Eyice, Semavi. İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 2, s.212.
28. Gülenaz, Nursel (2010) Batılaşma Dönemi İstanbul'unda Hanlar ve Pasajlar, s.224
29. Gülersoy, Çelik (2003), Beyoğlu'nda Gezerken, Çelik Gülersoy Vakfı Yayını, İstanbul, s.35.
30. Gülersoy, Ç. (1994). Beyoğlu. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.218-220, İstanbul.
31. Güler, Çiğdem Gülizar (2004), Beyoğlu Hanları ve Şehirleşme ile Toplumsal Hayata Katkıları, s.74.
32. Güran, C., (1976). Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi, İstanbul.
33. Güneş, Elifnur, Beyoğlu İstiklal Caddesi 19.yüzyıl Apartmanlarının Avrupa Konut Kültürü İçinde Değerlendirilmesi, 2014, s.158.
34. Güler, Çiğdem (2004), Beyoğlu Hanları ve Şehirleşme ile Toplumsal Hayata Katkıları(1855-1908), s.3.
35. Katıtaş, S., (1990). 17.yüzyıl İstanbul Hanları, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
36. Kuban, D. (1998) İstanbul'un Batılaşması ya da Batılığı. Kent ve Mimarlık üzerine İstanbul Yazıları, Yem Yayınları, s.223-229, İstanbul.
37. Küçükörmürcü, B., (2005), Geleneksel Türk Osmanlı çarşı yapıları ve günümüzdeki alışveriş merkezleri üzerine bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, s.30.
38. Mantran, R., (1990). 17.Yüzyılın 2.yarisında İstanbul, Türk Tarih Kurumu Yay., c.1, İstanbul.

39. Melek Akça, Tarihi Yarımada İçerisinde Bulunan Hanlar Bölgesi'nin Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İncelenmesi İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. Kasım 2008.
40. Pardorokes, V., (1992). Kentsel Mekan Tasarım İlkeleri ve Mimari Oluşuma Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
41. Özdamar, Ali, (1930), Beyoğlu, 1930, Çağdaş Yayıncılık, sayfa.
42. Özker, S., (2011) 1980 Sonrasında Konutların Mekansal Dönüşüm Analizi: İstanbul Örneği, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
43. Özbakan F., İstanbul pasaj ve Hanları, Işıl matbaası, İstanbul, 1948.
44. Said Naum Duhani (1984), Eski İnsanlar Eski Evler, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul, s.24-27.
45. Sakaoğlu, N., (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, c.3.İstanbul.
46. Simmel, G., (2000), Metropol ve Zihinsel Yaşam, Der. Aydoğan A. , Şehir ve Cemiyet, İz yayıncılık, İstanbul, s.167-185.
47. Tekeli, İ.,(2013), İstanbul'un Planlaması ve Gelişmesinin Öyküsü, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
48. Tuna, Turgay (2015), Taksim'den Tünel'e Adım Adım Beyoğlu, s.210, 305, 339, 244, 77.
49. Üsdiken, Behzat (1991), Beyoğlu'nda Kaybolan ve Yaşayan Pasaj Geçitleri, Tarih ve Toplum, s.31.
50. Üsdiken, Behzat, Beyoğlu'nda Pasajlar I, Tarih ve Toplum, Nisan 1991, Sayı 88, s.21-26.
51. Üsdiken, Behzat, Beyoğlu'nun Eski ve Ünlü Otelleri IV, Tokatlıyan Oteli, Tarih ve Toplum, Şubat 1992, Sayı 98, s.24-28.
52. Üsdiken, Behzat, Beyoğlu'nun Eski ve Ünlü Otelleri V, Tarih ve Toplum, Mart 1992, Sayı 99, s.28-35.
53. Üsdiken, Behzat, Avrupa Pasajı, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul 1993, Cilt 1, s.431.
54. Üsdiken, Behzat, Hacıpulo Pasajı, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul 1994, Cilt 3, s.481-482.
55. Yenal, E., 2000. 100 Yapı, YKY, Yayınları, İstanbul.
56. Yergün, U. (2002) Batılaşma Dönemi Mimarisinde, Yapım Teknolojisindeki Değişim ve Gelişim, Doktora Tezi, YTÜ, İstanbul.
57. Yıldız, N.,(2011), Sosyal Forumlar Ekseninde Yeni Küresel Politika Arayışlarının Sendikal Hareketteki Değişime Etkisi, Ankara, s.7.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL1. <http://www.turkcebilgi.com/yaz%C4%B1>, Erişim tarihi: 2 Ekim 2016.

URL2. <https://beyoglu.bel.tr/>, Mart 2019.

URL3. <http://www.tas-istanbul.com/dersaadet/hanlar>, Erişim tarihi: Ocak 2019.

URL3. <http://www.tas-istanbul.com/pera/pera-yapilari/>, Erişim tarihi: Ekim 2018.

1. Cilt 1, s.431.
2. Üsdiken, Behzat, Hacıpulo Pasajı, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul 1994, Cilt 3, s.481-482.
3. Yenal, E., 2000. 100 Yapı, YKY, Yayınları, İstanbul.
4. Yergün, U. (2002) Batılaşma Dönemi Mimarisinde, Yapım Teknolojisindeki Değişim ve Gelişim, Doktora Tezi, YTÜ, İstanbul.
5. Yıldız, N.,(2011), Sosyal Forumlar Ekseninde Yeni Küresel Politika Arayışlarının Sendikal Hareketteki Değişime Etkisi'', Ankara, s.7.

İnternet Kaynakları

- 1.URL1. <http://www.turkcebilgi.com/yaz%C4%B1>, Erişim tarihi: 2 Ekim 2016.
2. URL2.<http://www.rustu-karaca-batllasan-istanbulun-rum.html>, 2016/03.
- 3.URL3:<http://www.Tas-istanbul.com/dersaadet/hanlar>, 2019.

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında İstanbul'da doğdu. 2007 yılında Vehbi Koç Vakfı Lisesinden mezun oldu. 2011 yılında Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık Bölümünden mezun oldu. 2011-2012 yılları arasında New York Laguardia College'da yabancı dil eğitimi aldı. 2019 yılında Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İç Mimarlık Yüksek Lisans Programından mezun oldu. 2008 yılından beri İç Mimar olarak Lotus İnşaat'ta İç Mimar olarak çalıştı. Halen İç Mimar olarak Lotus İnşaat'ta çalışmaktadır.

